

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

*H. Poulsen
med venlig hilsen*

Fra

Vallekilde Folkehøjskole

26

Udgivet af Poul Hansen
september-1919

Statens pædagogiske Undersøgnings
Instituttet

Meddelelser.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinge (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Det begynder om formiddagen med gudstjeneste i Korskirken.

Efterårs mødet 1920 er bestemt til at afholdes i de fire dage søndag—onsdag d. 26.—29. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe tæpper (el. sængklæder) og håndklæder.

De tidligere årgange af »Fra Vallekilde folkehøjskole« er udsolgte. Hos højskolelærer Valdemar Bennike, Vallekilde, fås — mod fremsendelse af 50 øre + 5 øre i postpenge — en gengivelse af Viggo Pedersens tegning: »Ernst Trier taler«.

Hos undertegnede fås:

Ingeborg Trier Hansen af Poul Hansen 75 øre.

Ligeledes hos undertegnede så vel som hos enhver boghandler fås:
25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.

do. do. do. II. 75 øre.

Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i

udvalg ved Poul Hansen 1 kr.

Ernst Trier og Marie Abel, En brevveksling ved Poul

Hansen 3 kr. 85 øre.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnat årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Det har vist sig aldeles nødvendigt at gå til en mindre forhøjelse af årsbidraget, så i stedet for det hidtidige bidrag 1 kr. + postpengene (i år 35 øre) vil den samlede betaling fra nu af være 2 kr., i det postpengene heri er indbefattede. Vedkommende vil da i løbet af novbr. eller decbr. af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postoprævning. Forandring af adresser må mældes til kassereren inden hvert års 1ste oktbr.

Poul Hansen.

Fra Vallekilde folkehøjskole.

Aret, der svandt, var et mindernes år. Den 29. dabr. var det 25 år siden højskolens grundlægger Ernst Trier døde. Ved hans bortgang gik ledelsen af højskolen over til mig, der siden da har været dens forstander og fra 1. maj 1900 tillige dens ejer sammen med min broder Niels Hansen.

I nvbr. samme år (1893) døde skolens daværende lærer i gymnastik Hans Jørgen Rasmussen (se: „Fra Vall. folkehøjsk. nr. 1“). Hans eftermand blev Johan Kr. Rasmussen, der, sammen med sine søskende, senere tog navnet Brydegård. Han kan således i dette skoleår se tilbage over et kvart hundredårs virksomhed som lærer i gymnastik her ved skolen. Gymnastikken blev dog ikke hans eneste fag, flere toges senere op, sundhedslære, fysik, dansk, regning o. s. v. Kun en vinter har han måttet afbryde, nemlig den, han tilbragte i København som elev på statens etårige kursus (gymnastik).

Vort efterårsmøde, der i de senere år er bleven udvidet til at omfatte fire dage, var som sædvanlig godt besøgt, det talte første dag vist stærkt op mod halvandet tusende deltagere. De tre første dage var be- gunstiget af smukt mildt vejr. Den fjerde regnede det stærkt. Foruden skolens egne lærere talte forstander Peder Andresen, Vinding; valgmenighedspræst C. Koch, Ubberup; provst Hansen, Store Fuglede; biskop Lud-

Mellem åkander på „Søen“ ved Vallekilde højskole.

vigs, Ålborg; seminariefors- tander Winther, Silkeborg; valgmenighedspræst H. Fønnes- bech-Wulff, Vallekilde, og professor H. C. Frederiksen, Vallekilde. Det glæder os ved denne lejlighed at se fler og fler af skolens ældre forhenværende lærlinge nær og fjærnt fra ind- finde sig til disse møder som „liggende gæster“, der således ved denne lejlighed får en lille dukkert i gamle højskole-minder.

Dette kan måske dog i endnu højere grad opleves som deltager i „8 dage på højskole“, hvor alting i det ydre jo leves på sædvanlig højskolevis, kun at både

kvinder og mænd er deltagere samtidig. Vi håber til disse „8 dage“ at gense adskillige af vore gamle elever; sådanne danner en ypperlig kærne i en flok ny, som denne højskoleuge jo ellers søger at samle ind under skolens tag, for at de kan få en lille forsmag på det liv, som dér har hjemme.

Vinterskolen i afvigte år begyndte under mørke skygger, alle vegne fra hørtes frasagn om den „spanske

Fra spanske-sygens tid. (Skolens læge, E. Tulinius, ankommer pr. expres).

syges“ hærgninger. Sidst i oktbr. kom henstilling fra styrelsen for høj- og landbrugsskoler om at udsætte karlernes ankomst til den 11. nvbr. Henstillingen blev af os fulgt. Andre undlod dette. Men både de skoler, som begyndte straks, og de, som væntede den nævnte uge, fandt sygdommen hurtig vej til. Her udbrød den en uges tid efter elevernes ankomst. Men skønt mange af eleverne og flere af lærerne lå, lykkedes det os dog at holde skolearbejdet i uafbrudt gang. Efter en tre ugers forløb var vi nogenlunde over det værste; men først juleferien bragte den endelige afslutning og friede os fra den onde gæst.

Ellers prægedes vinterholdet stærkt af de mange Sønderjyder, 25 i tal. Nogle af dem havde tidligere overskredet den danske grænse og allerede i nogen tid

Mod slutningen på skoletiden.

opholdt sig her i Danmark; men langt den overvejende del kom fra fronten, en enkelt havde været tysk soldat i 6—7 år. Gennemsnitlig var de ældre end deres kammerater fra kongeriget.

Mangt og meget havde de at fortælle om overstanden fare og besvær; og mange æventyr og oplevelser fra felten blev i fritimerne givet til

bedste, ligesom også et par foredragstimer blev brugt til en samlet fremstilling af en enkelts krigsoplevelse.

Meddelelsen om, at Sønderjyderne vilde få ret til frit at stemme om, hvor de for fremtiden skulde høre hen kom hertil netop under den spanske syges stærkeste anfald og hjalp os godt til at holde humøret oppe. Og det var da også bevidstheden herom, der lagde sin underlige glans henover hele denne mærkelige skolevinter og lyste op over alt det tunge og triste, som tiden ellers kunde synes så rig på.

Sommerskolen indvarsledes med et antal tidlige indmeldelser fra Sønderjylland. De sønderjydske piger vilde i tide sikre sig plads. Deres antal løb efterhånden op til 28, så også sommerholdet blev på den måde præget af den ny tingenes tilstand. For resten var tallet på indmeldelser det største, vi nogen sinde har haft til sommerholdet, langt større end skolen på nogen måde kunde modtage. Også fra de nordiske broderlande fandt elever vej herved, 3 fra Island, 6 fra

Afgang til Vejrhøj.

Norge og 4 fra Sverige. Sådanne fællesmøder af Nordens ungdom rummer rige muligheder for en god fremtid for de beslægtede folk.

Vor sædvanlige udflugt i maj til Vejrhøj og Dragsholm var begunstiget af det skønneste vejr; og det samme gjaldt vor grundlovsfest med taler af vor ny lærer Uffe Grosen og af mig.

Men — om ellers muligt — var naturen dog smykket endnu festligere til vor *Danebrogsfest* den 15. juni. „Valdemarsdagen“ har vi ikke tidligere fejret her på

skolen; men i år var det naturligvis umuligt at gå dagen forbi uden fest. Det var jo vort flags 700 års fødselsdag.

Da Korskirken var under ombygning, blev det bestemt at henlægge dagens gudstjeneste til skolens øvelseshus. Den kunde da blive som første parten af festen. Hvor havde vi travlt med at få alt bragt i stand både ude og inde. Det langvarige solskinsvejr var i dagene forud endelig afløst af et højst velkomment

Turen til Tinghøj at hejse flag om morgenen til elevmødedagen.

regnvejr, og vi var i stor spænding for, om det vilde fortsætte også på selve dagen.

Men denne oprandt med strålende skærsommersol ud over den renvaskede natur. Hvert et flag, vi ejede, gik nu til vejs, først hejsedes Tinghøjsflaget, så samledes elevflokken med lærere og vore gæster i haven, hvor vi sang morgensang, efter at Danebrog dér var sendt til tops. Sidst kom så turen til flagklyngen foran øvelseshuset.

Også bag talerstolen inde i øvelseshuset hang flag

og derover Troels Triers maleri af den tabte søns hjemkomst.

Da endelig gudstjænesten tog sin begyndelse kl. 1¹/₂, var den store sal fyldt til sidste siddeplads.

Pastor Fønnesbech-Wulff, der prædikede over dagens text, endte sin prædiken med en stærk påvisning af, hvormeget vort folk havde grund til at glæde sig ved og være taknemmelig for, at vi til vort mærke havde faaet et *korsbanner*.

Efter gudstjænestens slutning rykkede hele forsamlingen ud på græsplænen i haven, og fra talerstolen her med den store forsamling malerisk lejret foran mig holdt jeg da talen om og for vort gamle flag. Jeg talte om dets navn og om dets himmelfald, om dets skæbne i Ditmarsken og dets opløsning i Slesvigs gamle domkirke; om hvordan dets mærke gik over i tusinder af andre duge; om dets ophøjelse til orlogsflag under Kr. 4. og til landhærens banner under Kr. 8., og endelig, hvorledes det af „ånden fra otte og fyrre“ indviedes til folkebanner som intet andet flag i verden. Jeg gik derefter over til at omtale de sindbilleder, der gemmer sig i flagets farver og dets mærke. Som dette banner har vajat over os i fortiden, vil vi også under det gå ind i den fremtid, hvor måske det ny folkenes forbund skal skabes som et udtryk for det „*broderskab*“, der sammen med frihed og lighed har lydt som et feltråb hen over jorden. Men et virkeligt broderskab vil sikkert intet højere eller helligere udtryk kunne finde end dette banner, hvor kærlighedens røde farve lyser fra de fire hjørnefelter, mens det hvide kors minder om ham, den eneste, som til bunds har lært os, hvilken livsmagt kærlighed og *broderskab* er mellem mennesker. Det banner bytter vi ikke bort — ikke for noget andet i verden.

Efter at dette foredrag og en påfølgende kaffedrikning var til ende, samledes man atter i øvelseshuset.

Her veksledes så med musik, sang af et lille blandet kor og sang af sommerskolens store sangkor, der i sommer talte over hundrede deltagere.

Kl. 7 sluttede den stemningsrige fest.

Kort efter havde vi atter fest, om end af noget anden art. Det forbud, der under krigen var frem-

Rejsende husmandskoner på besøg.

kommen mod at brænde St. Hans-blus, var atter ophævet, og vi kunde nu atter samles på Tinghøj i den smukke — om end kølige — aften.

Snese af blus lyste fra alle kanter, og vort var ikke det mindste. Mens dets flamme forsøgte at jage skumringen på flugt, lød elevernes flerstemmige sange fra den gamle kæmpehøjs top vidt ud i den stille, dæmrende sommeraften.

Vi afsluttede med aftensang hjemme om linden i skolegården, mens den elektriske friluftslampe på den røde mur spredte dunkelheden.

Men allerede den næste dag — St. Hansdag — stod vi atter overfor det usædvanlige: Bladene bragte bud om Tysklands indvilligelse i at underskrive den så længe ventede fred. En sådan begivenhed kunde ikke gå uænset hen. Flaget måtte til tops, mens pigeflokken stod i samlet kreds om flagstangen i haven og sang af fulde bryst. Ja, der har været meget at være glad over og taknemmelig for i denne sommer.

På bådebroen ved Skarritsø.

Den 3. juli havde vi et fornøjeligt besøg af sjællandske husmandskoner. De drak kaffe i haven, og derefter hørte de sammen med eleverne mit foredrag. Så spiste de til middag, mens elevernes sangkor forlystede dem med flerstemmig sang. Derpå blev skole, have og landbrug taget grundigt i øjesyn, inden de henad kl. 5 stod rede til videre fortsat rejse nord på ind i Odsherred.

Udflugten til Skarritsø d. 8. juli var i år helt igennem vidunderlig skøn.

Valgmenigheden her i Vallekilde blev for et par år siden en del opskræmmede ved en meddelelse om, at alterbilledet i Korskirken truedes med ødelæggelse.

Faren skrev sig fra den omstændighed, at olien, som kunstneren havde brugt, da billedet blev malet, nu efter hånden viste tegn til opløsning. Oljefarverne,

som var sat på rævnede, opløste sig og truede med at skalle af.

Korskirken under ombygning.

Menigheden så sig da tvungen til at forhandle om muligheden for at anskaffe et nyt billede. Under forhandlinger herom, og mens man indsamlede penge til dette mål, kom der imidlertid også ønsker frem om at underkaste selve kirkebygningen et grundigt eftersyn.

Da kirken i 1882 blev opført, var menigheden endnu kun lille og midlerne små. Man havde således set sig nødsaget til at måtte nøjes med et meget billigt loft, dækket af et fladt og uskønt paptag. Hvad om man nu fjernede bægge dele og gjorde færdigt, hvad man i de tider ikke havde ævnet.

Tanken vandt efterhånden stærk tilslutning, så det

blev bestemt, at man trods de dyre tider straks vilde tage fat.

Arkitekt Ivar Bentsen, søn af kirkens bygmester, den gamle Andreas Bentsen, påtog sig gærne opgaven. Hans plan gik ud på ikke alene at ombytte det tidligere, tarvelige panelloft med hvælvinger, ombytte det uanselige paptag med et smukt tegltag, ombytte det meget lille spir med et højere og mere anseligt men også at opføre et selvstændigt våbenhus mod vest og i østgavlen at udvide rummet med en korrunding, hvis tre store kirkevinduer skulde smykkes med glasmalerier.

Efter en del forhandlinger blev det vedtaget at lade Ivar Bentsen ombygge Korskirken efter denne plan, mens maleren Joakim Skovgård lovede at tage sig af glasmalerierne til vinduerne.

Det trak dog så længe ud med arbejdets påbegyndelse, at sommerskolens elever adskillige gange havde lejlighed til at overvære gudstjenesten i kirken, før der endelig umiddelbart efter pinsen toges fat på ombygningen.

Mens denne stod på, måtte gudstjenesten omordnes. Enkelte søndage prædikede pastor Fonnesbech-Wulff nede i øvelseshuset, der var indrettet med talerstol og bænke og smykket med Troels Triers alterbillede af den tabte søns hjemkomst.

Andre søndage talte professor Frederiksen eller jeg i skolens foredragssal for eleverne og hvem, som ellers vilde komme til stede.

Den 11. juli var kirken færdig til rejsning. Kl. 5 om eftermiddagen blev kransen hejst i overværelse af mange menighedsmedlemmer og alle højskolens piger. Et par salmer blev sungne og menighedens formand, billedskærer Hans Olsen holdt en tale i dagens anledning.

Mest savnede vi vel nok vor kirke under elev-

Der pudses op til elevmødet.

mødet den 3. søndag i juli. Vi vidste, at der var mange, der vilde komme til at føle savnet af den sædvanlige gudstjeneste på denne dag. Vi talte med vor præst derom, og han tilbød da at ville holde friluftsgudstjeneste i skolens have, om vejret den dag vilde tillade det.

Dette var en ordning, vi følte os tiltalte af; og vi blev heller ikke skuffet. Efter at Danebrog under sang

Elevmødedagens gymnastik-opvisning.

var gået til tops, samledes op mod 1000 mennesker i det herligste sommervejr til gudstjænesten. Foran talerstolen, der var flyttet ud, lejrede den store skare sig i maleriske klynger snart stående, snart siddende eller liggende på grønsværen.

Så kom middagen med 700 samlede til bords i øvelseshuset — også på pallerne —; taler, sang og oplæsning af digte, hilsener og lign. vekslede i de to timer, vi sad til bords. Så en samlet gymnastikopvisning af 200 deltagere, derefter aftensmad i øvelseshuset og — da det truede med regn — musik, sang og anden underholdning inde i øvelseshuset, som i en hast blev omdannet til høresal. — En prægtig festdag.

Fra sommerskolen fortjæner desuden at fremhæves et lille besøg, vi havde af komponisten Fini Henriques. I halvanden time spillede han for os skiftevis violin og klaver. Bedre musik havde sikkert kun de færreste hørt.

Endnu skal nævnes to foredrag lige i de sidste skoledage. Et af Kina-missionæren den norske frk. Villa Vinsnæs med en gribende skildring af livet derovre i det fjærne østen. Det andet foredrag var om det fjærne vesten af Andrea Franks, lige hjemkommen fra St. Thomas.

I vor lærerkreds har det sidste år bragt en del forandring. Forskellige forhold har ført det med sig, at vi fra og med udgangen af sidste vinterskole ophæver den afdeling for håndværkere her ved højskolen, som nu har bestået og været i virksomhed i over 40 år. Derved træder bl. a. billedskærer Hans Olsen tilbage fra den lærervirksomhed, han med så stor dygtighed har udøvet blandt de unge håndværkere her i en menneskealder.

„Otte dage på højskole“ 1919.

Skolens tak, hans medlæreres og mangfoldige af hans gamle elevs tak vil følge ham for den lange arbejdsdag i den danske ungdoms tjeneste.

Han fortsætter sin virksomhed som billedskærer.

På samme måde og af samme grund er lærer ved malernes afdeling, maler Gotfred Hansen, bleven ledig. Han tænker dog fremdeles at søge tjeneste i skolearbejdet anden steds.

Hans Trier Hansen.

Uffe Grosen.

Ejvind Olsen, lærer her i de sidste to vintre bytter lærerstillingen med et videregående studium på statens årskursus i København, mens cand. theol. Knud Knudsen, der kun deltog for vinteren i højskolegerningen som midlertidig virksomhed, nu er medhjælper ved præstegerningen i Åle.

De to håndværkerlærere bliver altså ikke erstattede, men for de andre to har vi i stedet fået Uffe Grosen og vor ældste søn Hans Trier Hansen.

Uffe Grosens hjem er en mindre bondegård i Egå ved Århus. Dér fødtes han i 1894. Egnen har fra

gammel tid været præget af grundtvigsk åndsliv. Hans forældre kørte i flere år de tre mil til Bering valgmenigheds-kirke. Da valgmenigheden oprettedes i Aarhus, kom de dertil. Hans skolegang foregik i en udpræget friskole. Tidlig fik han lyst til lærergerningen i højskolen.

1912 kom han, 18 år gammel, på Askov højskole, hvor han efterhånden gennemgik alle tre afdelinger.

1915 rejste han til Silkeborg seminarium, hvorfra han to år senere tog lærerexamen.

Vinteren 1917—18 begyndte han sin lærervirksomhed ved Frederiksborg højskole, hvor han dog kun var dette halvår som stedfortræder for en ven. — Det følgende år var han lærer ved „Husmandsskolen ved Odense“, hvorfra han så til 1. maj 1919 kom her til Vallekilde.

Hans Trier Hansen, født d. 15. maj 1893, gik straks efter sin konfirmation i lag med det praktiske landbrug. Han tjente flere steder så vel her på Sjælland som også på Fyn og i Sønderjylland. Han var på højskole, først her hjemme og senere på Ryslinge, var soldat hen imod et par år, kom derefter på Tune landbrugsskole og afsluttede endelig sin uddannelse ved landbohøjskolen, hvorfra han nu sidste forår gik ud som landbrugskandidat. Den 26. avg. holdt han bryllupovre i slægtens gamle hjem på Fyn, idet han ægtede Sigrun Øyås Hansen, som gamle sommerelever kender fra hendes flerårige gerning her om sommeren.

Det unge brudepar har indrettet sit fremtidshjem i den bygning, hvor håndværkerne tidligere havde deres tegnestuer.

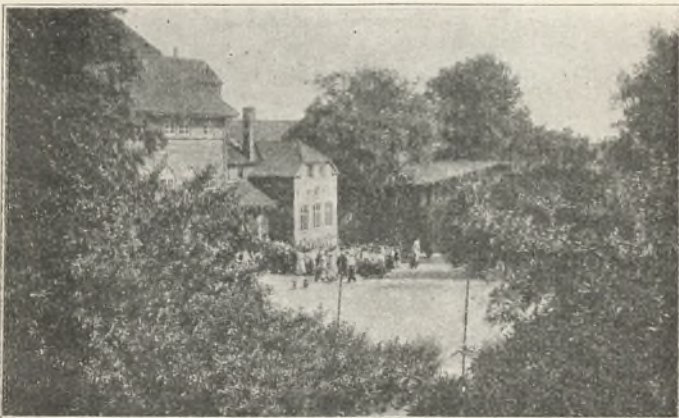
Hans har fra dette efterår overtaget højskolens landbrug i forpagtning, men fra november vil han tillige være knyttet til vor fælles gerning her som lærer

K. F. U. K.'s sommerlejr på Vallekilde højskole 1919.
(Chokolade i haven).

ved vinterskolen med bopæl i den forhenværende håndværkerskole, som i den hensigt er bleven omlavet.

Også sommerskolen skiftede lærerkræfter. Sigrid Clausen og Ane Marie Hansen var her i fjor kun

Besøg af unge københavnske „Kvindelige spejdere“.

„Otte dage på højskole“ på Vejrhøj. (Udflugt).

midlertidigt, og da Gudrun Busk giftede sig og sammen med sin mand dannede hjem ovre i Jylland, måtte også hun afbryde. I deres sted kom da til 1. maj Uffe Grosen og fru Ingeborg Helveg Nielsen. Hun og hendes mand, skolens tidligere lærer Valdemar Nielsen, havde lige endt deres virksomhed ved skolehjemmet i

Vallekildes gamle postkører.

Grevelejren, og mens de nu så sig om efter anden virksomhed, kunde de midlertidigt slå sine teltpæle op her hos os i sommer.

De agter at tage højskolearbejdet op i Sønderjylland.

Vor gymnastiklærerinde Sigrun Øyås Hansen var i år forhindret i — som ellers — at lede gymnastikken. Hun fik som midlertidig afløser i sommer Sofie Jensen fra Kirketerp ved Hobro. Adskillige vil kende hende som tidligere elev herfra.

I lighed med, hvad tidligere har været tilfældet, gav vi også i år — 2. til 8. aug. — plads til „sommerlejr“ for københavnske afdelinger af K. F. U. K.

Omtrent halvtredjehundrede unge kvinder tilbragte 6 dage med deres (kvindelige) „ledere“ herude for — mellem deres bibeltimer og foredrag — at gøre sig til gode med sol og sommer, med sang og frisk luft. Jeg holdt fire foredrag for dem, og vi søgte forøvrigt at gøre dette landophold så godt og udbytterigt for de unge bybørn, som vi ævnede.

Det er mit indtryk, at vi gensidig havde megen glæde af denne „sommerlejr“.

Fra 9. til 16. aug. havde vi „Otte dage på højskole“, hvor der af skolens lærere holdtes sammenhængende foredrag, tre daglig. Om aftenen var der forhandling, oplæsning, musik og sang.

Deltagernes antal løb i år op til noget over halvandet hundrede, det største antal, vi endnu har havt på disse møder.

Som jeg i nr. 24 skildrede min fædrende slægt, således følger i år en lignende skildring af min mødrene slægt.

Povl Hansen.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole

i de to halvår:	1918— 1919	1919
Under 18 år var	5	12
Mellem 18 og 25 år var	125	188
Over 25 år var	32	22
Fra købstæder var	8	25
Børn af gårdmænd	83	106
— - husmænd	43	43
— - arbejdere og innsiddere	4	11
— - håndværkere	19	29
— - handlende	5	8
— - lærere, embedsmænd o. l.	6	11
— - andre	2	14
På Vallekilde højskole har før været	3	4
— andre højskoler — —	6	6
Fra Sjælland var	39	37
— Fyn —	6	11
— de mindre øer —	10	14
— Nørre-Jylland —	81	118
— Sønder-Jylland —	25	28
— Færøerne —	1	1
— Island —	”	3
— Sverige —	”	4
— Norge —	”	6
Lærlinger i alt:	162	222

Ved sommerskolens slutningsmøde 1919.

I.

Nu går vor højskoletid på hæld,
vi sige skal det alt farvel.

Det er vel tungt — men vi har en trøst,
et bånd, som binder i vest og øst:

Alt kønt, vi fandt på vor vandrings vej,
kan bygge bro mellem dig og mig.

Alt godt, vi fik gennem sang og ord,
os alle fylder med fryd så stor.

Vort liv kan rumme den største glæde,
så stor, at vi må af glæde græde;

Vort liv kan være så fuldt af savn,
at vi for sorgen ej finder navn;

Alt kan vi friste, alt kan vi bære,
når blot Vorherre vor hjælp må være;

Når vi kun altid med opladt øje
i liv og dåd ser imod det høje.

En ting vi beder Vorherre om,
at ej vor vej bliver bar og tom.

Han give nåde, at vi må være
et lille saltkorn til Herrens ære.

Bodil Lange.

II.

Vi kom frå framandt land til Vallekilde,
 at plukke blomar, det var det, vi vilde,
 for der fanst fagre rosor, og der fanst mogne bær;
 um det so tidt vi hørde¹⁾ av dei²⁾ som kom frå dér.
 Fagre ord til vårt hjarta strøymde,
 fagre ord der so vel vi gøymde³⁾,
 fagre ord.

So gjekk vi millo ros' og blome ture
 og drak i fulle drag av angar⁴⁾ ljuve⁵⁾.
 Dei vermde djupt i hjarte, og lokka smilet fram,
 for augo⁶⁾ syner bjarte⁷⁾ i strålegidder svam'.
 Fagre ord — o. s. v.

Dej blomar stod med rot i livsensbrunnen,
 av kjærleiks kjelda var kvar ein opprunnen.
 En krans av dei vi sanko og med i hjarta bær,
 Gud gjev, dei ut må anga mot alle, vi har kjær.
 Fagre ord — o. s. v.

Margit Blekastad
 (fra Norge).

III.

Det er altid svært at sige farvel til noget, man har fået kær, og til de mennesker, man har givet sin kærlighed. Men det er alligevel meget meget sværere at sige farvel, hvor man er kommen i forhold og i forbindelse med mennesker, hvor der slet ingen hjerte-bånd knyttedes, hvor man hurtigst muligt vender det blad, som blev tomt og ubeskrevet. Men hvor bladet i livsbogen er blevet fyldt med herlige billeder, med et rigt og stærkt indhold, som har kastet lys over de

1) hørte. 2) dem. 3) gemte. 4) dufte. 5) liffige. 6) øjet. 7) klare.

største livsspørgsmål, dér vender man gerne tilbage til det, suger næring af mindernes skat og henter styrke deraf. Hele livet fletter vi på vor mindekrans:

Igennem de rullende år,
og alt som dagene rinder,
selv under de grånende hår
vi fletter en krans af minder,
glade og lyse, tunge og triste,
dog ej et eneste vilde vi miste:
Minderne bliver vor dyreste skat.
Gud fri os alle fra glemselens nat! — —

Minderne kan vi ikke undvære. —

Povl Hansen bruger jo selv billedet af højskolen som en lodsstation; derfor kalder jeg så tit i mine egne tanker Povl Hansen og fru Sigrid for „Lodsen og hans hustru“. Men højskolen nøjes jo ikke med at drive de unges båd i rum sø, give den et stød fra land og sætte den i fart; den vil jo først og fremmest vise vej, sætte skibet i den rigtige retning og give det en ballast af de bedste livsværdier, sådanne værdier, som vel kan „trodsse færdens farer“ og hindre skibet i at kuldsejle. Højskolen er skolen for ungdommen, men når den gæstfrit lukker op også for dem, som har et langt stykke af sejladsen bag sig, så har vi ældre så meget mere grund til at sige tak. Vi kan også komme til at trænge til lods undervejs; skibet kan gå på et skær og ikke komme løs igen, det kan også ved strøm og storm komme ud af kurs. Hvad så hver enkelt tager med sig fra sit højskoleophold, det må hver især afgøre med sin Gud og sit eget hjerte. Jeg vilde kun ønske, at vi alle måtte have lært noget af den forsagelsens, offervillighedens og kærlighedens ånd, som råder her, hvor det altid hedder: Først de andre, sidst jeg selv. Og jeg vilde ønske, når arbejdets travlhed og jag *kan* true med at sluge os, når verdens larm døver vore

øren, når bølgerne går højt, vi da med fru Sigrid måtte kunne nynne: „Inderst inde livets flod kan rolig rinde.“ Det betyder jo, at der inderst inde er et lille rum, som alt dette ikke når ind til. -- — Og så tror jeg ikke, at hjærtebånd brister, fordi vi siger farvel, ikke, når kærligheden har troskaben til følge, og når vi til vort farvel kan føje et inderligt: Tak! Det var den tak, jeg gjerne vilde sige, tak for alle de milde ansigter, som jeg har gået og set mig glad på, tak, fordi jeg fik lov til at leve med en sund og frisk nordisk pigeflok. Og så tænker jeg, I vil alle være enige med mig om at vende takken til dem, som her er med at drive værket, med i dette velsignede arbejde, som giver os det bedste, de ejer, og som ikke synes, *noget* er for godt at give os med på vejen.

Men til de to, som står med hånd på skibets ror, til „Lodsen og hans hustru“ vor tak dog varmest lyder; med dem vi trygt slår følge, de har jo ham om bord, som jævner havets bølger og stormens vælde bryder.

Gerda Mejer.

Til vintergækken!

(Skrevet på sygesængen i foråret 1919).

Lille hvide vinterblomst! ser du ej det sner;
 ser du ej den sorte sky, som truer mer og mer;
 tæt sit tæppe slynger den om markens busk og tjørn,
 spærrer hver en vej og sti for alle vårens børn.

Lille hvide vinterblomst! vinterstormens sus
 river i din kjortel og rusker i dit hus,
 vældelig den prøve vil at bryde stængel spæd.
 Lille hvide vinterblomst, ak, bliver du ej ræd.

Lille hvide vinterblomst! frosten tar dig fat,
 røver livets varme i vinterkolde nat;
 hver en livets strøm i dig den binder på sin vej.
 Lille hvide vinterblomst, ak, ængster det dig ej.

Lille hvide vinterblomst! — står du dér og ler,
 kan du le, når vinterkulden knuger, og det sner;
 ser dit spejderøje mon, hvad ej mit øje så:
 solen atter strålende og himlen atter blå.

Salv mit øje varselsblomst, så jeg det og kan se,
 vis mig sommervarslet midt i al min vintervé!
 kan du skabe sommerhåb og solskin i min hu,
 Lille væne blomsterbarn, da smiler jeg som du.

Povl Hansen.

Nogle af mine oplevelser ved Fronten.

(Af Johannes Christensen*).

Efter at jeg i nogle uger havde ligget i et rekrutdepot i Argonnenskovene, kom jeg med depotet til Allondrel, en landsby i nærheden af Sedan. Herfra kom jeg et par dage senere med flere andre, gode sønderjydske kammerater ud til regimentet, som den gang lå 8 km. nordøst for Verdun.

Vi kom til regimentet en søndag, som det lige var trukket tilbage fra ildlinien. Den påfølgende onsdag nat blev jeg udtagen til skansearbejde i reservestillingen. Vi nåede dog ikke derud; da vi var kommen halvvejen, måtte vi vende om på grund af en hæftig spærreild, som hindrede os i at vinde frem. Næste nat skulde hele kompagniet frem i stilling. Den første ild-dåb blev frygtelig; frem gik det over døde og jamrende mennesker, gennem vandfyldte granathuller, op og ned ad bjærgskråningerne, mens shrapneller og granater hylede i luften. I tre timer asede vi os frem gennem alt dette med vor 5 dages forplejning på ryggen foruden alt, hvad der hører til en krigers udrustning.

Omkring ved tolvtiden nåede vi en jærnbanedæmning. Der skulde den afdeling blive, hvortil jeg hørte. Vi fandt et hul, hvori en trappe førte et stykke ned i jorden; ad den krøb vi ned og smed os dødtrætte på dens trin og lod her en foreløbig hvile falde over os.

*) En af vore sønderjydske elever. Udg. anmærkning.

Lejet var ujævnt og hårdt, og da vi vågnede igen, var det efter en ublid slummer. Det var nu blevet lyst, og vi skulde da op at se, hvor vi egentlig var.

Det var ikke noget hyggeligt syn, der frembød sig fra banedæmningen: Her lå et ben og dér en arm; længere henne lå et halvt fortæret lig af en franskmand; livremmen med patrontaskerne så vel som håndgranater hang endnu ved kroppen. Derhenne stod endnu benraden af en Tysker lænet op imod en træstamme; pikkelhuen sad endnu på hovedet, ja, vi kunde i sandhed let se, at det nok ikke gik helt blidt til her ude.

Efter dette lille overblik fik vi tornysteren halet frem for at få os en lille hjærtstyrkning; men i samme øjeblik sagde det bom-bom ovre i de franske linier, og inden vi kunde vende os, røg splinter, stenbrokker og jærnstumper omkring os.

„Nå, nå“, sagde underofficeren, „kan de nu ikke lade os have madro“, hvorefter han meget forsigtigt samlede sin frokost sammen og listede atter ned i hullet. Vi andre var ikke længe om at komme bag efter. Nu gik det for alvor løs med skydningen, og snart raslede stenbrokker og alle mulige andre ting ned igennem åbningen til os.

Mens vi nu opholdt os her om dagen uden at bestille noget, måtte vi om natten ud på arbejde. Dette bestod især i at slæbe materiale ud til den forreste linie; ti dette skulde besørges, om ilden rasede aldrig så frygteligt. Vi måtte også bære hårdt sårede tilbage til Douaumontfortet, når de kom derude fra og ikke selv kunde slæbe sig ind.

Når nattearbejdet var endt, krøb vi igen ned i hullet, spiste og satte os på ny til hvile på trappen for at få lidt søvn ovenpå nattens anstrængelser. Talt blev der ikke meget, da vi gruede for atter i tankerne at gen-

opleve nattens begivenheder. Også af en anden grund holdt vi munden lukket; vi led forfærdeligt af tørst, da vi intet havde at drikke; og vi syntes altid, at tørsten sved værre, når vi brugte munden til samtale. Jeg tror, enhver havde travlt med at få sine tanker bort fra den frygtelige virkelighed. Især holdt ingen af at tænke på, hvad der forestod næste nat.

Imidlertid gik dog tiden; og de fleste af os slap dog levende tilbage igen. Vi havde forestillet os det slemt der ude; men dette overgik alt, hvad et menneske kan fatte eller forestille sig i sin fantasi.

Vi blev tildelt kompagniafsnittet foran Fleury. Byen var dog ganske forsvunden fra jordens overflade. På dens plads lå kun nogle jærnbanseskiner, murstensbrokker, nogle lig og dyrekroppe blandt hverandre. Der var kun 25 meter mellem Franskmændene og os; vor dækstilling udgjordes af granathuller, hist og her med løbegrave forbunden med hverandre. Disse grave var højst $1\frac{1}{2}$ meter dybe. På bægge sider af løbegravene var andre granathuller, som stod fulde af vand, der undertiden gennembrød dæmningen og styrtede ind i graven til os. Skete dette om dagen, måtte vi blive stående i vandet til nattens komme; ti før kunde vi ikke røre os for at få det bortledet og dæmningen på ny istandsat.

Sådan stod vi fem døgn ad gangen og æltede i vand og ler under åben himmel, mens granater og shrapnells hylede over hovederne på os og minesplinter susede hid og did om os, hvor vi stod så godt som uden dækning. Vi stod så at sige med knokkelmanden ved siden, beredt til at hugge os ned, hvad øjeblik det skulde være.

En aften i alarntiden brød der et frygteligt spektakel løs. Det var som hele helvedes yngel var sluppen løs. Himmel og jord stod i ét af ild og røg. Tusinder

af geværer knitrede, håndgranater exploderede, granater, shrapnels og minesplinter susede med dobbelt hastighed og i dobbelt mængde gennem luften. Lyskugler i hundredvis steg til vejrs med alle mulige farver. Vi stod alle i den største spænding med opplantet bajonet, fingeren på aftrækkeren og håndgranater ved bæltet.

Mand ved mand stod vi, stirrende ud i mørket, beredt på det frygteligste, hvad øjeblik det skulde være. Man havde som en følelse af at stå på tærsklen ind til evigheden for måske i næste øjeblik at træde derind. Kun officererne løb frem og tilbage; de havde travlt med at se efter, om alt var på plads, mens de stadig kom med ny ordre. I forbifarten brølede feldveblen på sin tysk ind i øret på mig: „Nu ganske rolig, ingen ophidselse, og frem for alt skyd ikke, før han kommer; men når det sker, da på ham med et brøl!“

Sådan stod vi i den højeste spænding en times tid, så stilnede det efterhånden noget af, og vi slap for det værste. Bag efter fik vi at vide, at det var et angreb med håndgranater, som Franskmændene havde foretaget, de havde prøvet på at omringe os fra begge sider. Havde dette lykkedes, var vi blevet afskåret; men deres angreb blev slået tilbage for denne gang. Det hele viste sig i grunden kun at have været en af de mange stedlige tildragelser, der så at sige hørte til dagens orden derude. De kunde indtræffe, næsten hvad øjeblik det skulde være. Et hundrede menneskeliv eller flere gik tabt; andet kom der i reglen ikke ud deraf.

Ved ovennævnte lejlighed, da angrebet var stilnet af og larmen omtrent ophørt, lød der lige i nærheden af os et vældigt brag, som efterfulgtes af højrøstet jamren og dødsrallen, det var en håndgranat, som havde ligget i bunden af vor grøft, og som en uden at vide

deraf havde stødt til med foden, så den sprang i luften. Hviskende lød det fra mand til mand, at 8 mand var bleven dræbt.

Der 21. og 22. oktober forløb rolig; men vi lagde mærke til, at kanonaden steg i hæftighed fra time til time, ligesom også de såredes antal voksede uhyggeligt. Den 22. om aftenen marcherede vi så af sted ud mod det frygtelige. Vort mål var Duaumontfortet; men vi nåde kun til Brylslugten, et kvarters gang derfra. Der fik vi besked om, at fortet var omtrent sammenskudt. En gysen fór igennem os; vi vidste hvad det betød. En af de undslupne har senere fortalt mig, at han var vidne til, hvordan 70 sårede langsomt kvaltes af den gas, hvormed Franskmændene beskød fortet. De stakels sårede havde ingen gasmasker, og én efter én døde de under forfærdelige lidelser. Til sidst måtte fortet opgives og overlades til Franskmændene.

Kort efter at vi var ankomne til Brylslugten, lød stormsignalerne. Franskmændene var trængt frem ud over Duaumontfortet mod Brylslugten. Vi vidste altså, at om 10 minutter vilde Franskmændene være over os. Det var et tåget vejr, og vi havde ingen forbindelse med forreste linie. Og dette var da også grunden til, at angrebet kom os så overraskende.

I mindre end tre minutter var vi alle kampberedte, og nu hed det fremad til modstød. Franskmændene arbejdede sig fremad snart i korte raske spring og snart krybende fra det ene granathul til det andet. Da vi endelig tørnede sammen med dem, blev resultatet, at bægge modstandere bed sig fast i hinanden. Da det blev mørkt, gravede vi os ned overfor hinanden med meget kort afstand mellem linierne. Disse gik naturligvis ud og ind, og mange var helt uklar over, hvor vidt det var modstandere eller venner de lå ved siden af. Dette gav anledning til mange uhyggelige

sener den nat. Officererne fik os dog i nattens løb trukket lidt ud af kløerne på hverandre; men her måtte vi blive liggende i tre døgn, og i disse skete der meget, som aldrig glemmes af dem, der har oplevet det.

En eftermiddag skulde jeg sammen med to andre ud som patrolje. Den ene af disse var min bedste ven fra en naboby hjemme, den anden var en gift mand fra Hannover. Hannoveraneren gik foran. Vi nærm-ede os 4 mand, der stod bag noget træværk og rådslog med hverandre. I det samme slog en granat ned ved siden af dem; jord og sten regnede ned også over os, idet den sprang. Vi var alle bleven kastet næsegrus til jorden, og idet vi atter løftede hovedet, mødte der os et frygteligt syn. Den ene af vor patrolje havde fået en arm revet af; én af de samtalende havde fået hovedet skilt fra kroppen, som var halvt tildækket af jord; en anden af gruppen jamrede sig frygteligt; han havde et stort sår i ryggen. Hele pladsen var oversprøjtet af blod.

Vi usårede skyndte os at lægge nødforbinding om de sårede; men nu gjaldt det om at få dem hurtigt tilbage, da de ellers vilde forbløde. Men var det overhovedet muligt at slippe levende tilbage gennem den forfærdelige spærreild, som lå bag os, og så til med, mens det var lyst. De sårede klagede sig; især en jamrede sig over hans stakkels kone, deres tre små børn og hans gamle far, som gik derhjemme og ikke vidste, at de nu måske snart skulde miste deres forsørger.

De måtte reddes, vi fire fik lavet en brøstfældig bære, lagde den hårdt sårede derpå, løftede bæren op, og med et „Gud i vold“! skridtede vi nu frem over åben mark, overgivet til Franskmændenes forgodtbefindende, om de vilde skyde os ned eller ej.

Det lykkedes os at redde ham. —

Få dage efter forlod vi Verdun.

Små minder om små ting.

Af Povl Hansen.

(Fortsat.)

V.

Æventyrskoven *).

Det var lille-juleaftens dag. Sneen laa fin og blød og skinnende hvid. Himlen var dækket af tynde skyer; men luften var klar og lyste endnu med et efterskin af den nedgangne sol. Børnene gik og legede ude i gården, de kunde ikke bekvemme sig til at gå ind.

Nu kom far og mor hen til dem. Hvad mon de kunde have på hjærte; de så' så hemmelighedsfulde ud.

„Povl“, siger far til den ældste af børnene, „vi har så travlt alle vi store; men kan I tre drenge ikke nok selv hente jeres juletræ hjem“.

„Jo, men hvor er det, far“? siger den niårige Povl; ti det forekom ham at være et spørgsmål, der først måtte klares,

„I må hente det nede hos Jens væver“, svarede far; „han har lovet mig et“.

Den tur var drengene ikke bange for, selv om det blev en aftentur; ti hos den rare gamle Jens væver, opsynsmanden ved Bredelandsskoven, havde de været

*) Pennetegningerne til „Æventyrskoven“ er af Alf Trier Hansen.

så tit, og ham kendte de godt; han arbejdede tit for far, især i den muntre høsttid. Han havde i sin ungdom gået til hove på herregården Holkenhavn, og mange var de historier, han derom fortalte.

De tre drenge fik nu træskostøvler og vanter på, og så vandrede de af sted ned over de hvide banker mod Bredelandsskoven, der lå nede i dalen med bakkeskråningen på denne side og åen ovre på den anden.

Drengene nåde nu stien langs hegnet og bøjede snart med den ind i skoven. Vejret var blikstille; den nyfaldne sne lå over buske og grene og bøjede dem mod jorden; men stien var nem at finde, som den snode sig frem mellem stammerne lidt indenfor hegnet. Kun den næsten lydløse stilhed havde noget sært ængstende ved sig; det var, som stod den tavse skov dér tyngt og sorgfuld, rugende over en eller anden mørk hemmelighed, som pludselig kunde slippes løs på de små vandringsmænd. Og hvad kunde man ikke vente, om skoven slap alt det løs, den havde ruget over i måske tusinde år.

Den lille niårige førers puls fik så underlig travlt. Alle de mange sære frasagn og hårrejsende spøgelseshistorier, som byens gamle koner havde fyldt ham med, fik liv og lånte skikkelse af de snepudrede buske og nøgne trægrene. Hans fantasi var ved at løbe løbsk.

Men pludselig var det, som om stilheden brast eller knækkede over, og i samme nu var den store, tavse skov som et haglvejr af korte, smældende lyde. Det formelig „kippede“ i drengene, så de var lige på nippet til at tage fod i hånd; men i næste øjeblik gik det op for dem, at det nok var Jens vævers lille, vagtsomme hund, hvis øre — vænnet til skovens stilhed — allerede havde mærket deres komme og nu ved sin gnældrende gøen varsko'de sit herskab om de små drenges besøg.

På den lille islagte eng foran huset valsede „Pelle“ rundt og halsede op som en rasende; mens træer og buske kastede genlyden mangfoldig tilbage, så det hele lød som en uafsluttelig rullen.

Drengene standsede tvivlrådige, bag dem stod den fortryllede skov, foran dem den lille arrige køter; hvor skulde de vende sig hen.

„På den lille islagte eng foran huset valsede „Pelle“ rundt.“

Da åbnedes hyttens dør; en lang skinnende lysstribe faldt ud over den hvide sne og næsten blændede de små vejfarende. Samtidig trådte en gammel mand frem i døren og kaldte i en myndig tone hunden tilbage. Den luskede knurrende ind i forstuen bag manden.

De tre små mænd vovede sig nu frem til døren. De havde straks i manden genkendt deres gamle ven Jens væver. De nævnede nu deres ærinde og bad om det lovede juletræ.

„Ka' vævs“ (Karen vævers) kom nu også ud i fremmerset og bød de små ind; ti de måtte jo da ikke „bære julen ud“.

Et par kager blev sat til livs, og juleøllet blev smagt; men det gjaldt ellers om hurtigt at komme hjem, før det blev for langt ud på aftenen.

„Ja, nu må I følge med ind i skoven“, sagde Jens væver; „ti træet har jeg ikke fået hugget“. Han iførte

En gammel mand trådte frem i døren.

sig nu sin lange vadmelsfrakke, der nåde helt nedefor knæene, og som fremviste fire store hornknapper bag på skøderne. Så kom turen til den lådne kabuds med øreklapperne og endelig de store lyseblå „mulehandsker“ med kun tommelfingeren adskilt for sig selv.

En økse blev hentet ned fra væggen i forstuen, og så blev døren atter åbnet; og med den gamle som vejviser og „Pelle“ som spejder fordybede man sig nu ind i storskoven.

Fuldmånen var imidlertid brudt gennem skylaget, og Povl syntes, dens hvide lys rislede som i små bække ned ad træernes grene, samlede sig til stærkere strømme ned ad træstammerne for til sidst at ende som i et hav af lys nede på den snedækte skovbund.

Han måtte engang imellem stå stille og undre sig; men Jens væver og Pelle vedblev deres gang uden tilsyneladende at se noget af alt dette.

Og så nåde man granerne inde i midten af skoven. Povl kunde næsten ikke forstå, at dette var små grantræer. Sneen lå så tæt og så tungt på de tykke, grønne grene, at de tyngedes helt ned mod jorden; hvert træ var som en lille hvid klippetop i et vildt fjældlandskab eller som telte, der var tjældede tæt side om side; hvert af træerne syntes med de sænkede grene at gemme på og grunde over sin livshemmelighed.

Alle disse indtryk sænkede sig i den ældste drengs sind, mens hans lille sjæl havde alle sine porte åbnede ud mod den store natur og dens underlige tale.

Nu standsede skovfogden; et træ blev udvalgt, og lidt efter klang hans økse mod den unge, smukke stamme. Lyden vakte skoven af sin tyste drøm; fra alle sider klang det med øksehug, som om hundrede skovhuggere pludselig havde besluttet at tilintetgøre skoven.

Fra træets grene dryssede den bløde sne, og snart stod skovhuggeren som en levende snemand og svang sin blinkende økse i måneskinnet.

Men træet faldt, og skoven sank atter hen i sine tyste drømme.

„Men hvordan får I småkarle nu det træ båret hjem“, sagde Jens væver, idet han skiftevis betragtede drengene, som om han vilde undersøge hvem af dem, der kunde magte det.

„Jo“, sagde Povl, „vi hjælpes ad, så går det nok“.

Han løftede nu selv rodenden af træet op på sin højre skulder og bad Hans tage midten af stammen på sin venstre, så skulde den lille femårige Niels på sin højre skulder lægge træets topskud, og på den måde

Lidt efter klang øksen mod det lille grantræs stamme.

kunde de hjælpes ad at bære træet og samtidig hindre det i at glide ned af skuldren.

Alt dette kom snart i orden, og vandringen begyndte. Skovfogden tog nu afsked med dem, idet han forklarede dem, hvorledes de ved at følge en snæver sidevej hurtigere vilde komme ud af skoven. Denne

skovvej, som de nu slog ind på, bugtede sig ud og ind under storskovens kroner; og så hurtigt, de stumpede ben kunde bære dem, gik det nu frem ad på den skovdunkle vej, gennem den ængsteligt tavse skov, indtil der omsider opdagedes en lysning forude, der varslede om skovens ophør.

Ved udgangen af skoven fandt de sig et godt stykke øster for det sted, hvor de var kommen ind. De måtte nu tværs op over den store Bredelandsbanke. Det blev et hårdt stykke arbejde; men omsider stod de dog oppe på landevejen og kunde nu herfra kaste et sidste blik ned over det gnistrende måneskinshvide bakkehæld og ud over skoven. Den stod der endnu lige tavs og forstenet. Her oppe fra kunde hele skoven overses. De store bøge løftede deres stolte kroner, mens de unge graner inde midt i skoven dannede som en dyb snedækket dal i et mørkt og vildt landskab.

Det var dog altfor koldt at stå stille, og børnene måtte atter af sted; men nu var de jo ude af æventyrskovens tryllekreds, og den slagne landevej, som de nu kunde følge, bragte dem snart tilbage til hjemmet.

Far var nok bleven lidt ængstelig for, hvordan det havde gået hans småfolk; og han var netop kommen ud i gården for at spejde, da de små lastdragere løftede portklinken og hilstes velkommen hjem af lænkehundens muntre bjæf. Nåda hvor der blev fortalt for den undrende far og mor, da man i hygge og sikkerhed sad bænkedede omkring det velbesatte aftensbord.

Nej, en sådan aften og en sådan tur havde Povl aldrig før oplevet. Men fra den stund blev den hvide Bredelandsskov med sin ængstende tavshed, sit fantastiske månelys og sin dunkle skovvej hans barndoms æventyrskov.

Tale ved vinterskolens åbningsmøde,

(Af Povl Hansen.)

Der var en gang en gammel mand, som ejede en lille jordlod. Han blev syg, og da han følte døden nærme sig, kaldte han sine to sønner ind til sig og meddelte dem, at de nu efter hans død skulde arve hver sin halvdel af hans jordlod. „Men“, sagde han, „et steds derude på min mark ligger der en stor skat skjult. I får ikke at vide hvor, men må selv søge at finde den“.

Da faderen var død og begravet, begyndte de to brødre hver på sit stykke at lede efter den skjulte skat; dybt gennemgravede og findelte de jorden overalt hver på sit stykke; men ingen skat kom til syne. Men den således behandlede mark blev fortrinlig skikket til at tage mod det sædekorn, de nedlagde deri, og inden de så sig til, voksede afgrøden af deres jord til det mangedobbelte af, hvad den før havde været. Da gik det op for dem, at det var nok dette, deres fader havde ment med den skjulte skat; det var ikke en guldklump på så og så mange pund, det var ikke døde penge, de skulde finde; men det var en skat, som netop blev udvunden ved et trofast arbejde på at frigøre jordens bundne kræfter og sætte dem i virksomhed. —

Da vi nu atter i år skulde byde et hold unge karle velkommen her på skolen, så randt denne lille historie mig i sinde; jeg synes nemlig, at den på sin måde ganske godt skildrer én side af den gerning, vi her

samles om. Det er jo et gammelt billede og en udbredt tale, at ligne menneskehjertet ved en ager; vi kender det fra Vorherres lignelser, og indtil den nyeste tid er det atter og atter gentaget: „Muldjord i bryst ser den høje med lyst“, synger vi f. ex. med Grundtvig i vore dage. Det forekommer mig at være et træffende billede, og mangen en gang, når jeg ved forårstide har gået forbi en sådan ager, der forberedtes til modtagelse af sæden, har billedet af ungdommen uvilkårlig steget op for min sjæl; sådan som marken lå dér og ligesom strakte favnen op mod det sædekorn, den skulde vie sine kræfter, således har det sig også med ungdommen; der kommer en tid i hvert ungt menneskes liv, hvor man bliver sig selv bevidst; man opdager i sin egen sjæl bundne kræfter, der rører sig, stunder mod forløsning, higer mod virksomhed og anvendelse, skønt alt der inde endnu er uklart og gærende. Man føler kræfterne vokse, og viljen til at udrette noget godt bliver mer og mer levende; men hvor er det sædekorn, til hvis vækst mine kræfter skal anvendes, hvor er den gerning, hvor er den livsanskuelse, det fremtidsmål, jeg må stile imod, og til hvis virkeliggørelse jeg må vie mit livs kræfter.

Dette er da den ene side af denne sag, der i virkeligheden er en livssag for os mennesker, at hver især får sine kræfter løste, får sin vilje vakt, kort sagt får sin hjærteager godt beredt for den sæd, den en gang skal give vækst; der er uendelig forskel på hjærtemuldets dybde og modtagelighed. Lad mig her minde om den gamle lignelse om sædemanden, der går ud at så, og hvis sædekorn falder på så forskellig grund: noget på alfar vej, så det slet ikke kunde fæste rod eller spire, andet mellem tjørne og tidsler, der kvalte det, atter andet i det tynde muldrag på sten-grunden, hvor det vel kom hurtigt op men ikke kunde

slå rødder og derfor snart visnede; kun den sidste del faldt i god, veltilberedt muldjord og gav dér den rige høst.

Her har vi billedet på hjærteageren gennemført; her har vi *det* angivet, hvorpå det *menneskelig* talt kommer an: beredelsen. Lad det da være vort håb, at vi i den tid, vi her skal tilbringe sammen, må få lykke til som hine to brødre i den fortælling, hvormed jeg begyndte, at *gennemarbejde* og *bearbejde* den hjærteager, hver især har fået i eje, så alfarvejen: hjærtets hårdhed og kulde må opbrydes, så alle de spredende tanker, alle de unødige bekymringers torne og tidsler må ryddes, så det letsindighedens og overfladiskhedens tynde muldrag må uddybes således, at sædekornet overalt, hvor det falder, kan slå rod i den dybe, velberedte jordbund for derefter uhindret af alt, hvad der vil kvæle spiren, at vokse og trives i lys og varme for at modnes til den gyldne høst.

Ja dette er den ene side af sagen; men der er endnu en anden. Det véd vi jo alle, at for at høsten skal blive rig, må ikke alene jorden være velberedt, men den sæd, der nedlægges, må også være god; ti ligesom der er forskellig jordbund, sådan er der også forskellig sæd; også her kan vi henvise til Vorherres lignelse, idet han jo dér fortæller om, hvordan markens ejer vel såde den gode sæd deri om dagen; men om natten kom fjenden og såde sin klinte og hejre, og da solen her som overalt skinner og varmer så vel over, hvad der er ondt, som godt, så kom også bægge slags sæd op, og den gode høst var derved forstyrret.

Lad os håbe og af inderste hjærte ønske, at den sæd, som i denne vinter skal udsås i hjærtemuldet, må være god og ren sæd, så den plante, der med Guds hjælp en gang skal spire op der af, må sætte frugt i et godt, et ægte dansk og — et *kristeligt* menneskeliv. Ja også *kristeligt*.

Det er nemlig vor overbevisning, at det sted af hjærtevangen, det sted i det naturlige menneskehjærte, der mere end noget andet derinde ligner en ørk, det er netop den plet, hvor evighedslængslerne bor, og hvor evighedsspørgsmålene lever, den plet, der i tidernes morgen var den dejligste af alt det skabte, det er denne menneskehjærtets ørkenplet, der ved syndefaldet afblomstrede for lange tider men også den, hvorom der endnu kan synges, at den skal blomstre anden gang: „sås nu skal ved alle vande, ørken blomstre anden gang“, eller som det et andet sted hedder: „blomstre som en rosengård skal de øde vange“. Men den sæd, som dér skal lægges, er — véd vi godt — intet menneskeord, det er alene Guds eget ord, det ord, der i dåbens stund som sædekornet nedlægges i det troende menneskehjærte. Hvor de ord får lov til at slå rod, hvor dåbens hellige vande får lov til at risle, dér forvandles den ødeste ørk til en blomstrende rosengård så dejlig, at end ikke Sarons rosenflor har mage dertil. Her skyder menneskelivet sin kronblomst, paradisrosen, ja her fødes og favnes han, den herre og frelser, som den gamle digter jo kalder „den yndigste rose“, og hvorom det lyder: „han fødes endnu hvert evige år for dem, som tro på ham ville.“

Vi vil gjerne yde vor del hertil, gjerne være med til, at også denne plet kan blive plejet vel og en gang komme til at bære sin evighedsfrugt.

Men sker lidt af det, jeg her har nævnt, da er vor gerning lykkedes, og da kan vi på os anvende digterens ord: „Da lad kun vort navn forglemmes og dø koraldyret lig i den dybe sø — vi bygged dog med på den voksende ø — og beredte den vår, som kommer.“ —

»Ørken blomstre anden gang«!

Fjærnt fra tidens morgenrøde
lyser end vor sjæl i møde
Paradisets blomsterstrand;
mindets bølger mod den bruse,
håbets fugle mod den suse,
når dog aldrig længslens land.

Dejligst over alt det tabte
stråler, hvad Gud Herren skabte
i sit billed, ved sit ord;
dybt for det må alt sig bøje;
herligst stråled' for hans øje
hjørtevangens rosenflor.

— Livets sommer blev os røvet;
træske slange, gemt bag løvet,
ånded' gift fra dødens kyst;
kvist og knop ej mere brøde,
som en ørken tom og øde
lå Guds værk, hans øjes lyst.

Vinter dog igen skal vige!
alt, hvad efter liv mon hige,
så mod „tidens fylde“ ned;
hjørteets øde ørkenlande
tørsted' efter livets vande,
vældet, de skal læskes ved.

Og i vinternatten silde
brød den frem den varme kilde;
strømmen af Guds kærlighed:
Ordets kilde, dåbens vande
brød sig vej fra livets lande
over visne blomsterbed.

Atter fandt vi himmelfreden,
atter blomstred, op Guds Eden
midt i verdens vintervé;
Sarons rose skal sig bøje
dybt for rosen fra det høje,
spiret under is og sne. — —

Luk da op for livets bølge!
sang og sommer vil den følge
gennem hjærtets ørkenland.
Han, hvis navn vi frelser kalde,
rosen, yndigst iblandt alle,
vokser kun ved kildens rand.

Vogt den rose ved dit hjærte,
da trods vintervé og smerte
ånder våren om din kind;
og når du en gang skal blegne,
da, som blomst til blide egne,
flyttes du i Eden ind.

Povl Hansen.

Af min mødrene slægts saga.

Ved Povl Hansen.

1. Slægtens udgangspunkt.

Omtrent midt i landsbyen Ryslinge, Gudme herred, Svendborg amt, ligger der på sydsiden af landevejen en lille branddam; på den modsatte side af landevejen, et hundrede alen længere mod vest og lidt tilbagetrukket fra vejen ligger gården matriculnr. 9,a. I denne gård fejredes der søndag den 25. febr. 1731 et barselgilde.

Manden i gården, „unge Laurs (Lars) Hansen,“ fik den dag i Ryslinge kirke døbt en lille Hans. Højtideligheden var lidt over det almindelige: den lille Hans blev nemlig holdt over dåben af jomfru M. Wiborg, søster til herremanden på Tøjstrup, Niels Hansen Wiborg, ligesom der også blandt fadderne fandtes flere samme steds fra.

Den lille herregård Tøjstrup var et af egnens ældste herresæder; dens tilværelse kan føres helt tilbage til Erik Menvæts tid. Niels Hansen Wiborg havde i året 1708 købt den af fru Helvig Lisbeth Urne — enke efter Tim Banner.

Gården havde den gang et jordtilliggende af 23 tdr. hartk. foruden 96 tdr. hartk. bøndergods. Heri var indbefattet de fleste af gårdene i Ryslinge, og vi kan da sikkert gå ud fra — selv om det ikke udtrykkelig nævnes — at Lars Hansens gård var en af disse.

Men at herskabet paa Tøjstrup således deltog i den

lille familiefest viser, at Lars Hansen må have været vel anskreven dér; ti lignende tilfælde var — i følge kirkebogen — ikke hyppige.

Hvad den lille Hans Larsen foretog sig i de første 24 år af sit liv, er der næppe nogen nulevende, der aner; men pludselig mælder kirkebogen i nabosognet Ringe, at „Hans Larsen og Karen Nielsdatter af Sødinge“ trolovedes den 20. novbr. 1765 og derefter vietes den påfølgende 24. jan. næste år.

Ved at læse dette er éns første tanke da den, at Karen Nielsen har været fra Sødinge; men ordet Sødinge omfatter sikkert dem bægge og fortæller os således, at Hans den gang af den ny ejer af Tøjstrup, oberst Adam Diderik v. Grambow, må have fæstet den gård, der nu i mange år skulde blive hans fremtidige hjem. Den havde i Sødinge by matr. nr. 13.

Hvor Hans Larsens kone egentlig var fra, er lidt usikkert: Vi véd, at Karen ved sit giftermål må have været mellem 31 og 32 år, og ser man nu efter i kirkebogen, så finder man, at der i året 1734 — 4de sønd. i fasten, døbttes en Karen, datter af „Niels Jørgen“ i Sødinge. Men at dette skulde være Hans Larsens kone, tør dog vist ikke fastholdes overfor slægtens bestemte overlevering, som hævder, at også Karen Nielsdatter var fra Ryslinge, hvor hendes fader skal have boet i gården matr. nr. 13 a ved byens østlige udkant.

Karens moder skal have været jordemoder og båret navnet Sidsel. Denne Sidsel skal have overlevet sin mand og på ny giftet sig. Denne gang med „urtemanden“ (d. e. gartneren) på Lykkesholm. Skønt denne mands kristelige navn var Niels Hansen, blev han dog i folkemunde aldrig kaldt andet end „urtemanden“. Han var ellers en usædvanlig håndsnilde mand, gav sig f. ex. meget af med bøsse-mageriet og skæftede bøsser til alle i vid omkreds. Han drev det endogså til selv at støbe

bøsselåse. Sand til støbningen hentede han ovre i de store sandgrave ved landsbyen Findinge.

Da hans første kone døde, giftede han sig igen med Ane Kirstine nede „fra Svendborgsiden“. „Ann' Urtemands“ overlevede sin mand i mange år og nåde vist over de firs. Men da så mange år efter deres datter og eneste barn Sidsel hjemførte som sin mand ungkarl Erik Hansen, sønnesøn af Hans Larsen og Karen Nielsen af Sødinge, da opfattedes det af hele familien, som om Erik derved var vendt tilbage til det ene af slægtens tvende udgangspunkter i Ryslinge,

II. Slægtens ny hjem.

Den ny gårdmand i Sødinge bode altså i gården matr. nr. 13. Den lå — og ligger endnu — først på venstre hånd, når man fra Ringe kommer ind i byen. Den var mellem de 14 hel- og 4 halvgårde, som ved år 1791 opgives som hoveripligtige til Tøjstrup; så på hovmarkerne her kunde Hans Larsen altså let holde omt. dagligt samkvem med folkene fra hans fødeby. Efter den frivillige overenskomst ang. hoveriydelsen, som bønderne og herskabet indgik den 25. september 1791, forpligtede de førstnævnte sig til årlig fra hver gård at yde et hoveri af $7\frac{1}{2}$ pløjedag*), $42\frac{1}{2}$ spanddag**) og $174\frac{1}{2}$ gangdag***).

Denne ydelse kunde jo synes drøj nok, men var dog vist langt at foretrække for det tidligere „ube-

*) For de den gang brugelige tunge og klodsede hjulplove måtte man have mindst 4 — undertiden 6 — heste (på Sjælland brugte man ofte 8, da dyrene der i reglen var mindre end på Fyn og i Jylland). Som plovkøring fulgte med hver plov en tjenestepige eller en dreng.

**) Til en „spanddag“ hørte en mand med et køretøj.

***) En enkelt dags arbejde af karl el. pige.

stemte“ — det vil i virkeligheden sige ubegrænsede — hoveri.

Hans Larsen synes da også at have klaret sig ret godt; han mindes i slægten som en stor, smuk og kraftig mand. Hans kone derimod var af ydre lille og uanselig, men et særdeles dygtigt menneske. Især var det hendes lyst at færdes i haven. Om hun havde fået denne lyst vakt af stoffaderen „urtemanden“, hvad der jo kunde være rimeligt, lader sig dog ikke afgøre.

Ved gården, hvori hun nu skulde leve som husmoder i mange år, fik hun anlagt en have, der målt med den tids alen, må kaldes særdeles stor og velforsynet. Navnlig yndede hun at sysle med frugtræerne; hun kunde selv både pøde og beskære dem. Disse mange frugtræer voksede hurtigt til, og på hendes ældre dage havde hun travlt med at finde god anvendelse for den rige frugthøst. Hun opnåede at kunne nedplukke enkelte år indtil 12—14 tdr. pærer fra enkelte af sine pærepræer — siges der.

Om efteråret, når karlene kom ind fra tærskeloen eller anden steds, så fik hun dem i gang med at „støde most“. Æblerne eller pærerne blev hældt i et stort trætrug, og nu greb karl og dreng hver en trækølle og „stødte“ dermed løs paa trugets indhold, indtil frugten var fuldstændig knust. Nu presseses mosten af, tappedes på ankre eller tønder, og efter endt behandling brugtes den så til at dyppe grød i eller til at drikke i stedet for øl.

Var der megen frugt, brugte hun også at koge den til æble- eller pæresirup, der brugtes i mad og vist var lige så sund som velsmagende.

Hendes store kærlighed til abildhave og urtegård gik i arv til hendes efterkommere; endnu den dag i dag er den have, hun anlagde eller i hvert fald udvidede, en af byens bedste frugthaver.

Mest kendt som frugtavler blev vel hendes sønnesøn gmd. Thyge Hansen i Ferritslev. Hans ualmindelige store og rigtforsynede frugthave var ved hans død for en del år siden arbejdet op til at være blandt de bedste, der findes ved nogen bondegård i Danmark.

Hans Larsen og Karen Nielsdatter havde fem børn:

1) Lars, døbt i Ringe d. 20. septbr. 1767.

Denne dreng døde som lille, og dermed gik navnet Lars ud af Sødingeslægten, idet det ikke blev overført på nogen af de følgende børn, således som ellers var skik og brug.

2) Apelone, døbt d. 16. april 1769.

Hun blev båren over dåben af Apelone Nielsdatter, rimeligvis en søster til barnets moder, gift med væver Anders Nielsen i Lørup.

3) Niels*), døbt d. 11. nov. 1770.

Gudmoder til drengen var „jomfru Tyrch af Tøjstrup“. Vi skimter gennem denne omstændighed, hvordan slægten havde bevaret sit gode forhold til herskabet på Tøjstrup, ti sådanne æresbevisninger fra herskabets side overfor deres bønder fandt som sagt sjældent sted.

4) Jørgen, døbt d. 7. maj 1773.

5) Hans Henrik, døbt d. 4. febr. 1776. Hans gudmoder var Albrekt smeds hustru af Lørup.

Stamtavle 1.

Unge Lars Hansen (Ryslinge).

—|—
Hans Larsen, g. m. Karen Nielsdatter.

—|—
Lars, Apelone, Niels, Jørgen, Hans Henrik.

Ingen af disse fire yngste søskende har nogen sinde

*) Åbenbart opkaldt efter „urtemanden“ i Ryslinge.

kendt deres ældste broder, der døde som barn; det blev derfor Apelone, der sad inde med førstefødselsretten, og hende vil vi da først beskæftige os med, når vi endnu blot har nævnt, at forældrene bægge blev højt til års. Den lille travle husmoder var den, der først gik bort. Hun var den gang 75 år. Dødsårsagen var „brystsvaghed“, der d. 27. marts 1810 gjorde ende på et liv, der var levet i travlhed og arbejdsomhed. Hun jordedes d. 1. April på Ringe kirkegård.

Hans Larsen overlevede sin hustru i godt tre år. 82 år gl. døde han af „alderdomssvaghed“ i sit hjem hos sin yngste søn d. 5. septbr. 1813. Den 9. septbr. fandt hans begravelse sted.

III. A p e l o n e og hendes mand.

Ægteparrets ældste barn datteren Apelone voksede op til en stille, from kvinde, der ikke brugte mange eller overflødige ord. Hun blev gift med „byens gode humør“ og lyseste hoved fæstegårdsmand Mads Rasmussen. Hans gård lå ved byens gadekær og havde bystævne lige uden for porten (matr. nr. 6).

Mens Apelone med årene blev mer og mer stille, ja i sine sidste år vist var noget åndssvækket, så var hendes mand bestandig i den lyseste og letteste sindstemning, fuld af utallige vittigheder og idel spøg.

Det var derfor i sin gode orden, at Mads blev byens „skaffer“; ingen kunde som han skabe feststemning eller more folk. Der foregik derfor heller ikke en festlighed eller et gilde i byen, uden at Mads jo som skaffer var selvskreven til at være med og give tonen an.

Hadde han imidlertid ikke andet at tage sig for, kunde man være sikker på, at så var Mads ude med bøssen; ti han var blandt det meget andet også en „vældig jæger“.

Allerede som barn vidste Mads at klare sig i en

snævring. Således har hans svoger Hans Henrik fortalt, at han og Mads tillige med endnu en dreng fra byen en gang som store „knægte“ var sammen til hove paa Tøjstrup for at plukke humle.

Under dette arbejde var Mads' løjer imidlertid så mange og uimodståelige, at ladefogden til sidst tabte tålmodigheden; knægtene passede ingenlunde deres sager, som han syntes, de skulde; de bestilte jo rent ud sagt ingen ting.

Da ingen advarsler frugtede, befalede han dem omsider at følge med op til „herren selv“ i hans stue i hovedbygningen.

Hans og den anden unge fyr følte sig i høj grad ilde berørt ved den vending, sagen havde taget; men Mads var fremdeles i perlehumør og ved godt mod. Tæt bag ved dem fulgte ladefogden, der med sin lange pisk affyrede det ene skrald større end det andet over hovedet på dem.

Lidt efter at de var kommen ind i modtagelsesværelset, trådte Bülow*) ind og spurgte, hvad der var på færde. Inden ladefogden kunde få munden på gang, var Mads trådt frem, og han fremlagde og forklarede nu sagen så godt, at Bülow afbrød forestillingen med de ord: „Er der ikke andet i vejen børn, så er det jo ingen ting“.

Til ladefogdens store ærgrelse fik knægtene dermed lov til at ryste hovedbygningens støv af deres fødder og forsvinde.

IV. Apelones efterkommere.

Mads Rasmussen og Apelone havde flere børn

*) A. D. v. Grambow var død allerede i året 1765, men hans enke beholdt Tøjstrup til 1794, i hvilket år hun afstod gården til Adam Ditlev Bülow (g. m. Augusta v. Grambow) senere major, efter hvem den fra omt. 1829 gik over til A. Bülow.

sammen; af disse skal her dog kun nævnes de tre sønner Rasmus, Hans og Jens, født omkring ved hundreårs-skiftet.

Af dem havde de to ældste især arvet faderens „lyse hoved“. Rasmus skal navnlig have været meget begavet, en så vældig læsehest, at hans bysbørn trode om ham, at han havde læst „alverdens bøger“. Han blev nok skibstømrer og kom tidlig ud af sine slægtinges synskreds.

Hans derimod gav sig tidlig i lag med at bygge huse. Skønt han aldrig havde stået i lære på almindelig vis, nåede han dog ved sine ypperlige ævner snart frem til den førende stilling blandt alle omegnens tømrere. Bymændene betragtede det som en ligefrem ulykke, om man i tilfælde af byggeri ikke kunde få fat i Hans Madsen. De viste sig derfor heller ikke uvillige, når Hans kom og bad dem hente tømmer hjem til hans store tømmeroplag, hvoraf han igen solgte ud til dem, der skulde bygge. Til tak herfor kunde tømmermanden så også vise sig yderst tjenstvillig overfor bymændene. Den ene tjeneste var jo den anden værd. Når den travle høsttid således var inde, så standsede Hans sine byggearbejder og sendte 6—8—10 „svende“ ud på bymændenes høstagre, hvor de nu en stund kunde svinge lé, rive eller fork, alt eftersom det kunde falde sig. Dagløn fra bymændenes side var der ikke tale om; Hans Madsen lønnede selv sine folk også ved disse lidt usædvanlige lejligheder.

Hans ry gik omsider så vidt, at han fik arbejde på flere af omegnens herregårde, f. ex. Ravnholt og Boltinggård.

Han tjænte til tider store penge; men egentlig velhavende blev han dog aldrig. Det skyldtes — mente folk senere — alligevel hans mangel på faglig uddannelse, der hindrede ham i at lægge virkelige

beregninger til grund for sine foretagender og arbejder.

Efter hans død blev hans enke Trine gift med en af hendes afdøde mands svende, en Vendelbo ved navn Thyge Christensen. Han var efter treårs krigen fulgt med en hjemvendende kammerat til Sødinge og overtog nu ved Hans Madsens død hans forretning.

Hans Madsens slægt lever endnu dér i egnen, og endnu helt ned mod nutiden vil man hos ældre folk kunne træffe mindre ordspil og talemåder, hvis oprindelse man fører tilbage til den livlige tømmermand.

Den tredje af Apelones børn, som her skal skænkes en lidt nærmere omtale, er sønnen Jens. Han var en lille god dreng, der tidlig måtte ud at sørge for sit brød. Han synes i højere grad end sine to ældre vittige og begavede brødre at have lignet moderen. Ni år gl. kom han som tjænstedreng op til sin morbror Hans Henrik, og her blev han, til han indkaldtes som soldat.

Jens Madsen har det ry på sig, at han var en meget tro og arbejdsom karl. Hver vinter aften, efter at den udvendige dagsgering var endt, tog han fat indendørs. At karte et pund uld hver aften var ham en let sag. Havde man ikke uld ved hånden, så vidste han altid at finde et eller andet, støde most f. ex. eller deslg.

Nu nåedes imidlertid værnepligtsalderen, og Jens blev taget til husar. Det var en drøj dag, da han skulde forlade det sted, han nu i så mange år havde betragtet som sit andet hjem for at begynde et helt nyt og fuldstændig fremmedartet afsnit af sit liv; tårerne randt ved afskeden, og selv den alvorlige morbror, husbonden gav dem ved den lejlighed frit løb. Samliv og samfølelse mellem gode husbondsfolk og gode tjenestefolk var den gang ikke alene af længere varighed

men netop derfor også af større inderlighed, end nu i almindelighed er tilfældet.

De næste fire år tilbragte Jens Madsen nu som husar dels i Jægersborg og dels i Roskilde; mange var de småtræk, han senere vidste at berette fra den tid, der naturligvis bestandig senere stod som en undtagelse imellem hans øvrige leveår.

Efter endt soldatertid kom han atter tilbage og fik nu plads som avlskarl i Ringe præstegård. I denne stilling blev han, til han holdt bryllup med Kirsten fra Bolteskov; men nu flyttede han hjem og overtog sin fødegård.

Af hans fire børn blev den ældste, Sofie gift med byens smed Hans Pedersen, den næste, Hans, arvede fødegården efter Jens Madsen, den tredje, Karen, forblev ugift. Det yngste barn, sønnen Mads, kom i sin tidlige ungdom i forbindelse med den bekendte præst i Ryslinge, Johannes Clausen. Af denne præst, som trådte stærke spor overalt i Ryslingeegnen, påvirkedes han meget stærkt, og den unge, begavede mand fattede nu beslutning om at ville være præst.

Efter at have fuldendt sine studier virkede han først en tid som missionær i Santalistan, blev derefter præst herhjemme, men nedlagde atter sit embede som følge af en stærk dragelse over mod det romersk-katolske kirkesamfund og dets lære.

Han blev nu lærer ved en katolsk børneskole i Helsingør men er senere død.

Stamtavle 2.

Hans Larsen 1731—1813.

Apelone, g. m. Mads Rasmussen.

Rasmus, Hans, Jens, m. fl. børn.

Sofie, Hans, Karen, Mads.

V. Niels og Kirsten Smeds.

Blandt gamle Hans Larsens børn træffer vi i rækken nærmest efter Apelone sønnen Niels.

Han kom som ung til at tjæne paa Lammehave i den forholdsvis anselige stilling som kusk. Lammehave, der er en af landets ældste herregårde, er ikke meget stor men ærværdig på grund af sin høje alder og sine mange „herligheder“.

I flere hundrede år tilhørte den slægten Schinkel, hvis gravkælder endnu findes inde i Ringe kirke. Senere ejedes den blandt andre af Hans Schack (berømt fra Svenskekrigen), af Peder Brockenhus, Beenfeldt o. fl., indtil den i sidste halvdel af det attende hundredår ved giftermaal gik over i den indvandrede tyske slægt von Korbitz' eje, og Niels kom da i tjeneste hos daværende besidder hr. general-adjutant Herman Friederich von Korbitz, der byggede den gamle gård om. Disse nybygninger blev atter forbedret og forskønnet af hans eftermand v. Tommerup, som også anlagde den lille lystskov ved gården.

Havde Niels Hansen havt sans for historie og gamle fortidsminder, kunde et længere ophold på Schinklernes gamle herresæde vel have givet ham mangt og meget at tænke på; men dertil savnede Niels åbenbart væsentlige forudsætninger.

Hans plads som kusk var ikke alene forholdsvis anselig; men den bragte ham efterhånden i et nærmere og mere personligt forhold til „herren“; og alt efterhånden som årene gik, vandt han i stedse stigende grad v. Korbitz velvilje og fik fuldstændig frisprog hos ham. Den dag v. Korbitz holdt bryllup med sin anden hustru tjænstepigen Johanne Marie, kom han således ud til Niels kusk og beklagede sig over sin onde skæbne, at han skulde komme i lag med den hårde kvinde. Han knappede sin vest op og viste kusken, hvordan

han på denne sin bryllupsdag havde en bødt skjorte på. Hvorefter han i største ophidselse udbrød: „Forbandet være denne dag!“ Den trøst, Niels ydede ham, var dog kun så som så: „Jeg sagde Dem det, Fanden tage mig, nok!“ var hans svar. De må åbenbart have forhandlet om den ting før.

Under det urolige år ved hundredårsskiftet blev Niels optaget i kystmilitseren og måtte nu som landeværnsmand tilbringe længere tid ovre på Langeland. Tiden faldt ham til en begyndelse lang, men snart fandt han på råd mod kedsomheden. Han gav sig af med at sno piske af fint asketræ. Senere kom han også i gang med at lave „bundgærder“ (risgærder) på Tranekær. Ingen kunde flette et bundgærde som Niels, så fint og så nøjagtigt, som det var vævet på maskine. Nu gik tiden godt, og han kunde endda tjæne sig en pæn skilling.

Omsider kom så den dag, da han atter kunde byde krigsvæsenet farvel og på ny flytte vandringsstaven tilbage mod „Fyns land“. Blidere følelser synes nu at have bemægtiget sig hans sind: Niels bliver forlovet; hans udkårede var en enke efter smedden i landsbyen Tved i Svendborg. Hun hed Kirsten med tilnavnet „Smeds“.

At det ikke var skønheden, der var det afgørende for Niels ved valget af livsledsagerinden, det får man uvilkårlig en forestilling om, når man hører de ord, hvori han meddelte sin yngste broder den glædelige begivenhed: „Du skal nu ikke bryde dig om, Hans, at hun ser ikke så fale (d. e. farlig godt) ud, for hun er sikker nok“.

Og det var sandt.

Kirsten havde i sin enkestand slået ind på handelen. Især havde denne gået godt i den tid Spaniolerne

lå på Fyn; hun solgte mjød og brændevin til dem i spandavis. Udbyttet af denne handel blev en sådan mængde spanske og franske penge, at de fyldte et skæppemål til randen. Jo Niels vidste nok, hvad han gjorde, da han bejlede til den lille, spinkle og halte enke, der var så fuld af arbejdslyst og livlighed.

Niels deltog nu med kraft og dygtighed i forretningen; den måtte stadig udvides og voksede efterhånden til noget ganske betydeligt efter den tids forhold. Hver ugedag hentede Niels henne i Ørbæklunde mølle tolv tdr. mel og gryn. Selv gårdmændene købte efterhånden hos ham i stedet for selv at køre til mølle.

Også mjødblandingen blev oparbejdet og stærkt udvidet.

Imidlertid skete det kedelige, at Niels ved et uheld fik sit ene ben brækket, og ved forsømmelse fra hans eller lægens side var det bleven sat så dårligt sammen igen, at han alle sit livs dage led mén deraf. Han blev endnu dårligere til bens end hans lidt halte kone og kunde kun med vanskelighed færdes i sin bedrift. Denne omstændighed var så meget sørgeligere, mente Kirsten, som de havde betalt den kludre-Mikkel til læge 50 blanke dalere og 5 søde oste. For den pris burde man jo dog kunne have væntet et gunstigere udfald af behandlingen end som så.

Fra nu af traf man for det meste Niels siddende på bordende-pladsen i færd med at underholde kunder og gæster, hvorimod Kirsten fik dobbelt travlt. Hun var en ægte slider, tidlig oppe om morgenen og sent i sæng om aftenen. Var det f. ex. om sommeren, kunde man se hende kl. 2--3 om morgenen komme asende hjemad med en sæk græs på nakken. Hun havde fået lov til at skære græs på naboernes grøftevolde, og dette sendrægtige arbejde var da allerede ved denne tidlige tid tilendebragt.

I hjemmet var hun idelig på færde, snart i mel-salget, snart i bryggers eller anden steds, aldrig traf man hende ledig.

Hun stod for pengekassen og var på dette område yderst bestemt. Havde nogen været inde at købe mel, gryn el. lign., og de så efter at have fået det udleveret måtte meddele, at de ingen penge havde at betale det med, så kunde hun blive så hidsig og så bister, at hun kunde rive varerne fra dem igen, gribe ildtangen, fare løs på dem og jage dem på døren med alt andet end blide ord. Men traf det ved sådan lejlighed, at købereren var et fattigt menneske, og fik Kirsten at se, hvor forknyt og hjælpeløs han efter en sådan overhaling kunde gå bort fra hendes dør, så skulde det heller aldrig fejle, at døren atter blev åbnet og den nødlidende kaldt tilbage, og nu fik han (el. hun) alt, hvad han ønskede, for slet ingen ting. Hun havde bag sit ydre et blødt og varmt kvindehjærte, der ikke var stænget, hvor nød og savn bankede på om hjælp. Men orden i tingene måtte der være; og sløseri med penge var hende en vederstyggelighed. Hun vidste altfor vel, hvad det kostede at få dem samlet sammen.

VI. Besøg hos „Niels i Tved“.

For Niels Hansens broderbørn henne fra Sødinge var det en fest at komme til Tved. Det skete naturligvis ikke ofte, men kunde bedst falde sammen med en af faderens købstadture. Hyppigst gik disse vel nok til Odense; men også Svendborg blev gæstet i sådan anledning. Hvor var der ved en sådan lejlighed meget at se for børnene; først var der den lange køretur i den tidlige morgenstund; den var jo henrivende. Nåde man så ad Svendborgvejen frem til Helagergyden, så holdt faderen stille, og børnene måtte stå af og fuldende den

sidste og mest spændende del af turen til fods og på egen hånd. Kom man så endelig i god behold til vejsende, ja så var man netop nået det allerfornøjeligste; ti farbror Niels var en mand rigtig efter børnenes hjærte. Han var propfuld af de forunderligste historier af alle slags, og det var ikke vanskeligt at få ham til at fortælle. For de mindste børn var især hans overtro en kilde til ubeskrivelig forbavselse; Niels satte ikke sit lys under en skæppe, og det allerbedste var, at han selv trode så fuldt og fast på, hvad han fortalte.

„Kender I en ørtug børn? Nå ikke. Jo det er en mønt, og der er endda hele to slags af dem; den ene er rød, og den anden er sort. Med disse ørtuger har det sig sådan, at et menneske, som ejer en af dem, han kan både se og høre alt, hvad andre folk foretager sig, selv om dette så sker i den dybeste hemmelighed. Den røde ørtug er det ikke så farligt at have, ti den kan man enten sælge eller forære bort; men den sorte skal man vogte sig for; ti har man først fået den, kommer man aldrig af med den igen“ . . .

Eller „Nå I kender heller ikke drejdukken (dragedukken). Jo, det er en lille dukke af skikkelse ligesom en anden en, børnene kan have at lege med. Men denne kan man kun få, imod at man forskriver sin sjæl til Fanden. Har man fået en sådan drejedukke, så behøver man aldrig at frygte for fattigdom, for når man om morgenen tager den op fra det sted, den om natten har ligget, finder man en guldmønt under den.“

Sådan kunde Niels blive ved, indtil hårene var nærved at rejse sig på de små tilhøreres hoveder, og den ene kuldegysning efter den anden rislede dem ned ad ryggen.

Den praktiske Kirsten syntes ikke rigtig om det, når hendes mand således kom i ånde, og hun kunde

da undertiden gøre forsøg på at afbryde ham: „Det er dog også forskrækkeligt med alt det, du dér sidder og bilder de arme børn ind, Niels; det er jo dog kun løgn og sludder altsammen.“

Men her lod Niels sig imidlertid ikke gå på; han kunde blive helt opfarende: „Løgn, Kirsten“! råbte han så, „nej, det er, Fanden ta' mig, sandt. Jeg har redelig nok selv været tilbudt en drejdukke; men jeg vilde bare ikke tage imod hende, for to gange kan hun jo nok skifte ejer, men tredje gang bliver hun, hvor hun er kommen, indtil Fanden kommer og henter ejermanden, og det vilde jeg dog ikke udsætte mig for.“

Var disse og lignende historier mest fængslende for de mindre broderbørn, så var de større ikke mindre optagne af hans underholdning i andre retninger; ti også dér kunde han møde frem med ny og overraskende synsmåder.

Gled samtalen således hen på hans tjeneste som landeværnsmand, så blussede der stundom frem et glødende had til de fordømte Engelskmænd, som så skammelig havde faret ilde med os, navnlig kunde han ikke tilgive dem ranet af flåden. Men når hans forbitrelse så havde fået afløb gennem nogle kraftudtryk, prøvede han gjerne at trøste sig og tilhørerne på bedste vis: „Nu har vi da ellers fået skibe igen“, sagde han, „og de er meget bedre end de gamle. De har nu 99 kanoner.“ Skete det så, at én eller anden spurgte ham, hvorfor de dog ikke havde en kanon til, således at tallet kunde rundes af op til de hundrede, så gjorde Niels først en pause, hvorpå han med en stor afsluttende håndbevægelse svarede: „Nej, for så kan de ikke svinge dem rundt.“ Og længe inden spørgeren kunde komme til bunds i dette svar, der for ham syntes at røbe en uudgrundelig dybsindighed, havde Niels med en noget usædvanlig hast forladt dette punkt og skred

videre i sin udvikling af, at Engelskmændene åbenbart snart var færdige med, hvad de havde at sige. „De synger nu på det sidste vers“, sagde han. Et folk, der har begået noget så skammeligt som det, Engelskmændene udførte her i 1807 og de følgende år, det måtte efter Niels' retfærdighedsfølelse upåtvivlelig ind under gengældelsens dom.

For de ældste broderbørn holdt Niels dog mest af at behandle spørgsmål af sædelig eller religiøs art. Tyveri var ham en vederstyggelighed, hvad enten det gjaldt stort eller småt. „Enten I stjæler en knappenål, eller I stjæler en posefuld penge, det er lige det samme“, kunde han f. ex. sige, „bægge dele giver lige stor straf.“

Hans forestillinger om kristendom var højst ejendommelige og langt fra det almindelige. På sit kristen navn gjorde han på det bestemteste fordring, og det måske i samme åndedrag, som han havde bandet som den bedste. Kristendommens sandhed lod han sig ikke aftrætte, men samtidig vilde han lige så bestemt hævde, at hedenskabet kom igen. „Alting her på jorden går rundt“, sagde han, „nu har vi været kristne en tid, og så bliver vi hedninger igen. Det er vist, for alting går i et cirkelslag.“

Under disse eller lignende samtaler sad Niels altid på sin yndlingsplads for enden af bordet lige ved døren ind til stadsstuen; og at denne plads ikke var tilfældig valgt, gik efterhånden op for broderbørnene. Når Kirsten nemlig ikke var til stede, så linnede Niels med passende mellemrum stadsstuedøren, rakte hånden indenfor og halede frem en lejle (lille træbimpel), satte den hurtig for munden og tog sig en slurk brændevin. Hvorefter lejlen atter hurtig stilledes på plads, og døren lukkedes omhyggelig. Sagen var, at Kirsten ikke på nogen måde kunde lide dette mellemspil; og traf

det sig så uheldigt, at hun netop skulde slumpe til at komme ind, lige mens det stod på, da kunde Niels være sikker på at få en ordentlig overhaling. Og den holdt han ingenlunde af.

I stadsstuen var det forbudt alle og enhver at komme ind; ti derinde i den store klædeskiste gemte Niels og Kirsten deres penge; og særlig må her da tænkes på de spanske og franske. En gang, da broderbørnene var dernede i besøg, hændte det, at Niels' tjenestekarl, som var en af hans egne slægtninge, vilde et ærinde ind i den omtalte stue; men det blev der ikke noget af; med en vældig ed stoppede Niels ham i hans forehavende. Kun glimtvis kunde børnene få lejlighed til at kaste et sky blik ind i helligdommen, når Niels afbrød sin fortælling og hentede lejlen frem.

De mange udenlandske penge tog det nu ellers en bedrøvelig ende med: En morgen opdagede Niels, at en væg var slået ind ude fra haven til stadsstuen, og hvad værre var: kisten var brækket op, og — pengene var væk. Lidt henne i haven lå nogle klæder, som tyvene havde taget med, da de tømte kisten, men som de ved nærmere eftersyn atter havde kastet fra sig.

Da Niels fandt det henkastede tøj, var han øjeblikkelig klar over det håbløse i sin stilling, og han forbød enhver som helst at mælde noget til politiet om tyveriet; ti det var, sagde han, til ingen verdens nytte.

Spurgte man ham nu, hvoraf han med så stor sikkerhed vidste dette, så henviste han til de bortkastede klæder, idet han samtidig oplyste, at tyvene dermed havde forebygget enhver mulighed for opdagelse. „Har man stjålet,“ sagde Niels, „og man da, idet man forlader gerningsstedet, vender sig og kaster en af tyvekosterne tilbage med de ord (til den tidligere ejer): „„Dette må du have, det andet beholder jeg““, så kan tyven ikke opdages.“

Så sikker var Niels i sin sag, at han hverken prøvede selv at finde tyvenes spor eller anmeldte det til øvrigheden. Mange mente ellers, at sagen næppe vilde have voldt politiet store vanskeligheder. En mand i nærheden begyndte nemlig kort tid efter at flutte sig med penge på en meget uforklarlig måde. Han købte sig en gård og optrådte som stor hestehandler o. s. v., uden at det var muligt for nogen at forstå, hvor han dog havde fået så mange penge fra. Men Niels var ikke den mand, der af slige ting lod sig rokke i sin overbevisning om opdagelsens umulighed.

VII. De to gamle.

Niels var af udseende en mellemstor, bredskuldret og rank skikkelse med et stort og fyldigt ansigt og en kroget næse. Hans ord faldt korte som hammerslag og bestemte, som tålte de ingen modsigelse. Både han og Kirsten blev meget gamle folk. Da broderbørnene fra Sødinge omsider voksede til og skulde i vej, lånte de penge hos de to gamle i Tved. Kirsten var jo den egentlige kassefører; men de var bægge gode at komme til rette med. Mer end to procent vilde de ikke have i rente, og hændte det så endda, at de unge under rentebetalingen famlede lidt med sedlerne eller fik dem lidt langsomt frem, så slog det sjældent fejl, at Kirsten på sin myndige, halvt brydske måde pludselig afbrød optællingen med ord som: „Nu kan det være nok for denne gang“. Og låneren kunde da beholde resten.

Kom de to gamle en enkelt gang hen at besøge Niels' broder og fødehjemmet i Sødinge, så havde Kirsten gærne en rigsdalerseddel el. lign. med som gave til Niels' lille broderdatter.

Niels var den, der først gik bort; han var da vist-

nok over 80 år. For andre at se tog Kirsten sig ikke hans død så synderlig nær; dertil var der for meget at tænke på i øjeblikket for en virksom natur som hendes. Jordfæstelsen skulde foregå med den største højtidelighed. Kirsten bad præsten sørge for tingene oppe ved kirken, så skulde hun nok sørge for de tilsvarende i hjemmet. Hun var den dag selv kokkekone, stod selv for madlavningen ude i bryggerset men kom således slet ikke med til kirke.

Pastor Suhr klarede sin del af opgaven flot og holdt en såre berømmelig tale om „denne gamle stolte skikkelse, som jeg hver søndag så i kirken.“

Kirsten gav dog ikke præsten noget efter med hensyn til sin del af opgavens løsning. Under hele højtideligheden veg hun ikke fra sin plads ved gryderne og stegepanderne i bryggerset, og her tillod hun ingen forstyrrelse — ikke en gang af præsten. Denne var nemlig indbudt til at følge med hjem som deltager i gildet bagefter, og mente nu at kunne gøre enken en glæde ved at holde sin tale med alle de kønne og rørende udtalelser om Niels om igen for hende ude i bryggerset. Men han var ikke kommen langt i teksten, før Kirsten brat afbrød ham med de ord: „Jeg skal nok komme over til Dem i morgen og afgøre sagen.“ — Hun tænkte jo på betalingen.

Kirsten holdt ord: Dagen efter stillede hun i præstens kammer og lagde 50 blanke dalere på bordet for den forbavsede præst.

Ægteparret havde ikke haft nogen børn, og nu efter Niels' død og hæderværdige begravelse følte hun sig ensom og tilovers på sin gamle virkeplads, hvorfor hun kort tid efter sin mands død flyttede hen til en af sine slægtinge, Jens Hansen Kromand i Oure — slægten bebor nu Bjørnemose. Hos denne mand tilbragte hun de sidste dage af sit travle liv i ro og alderdomsstilhed.

VIII. Jørgen.

Vi kommer nu til den fjærde i rækken blandt gamle Hans Larsens og Kirsten Nielsdatters børn. Det var sønnen Jørgen. Hans fødselsdag kendes ikke; men han blev døbt den 7. maj 1773. Han var ikke så stor og bredskuldret som den tre år ældre Niels; men han var let og behændig, ligesom han også var mere livlig og letbevægelig i sindet end broderen.

Jørgen kom også ud at tjæne, og havde Niels held til at få den ansete plads som kusk for nådigherren på Lammehave, så fik Jørgen den ikke mindre ansete som avlskarl hos præsten i Søllinge, og her gjorde han sig snart meget skattet ved sin dygtighed som avlsbruger.

Han var desuden meget håndsnilde og kunde ved given lejlighed gøre mangel en håndværker til skamme i hans fag. Dette drog man sig ofte til nytte i præstegården. Som f. ex. ved følgende lejlighed:

Man havde der i præstegården fået anskaffet en rigtig vandpumpe til gårdens brønd. Det var den første pumpe dér i hele omegnen, og der gik da også stort ry af dette underværk. Men nu skete det hverken værre eller bedre, end at en skønne dag gjorde den beundrede indretning strejke; intet vand var til at få, hvor meget så pigen hev og sled i den. Postborenen var langt borte, og det vilde jo blive en dyr historie at få ham hidkaldt til at bringe den genstridige til fornuft.

Alles håb stod til avlskarlen; men ikke hans bekendte snildhed her kunde finde udveje. Efter nogen overvejelse siger Jørgen så også til kokkepigen: „Ja, dersom du vil sørge for, at jeg får en ordentlig steg af den gris, vi nylig slagtede, så skal jeg prøve at lave pumpen i stand.“

Kokkepigen gik til madammen med Jørgens tilbud, og denne sagde straks, at dersom avlskarlen kunde

gøre pumpen i stand, så måtte han gerne æde den halve gris.

Jørgen tog nu fat, satte sig omhyggelig ind i pumpeværks-indretningen, og enden blev, at alting på ny gik, som det skulde, Der var atter vand at få. Men et bedre måltid „fersk“ end det, der nu blev dækket op med for den flinke karl, — ja det havde der ikke længe været set i Søllinge præstegård.

IX. Bodil og hendes slægt.

Mens Jørgen Hansen tjænte i Søllinge præstegård blev han „gode venner“ med Bodil Albrektsdatter fra Lørup. hvor hendes fader Albrekt var smed og vistnok gift med en søster til Jørgens moder; de unge var altså søskendebørn.

Om Bodils fader, den Lørup smed, gik der ellers underlige frasagn mellem folk. Han kunde — ligesom så mange andre af hans standsfæller — „lidt mere end sit fadervor“. Det kom især frem ved følgende lejlighed:

Henne på den nærliggende gamle herregård Krumstrup levede der i de dage en herremand, som hed Mikkel Lange. Han havde hørt, at der på et vist sted derhenne i Lørup lå en stor skat begravet, og denne vilde han meget gerne have fingre i. Men nu vidste han også, at en sådan skattegravning kan kun lykkes, om man til arbejdet bruger en spade, der er smeddet i Fandens navn; og han henvendte sig da til Lørupsmedden i den anledning. Albrekt påtog sig arbejdet, og Lange fik sin spade: men hverken spaden eller skatten, om han da fik den op, bragte Lange lykke; tværtimod; han kom i strid med sin broder om udbyttet, og den førte nok omsider til, at den ene af brødrene slog den anden ihjæl. I det værelse på Krumstrup, hvor

drabet skete, skal man endnu den dag i dag på væggen kunne se en rød plet, som hverken sæbe eller lud kan fjerne, eller kalk og farve dække. Det er mærket efter det udgydte broderblod, som ved drabet sprøjtede derop.

Foruden datteren Bodil havde smedden i Lørup også en søn, som lærte faderens håndværk og som voksen vedblev at arbejde hos ham.

Nu skete det, i følge overleveringen, at den unge smed blev gode venner med en ung pige, som foruden at være ret velhavende også var en meget smuk pige. De to unge skulde bo i Hvenegården på Lørup mark og følte sig uendelig lykkelige. Gården blev i den anledning helt ombygget; og alt beslægtet og øvrige smeddearbejde ved opførelsen af de ny bygninger blev udført af den lyksalige brudgom. Arbejdet blev udført så trofast og godt, at bygningen trodsede tidens tand og årenes vægt.

Så endelig var alting færdigt til modtagelse af det unge par; bryllupsdagen kom, og alting syntes dem at juble af lykke. Men — om aftenen, efter at vielsen var fuldbyrdet, rullede en lukket vogn ind i bryllupsgården. Man kendte den godt, det var nådigherrens på Krumstrup*). Med vognen fulgte det bud fra herremanden, at bruden straks skulde stige ind og følge med op til gården. Man vidste, hvad det betød. Den unge brud skulde tilbringe den første nat hos herremanden; og man vidste endvidere, at herved var intet andet at gøre end blind lydighed.

Den unge smed blev som ude af sig selv af raseri; men da han fra alle sider hørte, at der intet var at stille op mod nådigherrens vilje, gik hans raseri over til den sorteste fortvivlelse, og han forlod samme nat bryllupsgården, hvor genlyden af lystigheden endnu ligesom dvælede i stuerne.

*) Ikke Lange, men en af de senere ejere.

Ingen vidste, hvor han var bleven af; der gik mange mange år, før man atter hørte noget om den før så unge og lykkelige svend.

Men så skete det en gang lange tider efter, — hans søster Bodil og Jørgen Hansen var da for længst bleven gift, ja var nu gamle folk — at da træder der ind af deres dør en gammel fattig og fremmed mand. Det viste sig nu, at det var den bortrejste broder; og han fortalte da sin søster følgende om sit senere liv.

Han havde i begyndelsen efter den frygtelige nat flakket hvileløs omkring som et jaget vildt; men endelig var han da havnet et sted oppe på „Sletten“ i det nordligste Fyn. Og da han ligesom faderen var en særdeles dygtig mand og levede et stille tilbagetrukket og indesluttet liv, så var han efterhånden blevet meget velhavende. Men hans ensomhed og glædeløse tilværelse lå som et bestandigt tryk over hans sind; og for at mindske dette tryk og atter lede lidt af glæde ind i sit triste ungarlehjem, så antog han omsider en lille fattig dreng som sin søn og opdrog ham som sådan.

Drengen, der viste gode ævner, blev af sin velhavende plejefader holdt til bogen og kom omsider ind til København; men desværre: her kom han i slet selskab, og han sank nu dybere og dybere i allehånde udsvævelser. Gang på gang måtte plejefaderen træde til for at udløse ham af gæld. Man rådede ham til at slå hånden af denne forlørne søn; men hans hjerte, der havde hungret efter kærlighed, kunde ikke slippe ham, den eneste, for hvem det endnu bankede; og omsider så den forhen velhavende mand sig nu på sine gamle dage bragt til betlerstaven.

På den tid opstod der hos ham en ubetvingelig længsel efter endnu en gang at gense sin hjemstavn og sin slægt, og han aflagde da ved den lejlighed det oven-

for omtalte besøg hos sin søster. Hvad der siden blev af ham, er der ingen, der véd.

Jørgen Hansen og Bodil Albrektsdatter var gode venner i rum tid, inden de holdt bryllup; man forhastede sig ikke; det var godt at have lidt til bedste. Synderlig tit traf de næppe sammen, der var jo ikke så kort mellem deres opholdssteder. Dog var det en fast regel, at det skete ved egnens markeder. Jørgen sørgede for i tide at få rede på, om han måtte køre for præstegårdens folk til markedet, og når dette tilledes, skulde han nok få sendt bud til Bodil. Hun blev da stævnet til at mødes med ham på et bestemt sted til en bestemt tid, og så snart Jørgen da på markedspladsen havde spændt fra og sørget for hestene, så lod han præstegårdens folk skøtte sig selv, mens han derimod søgte Bodil op og tilbragte dagen i hendes selskab.

X. Bodil og Jørgen Hansen.

Endelig slog da også Jørgens og Bodils time. Af fædrenergården fik Jørgen nemlig overdraget en hedelod på syv tdr. ld. (mtrklnr. 29) og hertil købte han en anden lille jordlod på fire tdr. ld. (matrklnr. 23) på Sødinge mark, og nu tog han fat på opførelsen af de huse, der skulde danne hans fremtidshjem.

Vel havde Jørgen ikke lært noget håndværk; men nævenyttig var han, og han udførte selv både tømmer- og murarbejdet ved husenes bygning.

De to unge folk, som nu her flyttede ind, var bægge to både arbejdsomme og dygtige, og de klarede sig godt igennem. Pløjning så vel som anden kørsel fik Jørgen udført fra fædrenergården — først af hans fader og senere af hans yngre broder Hans, faderens efterfølger; og da broderbørnene hjemme fra fædrene-

gården blev så store, at de kunde ride hestene ud til Jørgen og dér optræde som plovkørere, så var det en ufrovlig regel, at de udførte dette stykke arbejde; ti det var en fornøjelse at komme ud til farbror Jørgen. Så længe han kunde, vilde han altid selv pløje sin egen mark.

I det hele taget var han anset for at være en af byens både ivrigste og dygtigste landmænd. Da mærgling i hans tid blev almindelig, var han også her en af de første, der tog fat. Han fik sin broder Hans Henrik til at lægge køretøj til; men så hidsig var han på arbejdet, at mens broderens mærgelkasser nu skred deres regelmæssige ture frem og tilbage mellem mærgelgrav og ager, så fik Jørgen sin hjulbør fat og sit yngste barn, datteren Karen med, og så trillede Jørgen mærgelmens datteren gik foran børen og trak i en snor for på den måde at lette arbejdet for faderen. Men dette kunde broderen ikke lide. „Lad være med det Jørgen“, sagde Hans, „det synes jeg ikke om, og det bliver jo alligevel kun til så lidt.“ Men Jørgen vilde ikke stå ledig og blev ved med sit ejendommelige køretøj, indtil arbejdet var fuldført.

Jørgen Hansen lignede sin ældre broder Niels, men var dog noget mindre og ikke så firskåren af skikkelse. Det, hvorved han lettest kunde vække opmærksomhed for sig, var hans vældige stemme. Blev han hidsig — noget, der nok let kunde ske —, da rullede den som en torden. Helt nede fra den anden ende af sin mark kunde han råbe en eller anden besked hjem, så de derhjemme kunde høre og forstå den. Løb hans hidsighed undertiden alt for urimelig af med ham, så behøvede Bodil imidlertid kun at sige et par ord, f. ex : „Nå, nå, lille Jørgen!“ Og straks var han så føjelig og spagfærdig som et lam.

Kun én eneste gang mindes man, at hans vældige

stemme havde svigtet. Det skete en morgen, da han i sin port mødte en tyv. Fyren, der havde en sæk på nakken, propfuld af Jørgens hø, vilde lige til at bene af, da Jørgen traf ham. Jørgen standsede som truffen af lynet. Det brød og arbejdede i ham, som skulde han kvæles. Endelig så det ud, som han skulde få luft. „Holdt!“ lød det med en kraft, som bar dette ord til den anden ende af byen, „kommer du her'r'r'“ Længere kom han ikke; stemmen knækkede fuldstændig sammen og endte i en ubestemmelig rullen.

Fra den dag havde Jørgen altid en fork stående i sin forstue. Da han satte den derind, bandede han en stor ed på, at fra nu af skulde enhver, der vilde gæste ham på den måde, blive „brændemærket“. Hvad han mente med denne trusel, fik dog ingen nøjere forklaring på.

XI. Pløjedagen.

Til trods for Jørgens voldsomme og buldrende væsen var han dog så mild og god som et barn; og broderbørnene fra fædrengården hængte da også med liv og sjæl ved „farbror Jørgen“. Og hvor var det fornøjeligt for de to af drengene, der var så lykkelige at stå for tur, når de fire heste skulde ud at gå for plov på hans mark. Turen derud foregik ved sådan lejlighed altid til hest, ti plov skulde man ikke have med hjemme fra. Jørgen foragtede nemlig uendelig dybt den noget gammeldags plov, som dér endnu gjorde tjæneste. Han havde selv ladet lave en plov efter sit eget hoved, og kun med den måtte hans jord blive behandlet. Der behøvede ikke at følge nogen karl med derud; ti de to drenge kørte hver sit spand heste, og Jørgen gik selv bag ploven; og alt imens gik samtalen på det livligste om alt mellem himmel og jord, uden at

dette dog hindrede arbejdet i at gå rask fra hånden. Blev hestene for langsomme og tog sig for ligegyldige ud, så greb Jørgen med højre hånd om efter sin lange firhestes plovpisk, som ved et bånd var bunden til håndleddet med den tykke ende af skaftet og før resten under rolige forhold søvntigt slæbte sig som en lang slange efter ham i plovfuren. Den lange, fugtige, muldede snor sættes i susende fart to tre omgange rundt om hans hoved, mens hans stemme løfter sig til torden under det advarende råb: „Forvar nu dine hæle, dreng!“ Denne advarsel måtte i samme nu tages til følge; ti med et skærende hvin baner piskesnærten sig nu vej i en sidste og større omgang frem imod den søvnige hest, og kun ved at plovkøringen adræt gør et spring til siden og på den måde kommer uden for snorens rækkevidde, lykkes det ham at redde sit eget skind og sikre hesten, hvad der tilkommer den.

Når afstraffelsen således var foregået, fortsattes samtalen som før. Sandelig, om ikke både mennesker og bæster skulde bestille noget hos Jørgen Hansen; men naturligvis, det følger af sig selv — så skulde de også have noget for tanden: Den dag hestene trak plov for Jørgen, fik de af ham i bedetimerne lige så megen havre, de vilde æde. Heller ikke de to plovkøringer blev glemt. „Spis, børn!“ sagde farbror Jørgen, når f. ex. æggepandekagen stod på bordet, „spis lige så meget I vil, og I behøver slet ikke at spise brød til, for i dag pløjer vi.“

Det var en stående regel, at om aftenen efter en vel udført pløjedag opvartede Bodil altid med hønsekødssuppe. Efter at denne var vederfaret al retfærdighed, red så brodersønnerne mætte og trætte men også glade hjem med bæsterne.

Jo „farbror Jørgen“ var en god mand, hvem det var værd at gæste, og det blev broderbørnene ved at

synes, selv efter at de var bleven voksne. Da en af dem, Hans, lige hjemkommen fra treårskrigen, straks gik ud for at besøge farbroderen, modtog denne ham i døren. „Kommer du dér Hans“, sagde han, og så græd den gamle mand som et barn.

Jørgen Hansen opnåede en høj alder, men svækkedes efterhånden; og i sine sidste leveår, hvor han på det omhyggeligste blev plejet af sin ugifte datter Karen, gik han omtrent helt i barndom.

XII. Børnene.

Bodil og Jørgen havde tre børn, sønnen Hans Henrik*), opkaldt efter Jørgens yngre broder, der ejede fædrenegården; Albrekt**), opkaldt efter Bodils fader, og endelig datteren Karen, opkaldt efter Jørgens moder.

Den ældste af sønnerne var faderens øjesten, smuk og garderhøj som han var. Han havde lært væverhåndværket, men blev tidlig plaget af kirtelsyge og døde endnu som ung. Faderen tog sig dette dødsfald uhyre nær; tit og ofte talte han senere om denne søn og kunde da undertiden udbryde: „Å — om han havde levet, da var det ingen sag.“

XIII. „Albrekt skrædder“.

Den anden søn Albrekt var også høj, slank og rank. Han lærte skrædderhåndværket. Som soldat kom han til at „ligge“ i Helsingør. Han blev underofficer; men al sin fritid tilbragte han på „skræddersalen.“ Her tilegnede han sig efterhånden en duelighed, der

*) F. d. 15. oktbr. 1810.

**) F. d. 7. marts 1812.

efter hans hjemkomst gjorde ham til en af de dygtigste landsbyskræddere i vid omkreds. Dertil kom, at han var utrolig flittig. Kl. 5 om morgenen sad han allerede på skrædderbordet, og først kl. 10—11 om aftenen slap han atter arbejdet. Skønt han hverken brugte mønster eller andre deslige hjælpemidler, kunde ingen dog få tøjet til at passe som han; men ytrede den lykkelige ejermand da sin glæde derover med en bemærkning om, at det sad jo udmærket, så afbrød Albrekt ham brat med f. ex. de ord: „Det er det også beregnet efter“, og så var den snak forbi.

Gamle Jørgen Hansen kunde dog ikke godt komme til rette med denne sin højtbegavede søn; altid gnavede han over ham; ti i faderens bedrift havde Albrekts skrædderhænder aldrig kunnet gøre fyldest; og hvad andre ævner, sønnen besad, forstod den gamle bonde- mand ikke at værdsætte. Albrekt var skarp af for- stand, tankerig og nåde efterhånden en ganske usæd- vanlig udvikling i alt, hvad der hørte den kolde, klare tanke til; men i følelsernes verden var han fremmed. Kritisk anlagt som han var, vidste han med stort skarp- sind at finde de svage sider ved en sag, og med mester- lig veltalenhed kunde han påvise dem.

Hans dygtighed som håndværker skaffede ham efterhånden arbejde på mange af omegnens præste- og herregårde, hvor han syde for herskabet. Og da alt skrædderarbejdet den gang udførtes hos kunden i den- nes hjem, så førte denne omstændighed med sig, at Albrekt derved kom ind i en omgangskreds, som ellers var en lukket verden for så vel hans slægt som for de fleste af hans standsfæller.

Herved udvidedes hans blik, hans synskreds blev større, og hans sind og tanker droges ind i mangt og meget, hvis tilværelse næppe anedes af den slægt, hvoraf han var runden, eller den kreds, han var opvokset iblandt.

Især blev dette dog kendeligt, da han nu også fik arbejdet hos den ny præst i Ryslinge, Vilhelm Birkedal, (ankommen til Ryslinge 1849). Birkedals mægtige forkyndelse greb Albrekt med den samme uimodståelige magt, som næsten alle måtte bøje sig for; og det syntes for en stund, som om alt det kritiske, det forstandskolde skulde vige for en virkelig varm og inderlig tilægnelse af kristendom. Hans læsning blev bestandig større og mere alsidig, ligesom også hans domme blev mildere med hans sind. Gennem sin læsning førtes han ind til deltagelse i de åndelige bevægelser, der den gang gennemstrømmede vort folk så vel i politisk (national-liberal) som poetisk retning (Blicher, Ingemann, Grundtvig o. s. v.); indtil han endelig havnede i Søren Kierkegårds skrifter. Disse var jo som skabte for Albrekts kritiske sind; han formelig svælgede i dem; og nu var det ham ikke mere nok at låne bøgerne, disse måtte han selv eje, og landsbyskrædderen købte efterhånden alt, hvad Kierkegård havde udgivet, og bøgerne stod ikke på hans hylde som pynt, nej de blev læst atter og atter. Virkningen heraf viste sig snart: Hans hang til gold kritik trådte atter i forgrunden; tvivlsygen, der hidtil var holdt nede af Birkedals stærke tro'ssikre vidnesbyrd, brød på ny frem og førte ham omsider ind i et fuldstændigt brud med Birkedal og med alt det, han hidtil havde levet i og med.

Blandt hans slægtninge havde han især påvirket og draget med sig én af de yngre fættene, Hans Hansen oppe fra fædrenegården; men også med ham kom det nu til et brud; ti denne yngling var for så vidt en modsætning til Albrekt, som han netop havde sin styrke i sit varme hjerte og sin stærke tro.

Da Albrekt nu gjorde Kierkegårds ord til sine, at der ikke mere fandtes virkelig kristendom i verden, så var modsætningen imellem dem omsider bleven så

stærk, at hver fra nu af gik sine veje; og på samme tid som Albrekt vendte sig bort fra Birkedal, sluttede Hans sig kun så meget desto inderligere til ham.

Men dette brud med alt, hvad han hidtil havde levet i, tog vistnok stærkere på Albrekt, end han selv gjerne vilde være ved. Han blev en ensom mand, pirrelig og underlig egenkærlig; dobbelt ivrigt kastede han sig nu over sit arbejde, ofte i en grad, der måtte virke fuldstændig nedbrydende på hans sundhed og livskraft. Intet eget hjem skaffede ham ikke den hvile, som ingen dog i grunden kan undvære; gift blev kan aldrig; ingen hustru, intet barn var der, hvis kærlighed og hjertevarme kunde bøde på det forstenede og kolde i hans natur, og få livskilderne til at springe.

I en alder af lidt over halvtreds var hans kraft brudt, og alderdommens svaghed begyndte at gøre sig gældende. Han levede dog til op i de halvfjærds; men i sine sidste år lå han temmelig hjælpeløs hen. Han plejedes da af søsteren, hjulpet af en tjenestepige, der så til gengæld arvede ham.

XIV. Karen.

Jørgen Hansens tredje barn Karen, der var lidt yngre end broderen Albrekt, var rørende i sin ævne til at kunne glemme sig selv og ofre alt for andre.

Der havde i tidligere dage været et par tilløb til giftermål, og faderen så gjerne, at det var sket; men hver gang trådte den kloge, kolde broder hindrende i vejen; han var jo selv ugift og vedblev at bo i hjemmet. Men dette kunde vel næppe blive ved, om der kom en ny mand i huset. Bægge gange endte det med, at den eftergivende, selvforglemmende søster bøjede sig ind under broderens vilje og opgav sine ønsker.

Hun nøjedes nu med at passe og pleje de to

mænd; men den ensidige påvirkning af dem, hun i det temmelig afsidesliggende hjem var undergivet, tog måske noget på hendes kvindelighed, så der også i hendes tanke og væremåde kunde komme noget forstands- mæssigt og tørt; men hendes bløde sind gjorde sig da dobbelt stærkt gældende gennem omsorgen for — først faderen, der i sine sidste dage gik helt i barndom, og senere — broderen, der, som sagt, i sine sidste leveår var en såre svag og affældig mand.

Hun overlevede Albrekt nogle år og døde som en gammel ensom kvinde, for resten plejet af den samme pige, som havde hjulpet hende med broderen.

S t a m t a v l e 3.

Hans Larsen

|

 Jørgen Hansen, g. m. Bodil Albrektsdatter.

|

 Hans, Albrekt, Karen.

XV. H a n s H e n r i k H a n s e n.

I det jeg nu skulde gå over til at fortælle om gamle Hans Larsens og Karen Nielsdatters yngste søn Hans Henrik, der fik fædrenejgården i Sødinge, skal jeg endnu kun bemærke, at der i følge slægtens overlevering skal have været endnu en søn i søskendflokkene. Hans navn var Jens. Om ham er imidlertid kun den ene ting opbevaret, at han ved hundredårets begyndelse skal være kommen ind til hovedstaden, hvordan eller hvorfor, vides ikke; men her inde i den store by tabte slægten på Fyn ham fuldstændig af syne. Man slog sig siden til ro med den forklaring, at han var falden under Københavns bombardement af Engleskmændene.

Det første, der fortælles om Hans Henrik Hansen

— født 1776 — er da det, at han blev soldat i København hen mod hundredårets slutning. Som grenadér ved kronens regiment stod han opstillet i „Classens have“ under slaget på Københavns red den 2. april 1801.

Han blev hjemsendt som „gammelmandssøn“ vistnok i året 1804, og året efter hjemkomsten overtog han sin faders gård i Sødinge (matrkl. nr. 13).

Som gårdmand, med fod under eget bord, måtte han nu — helst lidt hurtigt — se til at finde sig en medhjælp; det kunde jo også snart være på tiden, han var jo nu ved de tredive.

Hans Hansen, som han i daglig tale hed blandt folk, havde for resten allerede i nogen tid havt dette spørgsmål klaret for sit vedkommende. Der var en ung pige ovre fra Sønder-Nærrå, som han var meget indtaget i og inderlig gærne vilde have ført som brud ind i sit hjem. Men dette gik aldrig i lave, og grunden hertil er glemt. Men Hans havde svært ved at glemme denne sin første kærlighed og vilde nu helst have skubbet alle giftermålstanker fra sig foreløbig; men heri var de gamle ikke enige med ham, og han måtte så til sidst give køb og holdt nu — vistnok 1806 — bryllup med Karen Thygesdatter fra Ferritslev. Men med hvilke følelser, det skete, derom oplyses vi bedst, når vi hører, hvordan han endnu som gammel mand i en fortrolig stund, da talen faldt herhen ytrede til sin søn: „Åh Hans, den aften, jeg den gang holdt jagilde, da var det, som om gården brændte over hovedet på mig“.

Hans Hansen og Karen Thygesdatter havde flere børn sammen; først et par tvillinger (f. d. 26. febr. 1807), hvoraf dog kun den førstefødte, en dreng, levede, mens en lille pige var dødfødt. Drengen fik efter sin endnu levende farfar navnet Hans, men han var svag og døde som spæd.

Den 8. maj 1808 fødtes Karen, opnævnt efter sin endnu levende farmor. Hun blev båret over dåben af pigen Kirsten Thygesdatter af Ferritslev, rimeligvis den lilles moster.

Den 11. april 1810 fødtes — og døbtes — atter en lille Hans. Også han fik en moster til »gudmoder«, nemlig Sara Margrethe Thygesdatter — kort efter g. m. Henrik Rasmussen i Sødunge*); og endvidere øges børneflokket endnu med de to, Kirsten f. 31. jan. 1812; og Thyge f. kyndelmisse-dag (2. febr.) 1816. Sidstnævnte opkaldt efter Karens fader i Ferritslev; mens hans morbroders, Knud Thygesens hustru bar ham over dåben.

Af disse fire børn nåde dog kun de tre den voksne alder. Da Hans var ni år gl., blev han en gang meget pludselig syg. Det var en søndag i begyndelsen af juli; faderen var gået hen til byens oldermænd for at deltage i et af de »gilder«, som bymændene dér afholdt. Der sendtes nu bud efter ham, om han vilde skynde sig hjem, da den lille Hans havde fået så ondt i sin mave. Buddet vakte nogen munterhed i laget, og man gjorde løjer med sagen og mente ikke, Hans Hansen skulde bryde et godt lag, fordi et barn havde fået mavepine. Men han lod folk more sig og gik straks hjem. Han fandt sin dreng liggende i de voldsomste brækninger, ustandselig jamrende over smærter i maven. Det blev værre og værre, og inden dagry var den lille Hans død.

Det blev senere i familien — måske med rette — antaget, at han havde spist bær af et pebertræ, der stod i haven; men noget nærmere bevis herfor haves dog ikke.

*) Hun blev anden gang gift med ungkarl Simon Jensen af Såderup (d. 3. decbr. 1825.)

Karen, den ældste af døtrene, blev også kaldet bort i sine unge år. Hendes yngre søskende mindedes hende som mageløs god og kærlig. Efter moderens død tog hun sig af dem, som var det hende, der var deres moder. De holdt derfor meget af hende, selv om hun også kunde finde på at tale dem stærkt til rette, naar hun syntes, de gjorde noget galt eller på anden måde trængte dertil. Især var hun utrættelig i at tage sig af broderen den lille Thyge. Den raske og viltre men moderløse dreng følte da også hendes død som noget af det tungeste, der i hans barndom hændte ham.

Hun tjænte oppe på Ejsmarken hos Jakob Larsen, og herfra kom hun hjem meget syg af en hidsig feber, der blev hendes død. Hun blev begrædt af alle, der kendte hende, men af ingen mere end af hendes søskende.

Som allerede fortalt, var Karen Thygesdatter død, mens hendes børn endnu var små. Hans Hansen giftede sig igen den 10. juni 1720 med Mette Kirstine Thygesdatter, en søster til hans afdøde hustru. Han var den gang 44 år, bruden 27.

Dette ægteskab blev barnløst; Mette var vist den gang noget svag, og efter 3 års ægteskab døde hun af „tæring“ og efterlod således på ny Hans Hansen som enkemand.

Allerede under sin første enkestand skal Hans Hansen have friet til gårdmand i Sødinge Erik Rasmussens datter Maren; men hun skal den gang have svaret nej.

Kort efter at dette svar var afgivet, hændte det, at Maren skulde en tur til Odense. Hun og en veninde tiltrådte turen til fods.

I byen Pederstrup gik vejen ind gennem en af gårdene, og da de to piger befinder sig derinde på

gårdspladsen, møder de gårdkonen og bliver da budt indenfor på en „gang øl“.

„Har I hørt“, spurgte nu konen, „at enkemanden i Sødinge skal giftes med sin første kones søster Mette fra Ferritslev“?

Nej, det havde de da ikke.

„Ja“, vedblev hun, „jeg kan dog ikke begribe, at han vil have saadan en grim én“.

Sagen var nok imidlertid den, at samme kone nogle dage forud selv havde været ovre i Sødinge for at fri til Hans Hansen på sin ældre, ugifte datters vegne.

Således fik Maren først besked om, at Hans Hansen havde haft bedre lykke anden steds end hos hende, og det gav hende en del at tænke på; og da Hans Hansen nu under sin anden enkestand fornyede sit frieri, så svarede Maren denne gang ja, og ingen af dem kom sikkert nok til at fortryde derpå.

Jeg skal nu gengive de enkelte opbevarede træk af denne i mange henseender mærkelige kvindes liv.

XVI. Maren Eriksdatter.

Om Marens slægt er da først følgende at mærke sig:

Den 19. sønd. e. trin. i året 1707 viedes i flg. Ringe kirkebog „Hans Rasmussen af Sødinge og Karen Lavridsdatter af Ringe; og det er efter al sandsynlighed deres Søn, der omtales, når det sammesteds for året 1744 hedder, at d. 1. juli viedes Rasmus Hansen og Birthe Hansdatter af Sødinge.

Dette sidste ægtepar havde sønnen Erik Rasmussen, døbt den 5. jan. 1749, og med ham tager da slægts-overleveringen sin begyndelse.

Erik skal have tjænt som kusk hos en vis Schimmelmänn, og han fortalte senere, at en gang, da landet truedes med statsbankerot, havde Schimmelmänn fra

sit hjem ladet køre lige saa meget sølv over i banken, som fire heste kunde trække, for at redde landet fra den truende ulykke.

Erik blev senere gift med Elisabeth Mortensen, den gang kokkepige hos oberstlieutn. Kørbitz på Lammehave, hvor Erik også havde fået tjeneste. Hun var en ualmindelig udviklet og rigtbegavet kvinde, med hvem slægten modtog den rigeste åndelige arv.

Ægteparret havde to børn: Charlotte Dorthea Gotholdine (opkaldt efter én af v. Kørbitz' døtre) og Maren (rimeligvis opkaldt efter en faster). De to søstre udmærkede sig ved særdeles smukke sangstemmer, og folk vilde derfor gjerne have dem til at synge for sig. Jens Madsen*) har således fortalt, at mens han tjænte oppe hos morbroderen, Hans Hansen, kom de to småpiger en gang derind. Hans Hansen og hans folk var i færd med at tække koladen, og Hans stod og tumlede med tækkehalmen. Han bad nu pigerne om at synge. De satte sig da ned i halmen ved siden af ham og sang nok så fornøjeligt.

Inden søstrene nåde den voksne alder, døde deres fader af brystsyge den 28. april 1808; og nu kom der en stræng tid for enken og de to børn. Smalhans sad til huse, og der måtte spares og spinkes, hvor-somhelst det var muligt. Elisabeth havde en tro karl til at styre gården. Han hed Lars bødker. Gården tilhørte Lammehave, og en stor del af Lars' arbejde blev da udført dér som hoveri.

Nu var det i de tider en almindelig skik blandt hovfolket, at den mad, man havde med fra de forskellige hjem, blev underkastet en nøje sammenligning, og vé den madmoder, hvis sendelser ikke kunde stå for den strænge dom. Det var ikke godt at være i hendes

*) Se side 55 o. fig.

sted. Det er jo en kendt sag, at hovfolkene på den måde kunde bringe deres husbondfolk til at anspænde sig næsten over ævne for at skaffe god mad, da ingen turde udsætte sig for at få sin udpeget som den tarveligste. Man vilde hellere nøjes med det tørre brød hjemme, end at en sådan skam og skændsel skulde overgå én.

Nu skete det da en gang ved en sådan lejlighed, at den mad, Lars bødker havde bragt med, fik det sorte stempel på sig, og det regnede med spydigheder ned over den madmoder, der vilde sende sådan mad med til hove, og over Lars, der vilde finde sig i en sådan mad.

Men imod sædvane skete her indsigelse: Lars, der var en særdeles stor og kraftig karl rejste sig i sin fulde højde og sagde i et tonefald, der ikke kunde misforstås, at dersom nogen vovede at tale ondt om hans mad eller om den stakkels fattige enke, som sad der med sine to uforsørgede børn, så skulde han slå arme og ben i stykker på dem.

Der blev så underlig tyst i laget, og Lars bødker fik fra den dag lov til at spise sin tarvelige mad i fred.

Den ældste af søstre blev tidlig gift (14. oktbr. 1810). Hendes mand var „ungkarl Knud Rasmussen af Sødinge“, hjemmehørende i „den nederste gård i byen (matr. nr. 10). Knud var en lidet fremtrædende, uanselig mand, betydelig ældre end sin ægtefælle. Det var vist svært for den unge og smukke, livlige og vittige kone rigtig at finde sig til freds med sin lod. Det gik ikke altid så godt, som det skulde. Uheldigt var det også, at de gik over til at have brændevinsbrænding i smug; det kunde undertiden give anledning til sammenkomster med forskellig vidtløftighed. Dertil kom, at børneflokken voksede hurtigt, og det var van-

skeligt for den unge og livlige moder at få sat orden og skik især på de viltre drenge. „Ja vænt du nu blot, til dine bliver store“, sagde hun en del år senere til sin søster med henblik på dennes drenge, „så skal du nok lære, at dem får du ingen magt over“. „Den dag håber jeg, aldrig jeg skal opleve“, svarede den yngre, men mere alvorlige og mere myndige søster, „at mine sønner ikke skal høre efter et godt råd af deres moder“. Maren oplevede heller aldrig den dag.

Dorthea blev ikke gammel; hun arvede faderens sygdom og døde endnu i sin bedste alder.

Den yngre søster Maren Eriksdatter var født den 18. avg. 1792 (døbt d. 26. avg., gudmoder madam Frobøse af Ringe). Maren var således kun 15 år, da faderen døde. Hun måtte straks ud at tjæne, da moderen ikke kunde skaffe føde og klæder til dem hjemme.

Hun fik så plads hos en bager i Fåborg, hvor hendes meste arbejde bestod i at ælte dejg, 12 skp. rugmel ad gangen. Det var en meget svær plads; men hun var både villig og dygtig; og både hun og husbondfolket syntes godt om hinanden. Sidstnævnte var gamle folk, der ikke selv kunde deltage i arbejdet mer.

Den gamle bager tilbragte sin meste tid siddende for bordenden inde i stuen. Hans bedste tidsfordriv bestod i at lade lidt mjød rinde hen ad bordpladen for så — når fluerne kom at gøre sig til gode dermed — pludselig at smække med et klæde hen over dem og bagefter more sig med at tælle, hvormange han havde ramt.

Bagermadammen var så urimelig tyk, at det bogstavelig næsten var hende umuligt at røre sig.

Det var jo i den sommer, at Spaniolerne var her i landet; de kom meget i bagerboden og morede sig

da altid over den tykke madamme, hvem de aldrig kaldte ved hendes rigtige navn men lavede et øgenavn til, som betegnede hendes usædvanlige omfang.

De købte mest mjød og brød. På mjøden tjæntes der særdeles godt; men rugbrødet var det mindre bevendt med; ti det kunde Spaniolerne ikke lide; de pegede fingre ad det og kaldte det „negro“ (d. e. sort). Det var i det hele taget en mærkelig sommer for den unge landsbypige.

Hos disse gamle bagerfolk var hun i flere år men kom så til Rynkebygård som bryggerspige*) og herfra flyttede hun igen tilbage til sit hjem hos søsteren og svogeren, hvor søsteren vist allerede den gang havde begyndt at skranke.

Maren var en kraftig og velvoksen pige, lidt over middelhøjde; på hendes ældre dage ludede hun lidt forover med hovedet, som om hun altid gik og grundede over ét eller andet alvorligt spørgsmål.

Som pige hos søsteren var hun ikke bange for at bære 40 ja indtil 50 pund mælk hjem ude fra gårdens fjærneste løkke „Bagkil“, når blot hun kunde få én til at hjælpe hende mælkebøtten op på hovedet.

Det var mens hun tjænte her, at Hans Hansen anden gang friede til hende og fik hendes ja. Brylluppet stod den 17. jan. 1824; Maren var den gang 30 år og 17 år yngre end hendes mand.

Af dette ægteskab fremgik 4 børn:

Mette Kirstine Elisabeth (født d. 12. febr. 1825, opkaldt med de to første navne efter faderens 2. hustru og med det sidste efter sin mormor);

Hans (født d. 7. juni 1826, opkaldt efter farfaderen);

*) Mens hun tjænte her, holdt hun sin søsters ældste barn, sønnen Erik, over dåben i Ringe kirke.

Erik (født d. 13. februar, opkaldt efter morfaderen);
og

Jens (født d. 28. august 1831, opkaldt efter sin farbroder?).

XVII. Hustru og moder.

Maren Eriksdatter var i sit hus som i hele sin færd en både mild og myndig kvinde. Overfor råhed og brutalitet kunde hun optræde med en styrke og karakterfasthed, der sjælden undlod at gøre sin virkning. Hendes ældste søn har fortalt følgende: Blandt bylagets vedtægter var også den, at bymændene skiftevis på omgang skulde holde det årlige fastelavnsgilde for bylagets ungdom, og det var nu i år bleven Hans Hansens tur. Gildet trak som sædvanlig længe ud, og Hans gik omsider i sæng, i det han overlod til Maren at holde orden i huset. Hun var yderst ilde til pas ved disse halvt nødtvungne gilder, hvor kortspil og drik og anden råhed tit gik i svang.

Ud på aftenen el. natten, da drikkevarerne var steget ungdommen til hovedet, var der en 5—6 halvstore knægte, som fik fat i nogle stokke og stænger, og med dem begyndte de at bearbejde hverandre ude foran vinduerne i gården. Det så grimt og råt ud.

Hidtil havde Maren imidlertid tiet og tålt alt bulderet og vildskaben; men dette blev hende dog for meget. Hun greb sin yngste søn Jens, der endnu var spæd, løftede ham op på armen og gik rask og beslutsom ud i gården lige ind mellem brølerne og driver den værste af dem en sådan ørefigen, at han taber stokken ud af hånden og lister ganske stiltiende af som en våd hund. Men hvad der var det mærkeligste: alle de andre fulgte ham, og et øjeblik efter var der den mest exemplariske ro.

Det vil ikke undre, at det da også var dette hjem, der først brød denne gamle skik med bylagets gilder. Det gik naturligvis ikke af uden en del knur og spot fra bylagets medlemmer; men da først begyndelsen hermed var gjort, trådte den ene efter den anden ud, og alle befandt sig i grunden godt ved, at denne halvtvungne form for offentlig lystighed blev sprængt.

Af sine børn blev hun både elsket og beundret og hendes stille myndighed over dem var næsten uindskrænket. Afdøde amtsrådsmedlem, gmd. Hans Thygesen i Ferritslev, har lejlighedsvis omtalt det stærke indtryk, som denne myndighed gjorde på ham, når han som barn kom over til sin „bedstemoder“ (hans faders stifmoder). Det hændte nemlig ikke så sjældent til sådanne tider, at hendes ivrige sønner kunde blive så hæftige under deres ordskifte om politik, om Søren Kirkegårds tanker el. lign., at det næsten så ud, som om der var fare for, at de skulde ryge i totterne på hinanden. Men når striden netop var nået det højeste, så behøvede Maren blot at sige så meget som: „Nu tier I, drenge, ti nu går det for vidt.“ Da udglattedes i samme øjeblik de stærkeste bølger, og ordskiftet kunde nu fortsættes med den vante ro. Denne „moderlig-myndige stemme“ lød aldrig forgæves.

XVIII. Tvungen religionsundervisning.

Da Børnene voksede til og i løbet af trediveerne kom i skole hos degnen Riber i Ringe, påkom der hende en stor sorg og sjæleangst ved at opdage, at denne i og for sig dygtige lærer var en ivrig rationalist. Ved sin livlige fortællen og samtale med børnene forstod han mesterligt at få dem til at lytte til sine tanker.

Maren så i dette en sjælefare for sine børn; hun følte sig så ængstet og så ulykkelig, at hun næsten ikke kunde finde fred. Friskolen var jo endnu ikke den gang kommen frem; og mellem bønderne betragtedes skolegangen i de dage som en tvangssag, der ikke fandtes mulighed for at slippe uden om.

Børnene måtte altså af sted; men hver dag, når de var kommen fra skole, måtte de fortælle hende, hvad læreren havde havt for med dem.

Snart kunde det være om Abrahams „grimme“ behandling af Hagar, snart om Jakobs „bedrageri“. David fik titlen „en horebuk“ og således videre, hele den gamle pagts fortællinger igennem.

Hvad Jesus angik, da var han et ualmindelig velbegavet menneske, langt forud for sin tid. Det var slet ikke umuligt, at det hang rigtigt sammen med hans undergerninger; men hvis de virkelig var udførte af ham således, som de var nedskrevne, da var grunden jo den, at Jesus også her var forud for sin tid; men vi kunde da være sikre på, at den tid nok skulde komme, da vi alle kunde gøre ham disse ting efter; men endnu var videnskaben ikke nået så vidt. Det gjaldt derfor blot om at have tålmodighed og at give tid.

Hvergang nu Maren hørte børnene fortælle noget af dette, så havde hun ikke fred, før hun fik vidnet på det stærkeste derimod.

Den ældste søn har senere sagt, at når han i skolen hørte den yndede lærer fortælle disse ting så tilforladeligt og selvfølgelig, så tænkte han ofte, at denne gang måtte det da være sandt og rigtigt; dette kunde hans moder da umuligt have noget at indvende imod. Men når han så kom hjem og fik moderen berettet, hvad Riber havde sagt, så skulde det jo aldrig slå fejl, at han meget hurtigt fik en følelse af, at sagen

dog måske også kunde ses fra en anden side; og moderen trættes ikke, så længe hun syntes, der endnu sad noget af degnens opfattelse tilbage i børnenes sind.

Kneb det for hende at magte opgaven, da kunde hun blive så ivrig og tale sig så varm, at tårerne rullede ned ad hendes kinder.

Mangen en gang når de gik hjemmefra med deres skolesager, var disse tårefyldte øjne det, de sidst så, idet de forlod deres hjem, og de var ikke så lette at glemme.

På den måde kæmpede den stærke tro'svarme moder sin kamp for at bevare sine børns tro, og de har siden vidnet stærkt om, at når ikke Riber fik held til at føre dem ind i rationalismen, da var det mere end noget andet deres moders vidnesbyrd, der hjalp dem.

Den kamp mod samvittighedsvang og for tro'sfrihed, som det 19. hundredår har set udfolde sig også her i vort land, har sikkert et indholdsrigt men hidtil temmelig upåagtet afsnit, der kunde have til overskrift: „hjemmet og statsskolen“. Dette afsnit er næppe endt endnu.

XIX. Troens kamp og sejr.

Maren Eriksdatter var fra først af en ivrig „bibelkristen“ og søgte tidlig og silde at forme sit liv efter de forbilleder, hun fandt i den hellige skrift. Men på hendes ældre dage og efter hendes mands død fik præsten Vilhelm Birkedal stor indflydelse på hendes opfattelse af kristendom.

Da Birkedal i året 1849 kom til Ryslinge, var hun en ældre kvinde, nær op mod de treds; men hendes åndelige liv var ikke gået i stå, hun havde endnu bevægelighed nok til at kunne følge med i hans for-

kyndelse, der dog faldt mange yngre så fremmed. Hun blev snart blandt hans stadige tilhørere; søndag efter søndag så man hendes køretøj på kirkevejen blandt de mange andre, som snart fyldte alle veje frem mod den lille landsbykirke. Det hører endnu med til de skønneste barndomsminder, hendes ældste barnebarn ejer, denne kirkefærd en sommersøndag langs vejen med de „levende“, blomstrende fynske hegn med sommersol og fuglesang, forbi den ilende strøm af mennesker, der med munter hilsen og med glade miner styrede mod den lille overfyldte kirke. Vel måtte den lille ikke komme med ind i kirken og dér tage pladsen op for en voksen; men køreturen i sig selv var så frydefuld, det var som at „køre frem gennem strålefryd.“

Men for Maren og for hendes børn faldt der ved Birkedals vidnesbyrd lys over „Herrens ord“ og hans indstiftelser, og uendelig stor var den glæde, hun derigennem fandt, om hun end lige til sin dødsstund måtte kæmpe mangan en hård kamp mod ham, der vilde prøve at „tage hendes glæde fra hende.“ Stærke anfægtelser måtte hun gennemgå; om hun end aldrig tvivlede på Jesus som frelser, så kunde hun dog i sådanne tunge øjeblikke, hvor hendes glæde var formørket, og hvor hendes frimodighed var borte, ængstes i sin sjæls inderste for, om frelsen også kunde nå til hende.

I sådanne svære øjeblikke søgte hun ind til sine børn — vel især til Hans — og som hun havde værnet dem mod tvivlen, da de endnu var små, sådan måtte de nu, da de var voksne, hjælpe deres mor. Hvor var det svært for dem, når hun således græd og klagede, mens hun fortalte for dem alt, hvad hun i sit tidligere liv kunde finde af brudt og plettet. I den dybeste angst og sønderknuselse kunde hun da i

sådanne tider grue for, at til hende kunde Guds nåde og hans barmhjærtighed ikke nå.

Da måtte børnene have salmebogen frem — de tre sønner sang alle ualmindelig kønt —, og nu lød rent og varmt alle hendes kæreste salmer; eller de bad med og for hende, søgte at trøste hende og styrke hende i kampen, indtil mørket atter svandt, og Guds nådes sol og hans kærlighed atter lyste for hende.

Disse timer kunde for hendes børn være på én gang de tungeste og dog de rigeste og livsaligste.

Selv da hun som en gammel kvinde på 71 år lå på sit dødsleje, måtte hun på den måde „kæmpe for livet.“ Da hun endelig igen fik fred, og nu lå på det yderste med døden spillende paa læberne, vinkede hun ad sin ældste søn, som den gang havde overtaget slægtens hjem, og hos hvem hun igen havde fundet sit alderdoms-hjem. Da han kom og bøjede sig ned over hendes leje, slog hun sine gamle arme om hans hals og hviskede med den inderligste kærlighed i sin stemme: „Du har været en god søn, Hans; Vorherre velsigne og bevare dig, min dreng!“

Da Hans blev herre over sin bevægelse, spurgte han: „Mor, skal ikke også de andre komme hen til dig?“ „Jo“, sagde hun; og nu kom de én for én hen til hendes leje, og hun velsignede dem alle; selv de små børnebørn blev hentet ind og løftet op til hende, og én af dem er der i hvert fald, som aldrig glemte den stund, hvordan han pludselig blev afbrudt midt i sin leg ude i gården, hvordan han af sin moder blev løftet op mod den gamle, der kærligt kyssede ham og stille lagde sin hånd på hans barnehoved og sagde nogle milde ord, som han vel ikke forstod, men dog følte var så gode og varme. Han kunde slet ikke igen komme i gang med at lege med sine søskende, men blev stående tavs og tankefuld ude ved

væggen i gården med en uklar følelse af, at noget stort og hemmelighedsfuldt havde gået ham forbi på hans livsvej.

Den 7. decbr. 1863 stred gamle bedstemoder sin sidste strid og gik derind, hvor ingen mere skulde tage hendes glæde fra hende, men hvor den først rigtig skal udfolde sig i al sin herlighed som hjærtets visse eje.

Den 16. dcbr. blev hun under stor deltagelse fra nær og fjern jordfæstet på Ringe kirkegård nord for kirken. På hendes grav står der nu et kors til minde om denne „fromme, stærke kvinde“.

XX. Gamle Hans Hansen.

Maren havde været gift i 23 $\frac{1}{2}$ år og derefter sid-det enke i 16 $\frac{1}{2}$ år. Ægteskabet havde været lykkeligt. Hans Hansen var i sit væsen mere stille og behersket end sine to ældre brødre Niels og Jørgen; måske var han også bleven en del afsleben gennem sin omgang med præsten og enkelte andre, han var kommen i forhold til, blandt andet i sin virksomhed som skoleforstander*), en stilling, han indtog i 17 år. Han sad inde med en oplysning, der var temmelig ualmindelig blandt bønder, talte særdeles godt for sig og skrev en fast hånd. Han nød da også megen agtelse blandt sine bymænd; folk sagde om ham, at han var „den klogeste mand i byen“.

Han var den første i Sødinge, som holdt avis; han fik den fra præsten, når denne havde læst den. Senere holdt han en tid det berømte vittighedsblad „Korsaren“; han kunde rigtig nyde dets vittigheder; men når disse undertiden gik over til ondskabsfuld-

*) I skoleloven af 1814 hedder det i VI, § 38: „Skoleforstanderne skal vælges af amtsskoledirektionen blandt de hæderligste bønder i sognet.“

heder, så var han ikke med længer. En gang havde der f. ex. således stået et stykke, hvori Fr. VI meget vittigt blev stillet i gabestokken, og da dette stykke blev læst, fremkaldte det blandt de halvvoksne sønner en bragende lattersalve; men da brød den gamle af: „Nej hør, drenge! den konge, der har løst eders fader af stavnsbåndet, ham lader I være i fred. Har I kanske prøvet, hvad det vil sige at leve i en tid, da ingen bonde — om morgenen, når han gik til hove, vidste, om han kom hjem fra hovmarken med hele lemmer, eller om ride- og ladefogden havde slået dem i stykker Frederik den sjette skal I holde jer for gode til at grine ad.“

Sønnerne tav beskæmmede.

Af evangelisk-kristelig salmebog læste Hans Hansen hver aften et „aftensuk“, og så sang de en salme til. De Kingo'ske aftensuk holdt børnene meget af at høre, men den i bogen fastsatte bøn faldt dem i reglen for lang og tør, ligesom den også var dem for indviklet.

I modsætning til sine ældre brødre bandede Hans så godt som aldrig, dog mener hans børn bestemt, at også de to farbrødre var fromme og alvorlige ja kristne mænd på deres vis. I hvert fald hævdede bægge dette med styrke. Man må nemlig huske vel på, at stedets præst (kendt som forfatter til en bog om Ringe sogn), bandede som den bedste, ligesom han også spillede kort og drak med bønderne ved deres sammenkomster. Hans senere efterfølger Munk deltog derimod ikke i noget af dette, og han var heller ikke bange for at skride ind imod disse ting.

Også med Munk stod Hans Hansen i livlig forbindelse. Han og svogeren, gmd. Knud Rasmussen i

Sødinge, havde f. ex. rapssejl i fællig med præsten, og tærskningen gik på omgang mellem dem.

XXI. Frihed i opdragelsen.

Hans og Maren tog som forældre noget forskelligt på børnenes opdragelse; mens moderen på det omhyggeligste passede på dem og nøje vågede over og vogtede dem overalt, hvor hun blot kunde, så lod faderen dem fuldstændig frit tumle sig på hans enemærker i mark, i stald og lade. De kunde få lov til at ride, køre eller på anden måde muntre sig som bedst. At falde af hestene, at køre løbsk hørte — om ikke just til dagens orden, så dog til de mere almindelige ting. Aldrig skred han ind ved sådanne lejligheder, men overlod til drengene at blive kloge af skade. Hans broder Niels kunde undertiden ved sådanne lejligheder på sin måde forbeholde ham det uforsvarlige heri. „Dine drenge bliver Dælen tordne mig ødelagte på den facon, Hans“, hed det f. ex. Men Hans vendte det døve øre til.

En gang red de to halvvoksne knægte Hans og Erik hver på sin hingst ud at pløje; men da de kommer ned i marken, bliver dyrene ustyrlige, og brødrene taber herredømmet over dem. Erik springer af, og det samme vil Hans også gøre men får sin fod viklet ind i tømme og slæbes af sted et langt stykke over sten og stok liggende på ryggen, indtil han omsider slipper løs.

Eller en anden gang: Sønnen Hans står netop og tager selen af en af de gale hingste ude i marken. Pludselig sætter dyret af sted i vild fart. Knægten bliver rendt over ende og i faldet viklet ind i sele-tøjet, og nu går det af sted over ryg og rén. Til sidst hænger han med den ene fod i tømme-strængen, mens hesten begynder at løbe rundt om en vanding dér på

marken, derved glider Hans ud i vandet men er nu så heldig, mens han befinder sig i vandet under overfarten at få foden frigjort og således komme fri af hesten, inden farten atter begynder ind over marken.

Det var nu ellers den ældre halvbroder, Thyge (senere gmd. i Ferritslev), der sammen med fætterten Erik Knudsen „dresserede“ hestene. Thyge var en sand vikingnatur. Når han og Erik Knudsen „passede kør“ nede ved åen under „Egagerbanken“, så måtte de ikke så sjældent tage hestene med ned på græsgangen. Intet var dem kærere. Nu kunde man lege, at hestene skulde „dresseres“; de skulde f. ex. lære at sætte over åen fra bred til bred. Med de unge heste gik det nogenlunde, men de gamle kunde ikke springe så langt; efter et ridt ned mod åen, alt hvad de gamle ben kunde bære dem og jaget frem af de ungdommelige ryttere, havnede de gærne midt i åen, mens vandet sprøjtede himmelhøjt op til alle sider.

Dette var næsten toppunktet af morskab.

Thyge var kun lille af vækst og havde en tid vanskelighed ved at komme op på ryggen af hestene; men så hittede han på råd. Han stillede sig op ved siden af hesten, når den roligt gik og græssede, og nu passer han sit snit og slår det ene ben over hestens hals. I forskrækkelsen kaster dyret hovedet tilbage, og vips — sidder fyren nok så strunk i sadlen.

På de gamle forfædres vis havde Thyge også fået de to hingste afrettet til „hestekamp“ således, at de rejste sig på bagbenene og angreb hverandre under drengenes fyrige opmuntringer. Denne idræt kunde imidlertid nær have endt med forskrækkelse: En dag under en sådan kamp kommer Thyge for nær hen til det ene af de hidsede dyr, og drengen får et spark ind i maven, der nær havde gjort det af med ham.

Han blev i lang tid liggende på jorden uden at kunne røre sig. Omsider kom han da hjem, men vilde nødig sige grunden til sin dårlighed. Heller ikke holdt han af at lyve, men fandt endelig en forklaring, der passede til bægge hensyn: han havde fået så forskrækkeligt ondt i sin mave.

Først adskillige år efter kom den sande sammenhæng frem for dagens lys.

Som børnene elskede deres varmhjærtede moder, således holdt de også meget af den frisindede fader, der lod de unge komme til at prøve kræfterne, selv om det til tider kunde se voveligt nok ud.

XXII. Slutning.

Da „gamle Hans Hansen“ var nået hinsides „støvets år“ blev han angrebet af en meget hidsig nervefeber, der endte hans liv samme dag, som sønnen, Hans, fyldte 21 år. Det var en vemodig fødselsdag. Den gamle fader var 71½ år. Den 14. juni jordedes han på Ringe kirkegård i det hjørne, der vender ud mod organistens skole.

Han havde i sine velmagtsdage været en mand af middelstørrelse med et kraftigt og sundt legeme.

Stamtavle 4 I.

Hans Larsen.

Hans Henrik Hansen g. 1. gang m. Karen Thygesdatter.

Karen, Hans, Kirsten, Thyge.

Stamtavle 4 II.

Hans H. Hansen g. 3. g. m. Maren Eriksdatter.

Mette Kirstine Elisabeth, Hans, Erik, Jens.

Det er allerede omtalt, hvorledes Karen døde som ung og Hans (af første ægteskab) som barn.

Om de andre skal kun endnu tilføjes:

Kirsten blev gift med gmd. Hans Hansen i Boldteskov.

Thyge blev gift med Johanne Marie Rasmussen af Sødinge, de blev gårdfolk i Ferritslev.

Mette Kirstine blev gift med gmd. Hans Poulsen (mine forældre).

Hans fik fædrenegården og blev gift med Johanne Andersen af Birkinde.

Erik blev gmd. i Ryslinge, g. 1. gang m. Sidsel Nielsen, 2. gang med Jutta Kirstine Nielsen fra Sødinge.

Jens blev gmd. — først i Vesterskov, senere i Boldteskov g. m. Maren Hansen fra Gultvedholm.

Med undtagelse af Kirsten har de alle efterladt sig talrig slægt.

Efterskrift:

Foranstående slægtsoverleveringer („traditioner“) er her gengivet så nøjagtigt og omhyggeligt, som det er mig muligt. Jeg har nedskrevet dem efter mundtlig fortælling af de gamle i slægten, navnlig af min morbroder gmd. Hans Hansen i Sødinge, hvem langt den overvejende del skyldes.

Ved siden deraf har jeg om årstal og andre enkeltheder flittig spurgt kirkebøgerne og andre arkivalier til råds; ligesom jeg på enkelte steder har kunnet benytte Traps: Kongeriget Danmark el. lignende værker.

Optegnelser om mit levned.

Af *Andreas Bendtsen*.

(I uddrag ved *Povl Hansen*, fortsat fra årg. 25).

Jeg kendte en handels-lærling dér i Præstø, og sammen med ham spiste jeg til middag hos købmanden, der også skaffede mig en vejviser i byen. Derpå gik turen videre ad Mern, gennem Viemose med sine gårde langs landevejen i over en fjærdingvejs længde, ud til Kallehave færgekro, hvor jeg straks gik om bord i den store smakke, der havde to master og sejl og var ladet med heste og vogne. Efter ankomsten til Koster på Møen gik jeg samme eftermiddag de fem fjærdingvej til Stege og kom til gæstgiveriet ved Mølleporten kl. 9¹/₄.

Her spiste jeg til aften, sov derpå en times tid og vandrede så kl. 11 ad klinten til. Vejen gik gennem Elmelunde og Borre, og jeg nåede Liselund ved det første morgengry. Jeg gik ned gennem det dejlige parkanlæg og den skovbevoksede klint til havet, hvor jeg holdt måltid. Efter en lille morgenlur gik jeg forbi Hunosøen til Abborrebjærget med det storslåede rundskue: Sjælland, Møen, Falster og Østersøen, hvoraf Pommern og Rygen hævede sig op. Herfra gik jeg til Storeklint med Dronningestolen og Sommerspiret.

Da aftenen nærmede sig, fik jeg kørelejlighed til-

bage til Koster, hvor jeg så overnattede. Næste morgen gik jeg så over Kulsbjærgene til Vordingborg, hvor jeg så Gåsetårnet og ruinerne; jeg overnattede i Køng og nåde søndag formiddag til Rønnebæk, hvor en kammerat — Jensen fra Snogbæk — var huslærer hos pastor Brandt. Denne tog så særdeles gæstevenligt imod mig, at jeg blev der et par dage.

Fra Rønnebæk gik jeg over Næstved og Herlufsholm til Kolløse mølle, hvor jeg besøgte min faders fætter, bager Iver Bentsen. Derfra gik turen til Hindholm højskole, til Tassa mølle og Flakkebjerg institut, hvor Niels Ebbesen var lærer, hvorefter jeg standsede i Kvandløse for efter endt ferie på ny at tage fat på gerningen i Brøndbyvester.

Som tidligere nævnt, fik jeg til nvbr. 1865 min søster Sine til hjælp i skolen. Hun underviste de mindste børn og ledede pigernes håndgerning, mens jeg underviste dels de større børn og særskilt drengene. Også disse fik håndgerning; jeg lærte dem nemlig at høvle og save samt at snitte med kniv og at file og pudse med trækstål og sandpapir. De lavede sig alle små tornystre efter min model; dem brugte de til deres skolesager og bøger. De lavede sig også små trægeværer med bajonet; dem lærte de at bruge ved øvelserne sammen med gymnastiken.

Vi havde almueskolens gymnastikplads skrås over for friskolen; den havde vi lov til at bruge med dens klavreredskeer og ligevægtsbrædt. Nu skete det, at provsten mældte sig til almueskolen, hvor han da også skulde se den gymnastik, som børnene dér aldrig fik. Lærer Vinde kom da til mig og bad mig indøve hans drenge i nogen tid. Det skete, og da provsten kom, mødte jeg med mine drenge i rodemarch, gjorde holdt, højre om, satte gevæerne i pyramide, hængte tornysterne på og tog derefter gymnastikopstilling med

almueskolens drenge som anden række, og så gik opvisningen smukt. Forholdet til lærer Vinde var særdeles godt; han lod sin yngste datter gå i skole hos os.

I efteråret 1865 begyndte Ernst Trier sin folkehøjskole i Vallekilde; jeg var selvfølgelig med ved åbningsmødet; min far var med og glædede sig meget med os andre. Ved den lejlighed så jeg første gang Burchardi, mejeriforpagter på Birkindegård. Jeg følte mig i høj grad tiltalt af denne mand til trods for det „gebrokne dansk“, denne Sydslesviger talte. Jeg anede dog ikke den gang, at han skulde blive en af mine aller kæreste og fortroligste venner, og at hans hjem skulde blive et af de steder, hvor jeg siden oftest søgte til.

På tilbagerejsen fra Vallekilde var vi inde forbi mit hjem i Kvandløse, hvorfra vi fik min søster Sine med os tilbage til Brøndbyvester. Vi kørte med den befordring, der havde bragt Søren Pedersen fra Brøndbyvester som elev til højskolen.

Også i 1866 brugte jeg min ferie godt; jeg tog med en damper fra København til Randers og gik derfra langs Gudenå til Langå. Her blev jeg overfalden af en tordenbyge, så jeg måtte tage med toget der fra til Viborg, hvor jeg vilde gæste min afdøde farbror Ivars enke og børn. Enken bode på Hjultorv sammen med sin yngste datter Vilhelmine, der havde en pigeskole. Jeg opholdt mig dér i flere dage og tog rigtig domkirken i øjesyn. Den var just under ombygning. De to gamle tårne stod endnu; skibet var under nedbrydning; men hele korset og korfløjen over lønkirken var under opførelse og havde nået taghøjde.

Fra min bolig morede det mig meget om formiddagen at se ned på Hjultorvet. Her stod „kartoffel-

tyskerne“, d. v. s. beboerne ude fra Frederiks sogn. Her holdt de med deres varer i vogne, forspændt med stude. Disse folk talte godt jysk, undtagen når de blev uens; ti da skældte de ud på tysk.

Fra Viborg foretog jeg en udflugt til Hald. Gården med sit gamle voldsted i vest og med ruinerne mod øst lå endnu i 1866 i en idyllisk fred mellem søen, hvori en halvø med bøgeskov skød sig ud, og egeskoven ved Bækkelund samt de ny granplantager mod nord efter Viborg. Det skulde dog ikke vare mange år, før markerne og hederne omkring Bækkelund blev stedet for hærens store lejrøvelser.

Næste dag gik jeg med tornystret på ryggen ad Holstebro til men standsede ved Mønsted kalkgruber, som det morede mig særdeles at vandre nede i med et lys i den ene hånd og min stok i den anden. På grund af optrækkende regnhyger tog jeg med toget til Sparkær, efter at jeg dog først havde kastet et blik på det gamle voldsted, som skal have været drost Peder Hessels borg. Fra Sparkær gik jeg over Skive til Vinderupgård og her var jeg så heldig at træffe min kusine Vilhelmine. Fra Vinderup lagde jeg vejen over Handbjærg til Sir hvor jeg vilde besøge min seminariekammerat, lærer H. J. Hansen. Fra ham tog jeg til Mads K. Sand i Gørding og atter derfra med linebåd over Storåen til Vesterhavet ved Husby.

Her så jeg første gang Vesterhavet; under en frisk klarvejr's kuling rullede det sine mægtige bølger ind imod land. Længe fængslede det mig, først hen på eftermiddagen gik jeg tilbage til Ulfborg, hvor jeg overnattede hos lærer Sand for næste morgen at besøge pastor Gjerlev, som 1861 havde været min lærer på Blågård.

Fra Holstebro besøgte jeg pastor Jensen, tidligere forstander for Hindholm højskole og senere præst i

Æbeltoft. Jeg havde lært denne udmærkede mand at kende i København 1863—64. Nu var han sognepræst i Mejrup og kateket i Holstebro. Han fulgte mig et stykke på vej og viste mig en genvej hen efter min gamle seminarie-kammerat Jens Pinholt i Hodsager skole. Hen imod midnat endte jeg med i mørket at løbe på et hus, og her bankede jeg på for at spørge om vej. I svaret: „Hvem der?“ kendte jeg Pinholts røst.

Fra ham gik jeg tværs over de store heder forbi Bording til Silkeborg. Der så jeg den store papir-fabrik i fuld drift, gik så om bord på damperen Viben og sejlede gennem Gudenå og de større og mindre søer til Himmelbjærget.

På Himmelbjærggården traf jeg endnu den gamle Peder Nielsen, kendt fra sin strid med digteren Sten Blicher, hvor kong Kristian d. 8. optrådte som mægler, idet han købte hele den nuværende festplads omkring Kollen og skænkede den til sit folk.

Hos samme Peder Nielsen var jeg inde og så der en stor spisestue med en skorsten midt i. Skorstenen var et stort fyrsted, åbent til to sider; fra hamrene trak den sig sammen og førtes op gennem taget. Da jeg senere byggede den nuværende Himmelbjærggård for forstander Budde, traf jeg endnu Peder Niensens enke, levende som aftægtskone på gården. — Da jeg atter kom om bord for at sejle til Ry, traf jeg på damperen en ung pige fra Holbæk; hun var på besøg på Ørskovgård. Med hende fik jeg vognlejlighed til gården og indbydelse til at bo dér om natten og kom derved til at køre fra Ry gennem Skanderborg forbi slotskirken og mindesmærket for Frederik den 6.; videre syd på forbi Gedved højskole næsten helt ned til Horsens. Enkefru Pedersen, som ejede Ørskovgård,

kendte min fader fra den tid, hun og hendes mand havde Astrup ved Tølløse i forpagtning.

Næste dags middag fortsatte jeg min fodtur forbi herresædet Boller og ud gennem Bjerre herred til Glud for at besøge en anden seminarie-kammerat Niels Thomsen, som den gang var højskolelærer hos Trier Vallekilde. Fra det nærliggende Snaptun tog jeg med dampskib til Odense, og herfra gik så hjemturen over Sorø og Munke-Bjærgby, hvor jeg var indenfor hos forfatteren Anton Nielsen. Jeg lagde den sidste del af rejsen om forbi Vallekilde for at se det ny byggearbejde; desværre syntes dette at ligge stille, og det lod efter årsenstid meget tilbage at ønske. Værst var det med malerarbejdet; pastor Brandt havde åbenbart ret, da han ved skolens indvielse sagde: „Her får man smurt sig“. Dette år var der indmeldt tre af mine Brøndby-folk til højskolen.

Min skole gik fremdeles godt; men nu havde jeg den sorg at miste min fader i en alder af godt 58 år. Han døde i decbr. 1866 kort efter, at han havde været med ved den ny højskolebygningens indvielse i Vallekilde.

Min søster Sine og jeg tog straks hjem, idet vi gav skolebørnene juleferie med det samme. Jeg kunde på den måde blive i mit gamle hjem lige til den 7. jan. For at fortsætte dette gamle hjem valgte jeg straks at søge lærer- og kirkesanger-embedet i Kvanløse, og jeg indgav da min ansøgning.

Pastor Busck forespurgte sin gamle bekendt fra Stigs-Bjærgbytiden provst Formann om mine udsigter. Han svarede: „Når han bliver indstillet først til embedet, så får han det“.

Jeg nåede virkelig også at blive indstillet først; men nu rejste der sig fra lærere og præster i nabolaget en sådan storm mod denne Grundtvig-ianer, så provst

Formann bad pastor Busck give ham sit ord tilbage. Under pastor Buscks fravær kom brevet mig i hænde gennem hans døtre, der havde fået pålæg om at meddele mig min udnævnelse, når provstens brev kom. Dette blev noget andet; og jeg skrev straks til pastor Busck og bad ham meddele, at jeg ikke ønskede at være i modstrid med mine foresatte; jeg bad derfor pastor Busck om at give provsten sit ord tilbage. Busck sendte straks mit brev til provsten, og jeg kom ikke som lærer til Kvanløse, hvad jeg senere i livet har været taknemlig for.

I den påfølgende sommer 1867 gjorde jeg efter indbydelse fra folk i Kvanløse sogn en prægtig lysttur dertil med mine større drenge i friskolen, henved 20 i tallet. Jernvejen til Holbæk var endnu ikke bygget, så vi skulde med damper fra Roskilde. Fra stationen her gik vi ned forbi domkirken til havnen, sejlede så nord på ud igennem Roskilde fjord, løb ind til Frederikssund, Frederiksværk og styrede endelig forbi Ourø ind til Holbæk. Her så vi først pladsen for det gamle slot med sine grave. Derpå gik turen til Kvanløse, hvor flokken blev indkvarteret. Næste dag gik vi gennem Igelsø op på de høje bakker; og her så vi os godt omkring, inden vi gik ned i Brofelde skov, hvor vi fandt os en ypperlig legeplads. Om aftenen søgte vi atter vore kvarterer op; men tredie dags morgen mødte flere af sognets mænd og kørte hele flokken tilbage til Roskilde banegård, hvorfra vi med toget snart kom hjem igen.

Samme sommer fik jeg bud fra Trier, at hvis jeg kunde tænke at forlade friskolen, som han havde hørt, og gå ind i almueskolen, da skulde jeg gøre det nu, da der var et embede ledigt i Højby sogn i Odsherred. Her var ikke tid til lang overvejelse; jeg skrev min ansøgning straks og tog ind med den på bispekontoret

i København. Jeg traf dog ikke biskop Martensen hjemme og rejste da samme aften til Nykøbing (Sjælland) for at tale min sag hos sognerådets medlemmer i Højby. Jeg styrede min vej ud til Niels Andersen i Stenstrup. Han blev nu min følgesvend; og det blev en prægtig tur. Her fik jeg lejlighed til at se den prægtige natur på Lumbsås bakker, Sonnerup bjærg og Klint kalkskrænter. Dagen i forvejen havde jeg set Troldhøjene ved Nygård; og ved nu at lægge tilbagevejen over Asminderup og Egebjærg, over Lamme-fjorden og Tudse næs fik jeg det meste af Odsherred at se, så det blev for mig en meget morsom rejse.

Men med kaldelsen til Højby klikkede det. Jeg kom til at mangle en stemme i første plads, og skønt jeg fik alle stemmer til den næste, så hjalp det dog ingen ting. Lærer Vestergård blev kaldet; og jeg fik lov til at blive i Brøndby endnu over et år.

Skyttesagen.

Blandt mine kammerater på seminariet havde jeg forsøgt at rejse skyttesagen; men det mislykkedes. Sagen var den gang (1862) for ny. Kapitain Mønster rejste sagen i 1861; indenrigsministeren, Orla Lehmann støttede ham bl. a. ved at skaffe ham en riffelmodel fra Belgien. I 1862 var min fader, der var en fin skytte, med til at stifte skytteforeningen for Holbæk og omegn.

I krigsåret lå sagen stille hen; men året efter rejste kapitain Edvard Nielsen i Nyborg den første amtskytteforening, nemlig i Svendborg amt. Gl. Roskilde amtsskytteforening stiftedes den 15. april 1866. I den påfølgende vinter arbejdede jeg på at få sagen i gang i Brøndbyerne; et udvalg blev nedsat ved det møde,

hvorpå jeg havde bragt sagen frem. Vi var tre i udvalget; men de to andre nægtede at have med sagen at gøre.

I foråret 1867 skulde min moder flytte ud til søster Johanne i Vedbæk; og Kristi himmelfarts dag kørte jeg et læs flyttegods derud. Nær ved Hvidøre nåde jeg studenternes skyttekorps, som syngende drog ud i Dyrehaven. Jeg fulgte dem et stykke vej og glædede mig over deres sang og smukke holdning. Ved den lejlighed lovede jeg mig selv, at nu skulde det blive alvor med skyttesagens rejsning i Brøndby. Da jeg atter kom hjem, tog jeg straks til København for at tale der om med tømmerhandler Colstrup, som var formand for centralkomiteen; men han henviste mig til kapitain Pfaff, og denne viste mig atter til overlærer Flemmer i Roskilde. Det var, som man siger, „fra Herodes til Pilatus“. Jeg rejste da til Roskilde, traf også overlæreren, og han skrev mig straks ind som medlem af 18. skyttekreds, Brøndbyvester og -øster. Derpå bestemte han en dag, hvor han vilde komme til et møde, som jeg skulde sammenkalde. Dette skete, og kredsen blev dannet; jeg hentede riffel og exersergeværer, og ugen efter var vi i gang. Jeg lavede selv skive, satte ramme om, og vi begyndte nu at skyde ud over Køgebugt.

Mange unge sluttede sig til fra bægge sogne; og da efteråret kom, mødte vi i stort tal til præmieskydning i Roskilde. Vi stillede på Hestetorvet og drog derfra til Boserup skov, hvor skydebanerne var. Da vi var kommen igennem byen, stemte skytterne af 18. kreds op, så det rungede, med sangen: „I alle de riger og lande“. Lige foran os gik 17. kreds, Frederiksberg; formanden her gjorde kort omkring og så forbavset på os. Det var en høj, svær, civil klædt

mand, daværende artillerikapitain, senere krigsminister Bahnson.

Da skydningen var endt, drog vi atter tilbage til Roskilde og samledes i hotel Prinsen for at deltage i festmåltidet. Talerne gik dér slag i slag. Og Dagbladets referent, fuldmægtig Linde, udbragte en skål for 18. skyttekreds, som først havde slået sangtonen an og fremdeles ufortrøden tog del i sangen ved festen.

Året efter vandt jeg min riffel ved amtspræmie-skydningen i juli 1868.

Samme år lykkedes det at danne en amtsskytteforening for Holbæk amt. Jeg havde den forudgående sommer gjort bekendtskab med Julius Leth, lærer i Starreklinte. Han var den gang formand for en stedlig skytteforening. Ligeledes var gårdmand Lars Pedersen i Hagedrup formand for Brejninge-Bjærgsted skytteforening. Disse to mænd, hvoraf Lars Pedersen havde været elev på Vallekilde, lovede jeg at hjælpe ved dannelsen af en amtsskytteforening.

Jeg henvendte mig desangående til overlærer Flemmer, som igen satte sig i forbindelse med kapitain Dons på Daurup, og den 4. jan. 1868 kom et møde i stand i Faverbo kro. Jeg rejste derud sammen med overlærer Flemmer, og vi fandt dér udsendinge fra 21 stedlige foreninger. Den dag blev amtsskytteforeningen dannet, og 20 foreninger sluttede sig til som kredse i amtsforeningen. Kredsene trak derpå lod om, hvilket nummer de skulde have i rækken. (Senere sluttede Vallekilde højskolekreds sig til som nr. 21., og Røsnæs, der havde været betænkelig, som nr. 22.). Til formand valgtes kapitain Dons, Daurup; lærer Schelderup, Følleslev, blev regnskabsfører, og lærer Julius Leth i Starreklinte blev medlem af forretningsudvalget, en mand jeg senere fik meget samarbejde med og

støtte af, da jeg trådte ind og fik ledelsen i Holbæk amtsskytteforening.

I disse år gik jeg altid med skyttefrakke.

Rejser og fremtidsplaner.

I sommeren 1867 var jeg første gang i Sverige. Jeg deltog nemlig i en tur til Lund, hvor vi så domkirken. Her blev vi også smukt modtaget i Lunds akademiske forening. Vi rejste så videre til Stehag højere oppe i Skåne og her så jeg da første gang det faste grundfjæld.

I sommerferien samme år var jeg på Askov højskole. Derfra fik jeg, foruden opholdet med udmærkede foredrag og samtalemøder, set mig videre om, idet vi en dag var sydpå over Kongeåen i Københoved hos Klaus Dahl og Peter Gram; vi lagde vejen derned over Skibelund krat. Senere var vi med forstander Schrøder til en begravelse i Dons, og der fik jeg da at se det ejendommelige liv, som udfoldede sig om gamle Peder Larsen Skræppenborg. Der var samlet folk i hundredvis til denne begravelse, hvor hans første kone blev jordet. Her talte mange fra nær og fjærn. Senere samledes de indbudne som ellers ved hans store høstgilder. Han havde i 1864 bygget en meget stor sal til møder; da han under krigen byggede en del af sin gård om, havde han valgt dagen, før han skulde modtage prøjsiske soldater i indkvartering til at rive taget af sit stuehus.

Her i den store sal bænkedede han selv sine gæster. Alle præster og enkelte andre som f. ex. Schrøder sad ved et stort rundt bord i midten, de øvrige gæster ved borde og bænke langs væggene men efter hans egen anvisning. Under måltidet blev der talt og sunget; og der var udmærkede ordførere iblandt.

Mødet på Askov højskole forløb i det hele taget på en udmærket måde.

På hjemvejen besøgte jeg pastor Melby i Asperup; dér var Ernst Trier til stede, og jeg fulgte med ham til Dalum præstegård, hvor gamle provst Abel, Triers svigerfader, tog venligt imod mig. Næste dag kørte jeg med Trier og hustru til pastor Birkedal i Ryslinge. Vi havde til kusk den gamle udmærkede mand, Povl Rasmussen i Sanderum. På denne tur traf jeg første gang Klaus Berntsen, som da var friskolelærer i Højby ved Odense.

Fra Nyborg tog jeg med damper til Kalundborg, hvor jeg ikke havde været før. På vej til Vallekilde besøgte jeg Holm på Ubberupgård og Burchardi, Birkindegård, og han lod Søren Pedersen fra Brøndby køre os over de mægtige Brejninge banker ind mod Vallekilde.

I begyndelsen af høstferien 1868 besøgte jeg atter Vallekilde højskole, og dette blev min eneste udflugt den sommer. Jeg kom så tidligt, at pigeskolen først sluttede 3—4 dage efter mit komme. Her så jeg første gang Kirstine Friis, som var trolovet med senere landinspektør Chr. Weitemeyer, som jeg havde lært at kende i høsten 1864 hos Frits Trier i København, to mennesker, som jeg og mine senere skulde blive knyttet inderligt til.

Min søster Jensine var den sommer elev på højskolen, mens min yngste søster Karen i de tre måneder hjalp mig i hus og skole. Karen havde været elev sommeren før.

Det var ved denne lejlighed, at Trier spurgte mig, om jeg vilde flytte til ham som højskolelærer. Men jeg undslog mig, da jeg ikke syntes, at jeg var dygtig nok til at udfylde den plads. Trier vidste nemlig, at jeg havde lovet Christoffer Bågøe at følge med ham til

Vejstrup højskole, om det skete, at Bågøe blev forstander dér. Cand. theol. Chr. Bågøe havde jeg i 1864 gennem Trier lært at kende; vi havde endogså en tid læst oldnordisk sammen hos professor Vimmer. Det blev dog ikke Bågøe men Jens Lund, der blev højskoleforstander i Vejstrup; og jeg var således løst fra mit løfte. Trier mente nu, at efter et ja til Bågøe kunde jeg ikke sige et nej til ham. Jeg lovede da, at hvis Trier ikke på sin rejse i denne eftersommer kunde finde en lærer, som han fuldt ud kunde være tjænt med, så skulde jeg komme. Først i september fik jeg bud fra ham, og sidst i oktober fik jeg ordnet alt, så jeg kunde rejse til Vallekilde og forsøge mig som lærer ved højskolen. Noget af det sidste, jeg foretog mig i Brøndbyvester, var en afskedstur til forstander Jørgen la Cour i Lyngby; ham havde jeg i de sidste fire år haft en del forbindelse med og lært at sætte overordentlig pris på.

Højskolelærer og tømrer i Vallekilde

Til folkehøjskolen i Vallekilde kom jeg i sidste halvdel af oktbr. 1868. Jeg vilde gerne lære husets og omgivelsernes forhold lidt at kende, før jeg begyndte min lærervirksomhed. Jeg fik „den blå stue“, lige overfor det daværende køkken anvist til mit fremtidige opholdssted (den stue Povl Hansen nu kalder sin). Med nogle kommende elever fra Brøndbyvester fik jeg løfte om befordringen af mit bohave. Jeg havde sofa, chatol, sæng med sængklæder, bord, stole o. s. v.; og snart kunde jeg indrette mig i stuen med eget bohave. Her bode jeg de første seks år af mit Ophold i Vallekilde.

Med eleverne blev jeg hurtig kendt; jeg fulgte dem

til Triers foredrag i den første halvdel af skoletiden men måtte på grund af timetallet afbryde hen på Vinteren. Denne vinter kom jeg i mange måder til at stå i et andet forhold til eleverne end senere; dels fordi jeg selv følte mig som elev på skolen den vinter, og dels fordi at jeg blev knyttet nøjere til et større flertal af dem senere, da valgmenigheden i Ubberup dannedes.

Foruden Trier var her af faste lærere kun Hans Iversen og mig. Iversen havde været elev den foregående vinter; tidligere havde han opholdt sig en tid på Bornholm men var ellers fra Københoved i Sønderjylland. Men så havde vi lærer Tranberg i Vallekilde; han kom tre timer om ugen og holdt foredrag, de to gange om den nyere tids historie og en gang naturlære.

Trier holdt to foredrag daglig, middag og aften; desuden havde han skønskrivning. Iversen havde regning og tegning med landmåling; og jeg havde Nordens historie, jordbeskrivelse og dansk sproglære, retskrivning og boglæsning. Blandt eleverne var der en tømrer, Niels P. Andersen fra Asminderup; ham lærte jeg lidt bygningstegning og modelering af tømmerværk. For resten var jeg i denne vinter som senere, mens jeg bode på skolen, meget sammen med eleverne. I fritiden var de enten i min „blå stue“, eller jeg var hos dem i skolestuerne.

Legemsøvelserne havde vi ikke på skolen nogen adgang til af mangel på plads. Den gamle militærgymnastik var heller ikke særlig tiltrækkende, skønt jeg havde lært den til fuldkommenhed i min seminarie-tid for examens skyld. Derimod drev vi på skydning med riffel og på gevær-exersits. Vi fik en del geværer til låns og indøvede geværgreb og felttjenestøvelser samt skiveskydning. Jeg købte mig en remingtonriffel, og så satte jeg min nylig vundne skytteforeningsriffel

ud som første pris ved vor afsluttende skydning i foråret. De allerfleste elever deltog i disse øvelser; vi var udrustet den vinter som et kompagni med fire delinger; og til hver af disse havde vi tidligere soldater som delingsførere. En elev fra Gislinge kunde blæse horn, og vi fik skaffet os et signalhorn. Kristen Kristensen fra Kåstrup var vor fanebærer. Den 9. marts havde vi besøg af kapitein og forstander Jørgen la Cour; vi modtog ham som feltsoldater (45 mand) ved Vejleby. La Cour fortalte os om aftenen nogle træk fra krigen. Vi var også en gang på marchtur til Eskebjerg Lyng.

I Skolen sang vi meget både den og de efterfølgende vintre. Vi brugte Bojsens visebog med Køsters og Schrøders tillæg, og det gik af fulde bryst. Der var sanglyst oppe i de år blandt ungdommen.

Søndag aften holdt Trier kristelige foredrag, mest bibelhistoriske.

Til at begynde med spiste jeg morgen og aften på mit værelse; men til middag spiste vi alle i fællesskab, også Trier og hans hustru. Det varede dog ikke længe, før jeg også morgen og aften gik ned og deltog i elevernes måltider; jeg følte nemlig, at der trængtes til lidt opsyn i spisestuen. Dette blev jeg ved med, så længe jeg bode på skolen

Da højskolen sluttede til påsken, rejste jeg til Brøndbyvester, hvor min søster Sine endnu holdt skole til 1. maj. Jeg traf den gamle pastor Busck på hans dødsleje. Han kunde endnu ved min ankomst, skærtorsdag, tale med mig om Vallekilde og skolegeringen der. Dog var han meget medtaget af sygdommen; der var koldbrand i bægge fødderne, og den udbredte sig stærkt. Påskedags morgen bad han, om han måtte få lov at gå bort ligesom Kingo, når det

ringede til højmesse. Han døde dog først om aftenen den nævnte dag.

I den følgende uge blev han jordet under den store birk, tæt sydvest for kirketårnet. Ved hans bære talte gamle Fenger ved Frelserkirke på Christianshavn og Peter Rørdam i Kongens Lyngby.

I april måned opholdt N. J. Termansen sig en lang tid i Brøndbyvester præstegård. Hans datter Magdalene var der nemlig vinteren før for at forberedes til konfirmationen. Denne blev afholdt søndag efter påske af den daværende kapelan Hans Rørdam, som jeg ved denne lejlighed lærte godt at kende. Han blev senere sognepræst i Ondløse, hvor jeg i 1888 kom til at hjælpe ham ved præstegårdens istandsættelse.

Den 1. maj brød min søster Sine op fra sin skolegerning for at følge med mig til Vallekilde, hvor hun så i fire somre var lærerinde på pigeskolen, indtil hun holdt bryllup og flyttede til Rørmosegård. Det blev en stor behagelighed for mig at have min søster som lærerinde på pigeskolen, hvor jeg nu også skulde være lærer. Jeg var den gang temmelig livlig; men trods det, at jeg i min fritid færdedes meget imellem pigerne, var jeg dog meget forsigtig i min omgang med dem for ikke at give anledning til sladder om min færd og mit forhold til dem. Havde der været noget at beklage sig over i den anledning, skulde Sine nok have fået det opsporet og jeg fået min overhaling; men vi holdt tro- lig sammen i alle måder, hvor det gjaldt skolens tarv.

Vinteren forud havde vi havt en ung, livlig mand hos os. Han hed Kaspar og var Søn af pastor Brandt i Rønnebæk. Han var lærer for Niels Juel Redtz, Grundtvigs stiftsøn. Desuden havde vi Honoratus Bonnevie, en sønnesøn af sognepræsten, og til disse to kom senere Thorvald Birkedal fra Ryslinge. Kaspar Brandt var den livligste af alle, han sang en smuk bas

og fik indrettet firstemmig sang i præstegården, hvor frøken Regine Bonnevie sang sopran, fru Betty Hoff sang alt, jeg tenor og Kaspar Brandt bas. Så sang han og jeg også duetter, især gluntarne af Wennerberg.

I Løbet af denne sommer havde jeg med en ung mand, Thorvald Veitemeyer, til hjælp hugget tagværket til et nyt Svinehus, hvis vægge var opført af kampesten. Det tiltrængtes hårdt, da der ikke hidtil havde været et sådant ved bedriften. Hans Iversen, som om sommeren passede alvsbruget, havde da også til dels på grund heraf det uheld, at et par røde grise døde. Madam Storm havde ønsket, at de var bleven slagtet i rette tid; men nu var de altså tabte. Da kransen på svinehuset blev rejst, havde Kaspar Brandt skreven en sang til brug ved rejsegildet, og her havde han taget grisespørgsmålet under behandling. Til melodien: „Når slyngler hæves til ærens top“, hed det blandt andet:

„ . . . Ja, om det gamle svinehus,
det var jo så meget dårligt,
der åd de forheksede rotter og mus
det halve af grisenes føde årligt.
To grise røde
af trængsel døde
den ene af dem blev hundeføde;
spørg Iversen, spørg Iversen“.

Sangen blev modtaget med jubel af gårdens folk, af hvilke Jens Mortensen og Jens Larsen var Iversens medhjælpere i bedriften. For øvrigt havde sangen mange vers; et af disse var viet til min medhjælper og mig. Om os husker jeg blandt andet, der stod:

„ . . . Han Veitemeyer,
som mestersvend „lejer“
til gavn og glæde for husets ejer
det færdigt fik, det færdigt fik“.

Atter på rejse.

I sommerferien 1869 fik jeg atter lejlighed til at gøre en betydningsfuld rejse til Fyn. Min søster Sine og jeg var indbudt til doktor Boisen, som var gift med en datter af pastor Busck i Brøndbyvester. Boisen havde den gang bosat sig i Lundeborg ved Langelandsbæltet. Jeg nyttede nu lejligheden, da jeg var på Fyn til at besøge Dalum højskole. Jeg vilde nemlig gerne høre forstander Kristen Kold ved hans sommermøde i avgust måned for lærere og andre som havde lyst til at komme. Under mødet bode jeg i Dalum præstegård; provst Abel var netop død kort forud; men jeg havde det udmærket hos den gamle provstinde. To gange daglig gik jeg gennem Hunderup skov over til højskolen. Kolds foredrag på mødet var fortrinlige.

På min rejse videre besøgte jeg også Vejstrup højskole, hvor jeg traf de to Sønderjyder, Appel og L. B. Povlsen, som var der på midlertidigt besøg. Jeg hilste også på landstingsmand, gmd. Kristen Hansen, som jeg kendte fra København. Nu tog jeg til Ryslinge og var inde i valgmenighedskirken; jeg besøgte også pastor Birkedal, som tog venligt imod mig. Jeg skulde 15 år senere få lov til at indrette ham beboelseslejlighed på Vældegaard ved Gentofte.

Hjemkommen fra Fyn tog jeg fat på forberedelserne til vor første amtsskyttefest i Holbæk amt. Den skulde afholdes ved Faverbo i september 1869. I kroen dér afholdt vi vore møder de første 5—6 år. I maj var jeg bleven valgt til hovedkredsformand for Arts og Skippinge herreder. Hele skydebaneanlægget blev overdraget til mig at ordne. Vi skød fra byen mod øst ind i en stor bakke, og festen afholdtes i Faverbo kro. En skovridder og jeg stillede fyrværkeri op nord for landevejen, og vi afbrændte det nu, mens festmåltidet blev afholdt. Alt gik godt; det var en stræng

dag for mig; men den belønnedes; da fyrværkeriet var afbrændt, blev der dækket særligt bord til os to fyrværkere; og her gjorde vi os til gode, mens foreningens formand selv med egen hånd skænkede champagne for os.

Næste år flyttede vi festen til Bjærgsted skov, hvorfra vi skød ud over Skarritsø. Ved den lejlighed fik jeg også lov til at åbne skydebanerne. Det blev en mærkelig skyttefest denne; den fransk-tyske krig var netop udbrudt, og efterretningerne om den franske flådes komme til vore farvande modtog vi netop på selve festdagen. Stemningen blev meget løftet; man håbede jo på en oprejsning for vort tab af Sønderjylland.

Skuffelsen skulde dog hurtig indfinde sig.

I vinteren 1869—70 gik alt på folkehøjskolen sin sædvanlige gang, omtrent som året forud. Blandt de elever, som jeg i denne vinter særlig lærte at sætte pris på, må især nævnes farver Lunds søn fra Tranebjærg på Samsø, Harald Lund. Der var for resten fire fra Samsø det år. Ved skolens slutning fulgtes jeg med dem over til øen. Mit hovedærinde derover var at få oprettet skyttekredse i tilslutning til Holbæk amts skytteforening. To skyttekredse blev stiftet på et møde i Onsbjærg; og et festmåltid blev holdt i Brattingborgs skov.

Vi havde en fornøjelig sejltur derover, skønt vejret var stille, og vi måtte ro den meste vej. På udvejen gjorde vi landgang ved Røsnæs fyr, hvor vi tog fyrtårnet og fyret i øjesyn. Ud for revet rode vi lige ind i en flok marsvin, som tumlede sig rundt om båden. På Samsø fik jeg en udmærket samtale hos garver Lund og gmd. Klemen Holm. Denne rejse blev for mig indledningen til mange senere fornøjelige rejser til

skyttefest på Samsø eller til byggearbejder, som jeg senere kom til at tage op også derovre.

I sommerferien 1870 gjorde jeg atter en lærerig og fornøjelig rejse. Der var indbudt til et fælles nordisk skolemøde, det første, der holdtes. Mødestedet var Gøteborg. Lærer Tranberg og jeg bestemte os til at følges ad der op. Vi tog med dampskib til Malmø og derfra ad jærnvejen gennem Småland til Jönköping, hvor vi overnattede. Efter at have set os om i byen og nærmeste omegn rejste vi videre. I Falkøping skulde vi efter et ophold spise til middag. Her fik jeg første gang lejlighed til at spise til middag „på svensk“. Først kaldtes vi til „smørgåsbordet“, som i salens ene ende var særskilt anrettet med brød, smør og alle slags pålæg. Fra smørgåsbordet gik turen til et vældigt stort dækket bord i salens midte. På bordene var der stabler af tallerkener, knive, gafler, skeer o. s. v.; og nu havde man hver især at forsyne sig med den gode mad. Langs salens sider stod små dugede borde med stole omkring; og her kunde man da sætte sig enkelt- eller gruppevis, når man havde forsynet sig med, hvad man skulde nyde og bruge. Jeg nåde ikke at få siddeplads; men jeg indrettede mig på med hatten under armen at stå midt på gulvet og spise som andre fler. Dette faldt mig så vel, at jeg da også senere har spist min middagsmad på denne måde. Hen ad eftermiddagen nåde vi Gøteborg, hvor vi blev indkvarterede. Lærer Fog i Baldersbrønde og jeg fik ved skæbnens tilskikkelse værelse hos en cigarmager, skøndt ingen af os røg. Jeg befandt mig vel; men min kammerat klagede over væggetøj i det gamle træhus.

Ved mødets forhandlinger deltog fra dansk side bl. a. Jens Nørregård fra Testrup. Også Tang havde

ordet; men hvad han sagde, faldt Svenskerne en del for brystet.

Også enkelte Nordmænd var til stede ved mødet.

En ting undrede mig, nemlig de mange lodhængende gymnastikredskaber, som fandtes i gymnastiksalen. Hvad alle de tov, stiger, stænger og rækværk skulde bruges til, det kunde jeg ikke forstå; og der skulde endnu gå tolv år, inden jeg lærte at begribe, hvad svensk gymnastik var.

Mødet sluttede med, at vi den sidste dag lejede en damper og sejlede op ad Gøtaelven, forbi det gamle Bohus slot til Troidhættan. Turen gennem Gøtaelven var morsom; vi kom gennem tre mindre fald, hvoraf de to havde fælles sluse. „Troidhættan“-fossen falder sine 110 fod i alt, men fordelt på en halv snes fald. Vi gik langs faldene op efter; de virkede rent betagende på mig; denne uhyre vandmasse i den største elv på den nordiske halvø fossende og skummende langs den høje, stejle bjærgvæg. Mægtigst var dog de to øverste fald, Guløfaldet og Topøfaldet, bægge delte af øer. Der så jeg første gang en jættegryde. Den fremkommer, hvor et vandfald i århundreder har styrtet sig ned, rivende mindre sten med sig, men som ved klippens form får vandet til at løbe rundt, så det slider sig ind og ned, indtil det til sidst har dannet et dybt hul, der aldeles har form som en kæmpemæssig gryde — ved Troidhættan omtrent tre alen i tværmål. I denne jættegryde har det svenske kongehus ladet sine medlemmers kronede navne gennem det sidste hundred år indhugge.

På et gæstgiveri øverst oppe forbi faldene spiste vi til middag, drak kaffe og sluttede med en times dans, hvortil vi havde vor egen musik med. Denne spillede også jævnlig for os om bord under sejladsen til og fra Gøteborg.

På tilbagevejen ned til skibet tog vi sluseværkerne i øjesyn. De er anlagte i to rækker, en for opgående og en for nedgående skibe. Der er 10–11 sluser i hver række. Det var en herlig tur.

Ved skolemødet gjorde jeg bekendtskab med en lærerinde, frøken Anderson fra Stockholm. Hun havde opholdt sig en tid hos Kold i Dalum og var meget oppe for at lære danske forhold at kende. Tolv år senere traf jeg hende atter i Stockholm.

-- I disse år voksede elevantallet på Vallekilde højskole stærkt. Om vinteren morede det mig i min fritid at hjælpe håndværkerne med lidt fagtegning, hvad de var meget taknemmelige for, så de bagefter opmuntrede andre håndværkere til at komme her for den sags skyld. Den første vinter var her én tømrer, den anden vinter var her to, og senere kom der håndværkere i stedse voksende tal. Selv syslede jeg om sommeren noget med håndværket, da sommerskolen ikke optog mig så stærkt. I Sommeren 1869 havde jeg bygget Trier et nyt svinehus; i april 1871 kom dertil et mindre udhus, og i forsommeren 1872 lavede jeg forbindelse mellem de nævnte to huse ved en port og hjørnebygning. Men først i eftersommeren samme år fik jeg dog mit første betydelige arbejde: valgmenighedskirken i Ubberup. Dog før jeg omtaler dette, må jeg fortælle videre om mine ferierejser.

Den næste fornøjelige udflugt blev en Bornholms-tur i 1871. Jeg bode hos Kristian Kofod på Sigård i Aker. Derfra besøgte jeg en del af vore elever. Meget fornøjede det mig også at se de sidste rester af Bornholms væbning fra Frederik den 3dies dage. De gamle bagner stod endnu; gårdene havde fremdeles pligt til at vedligeholde dem og antænde dem under krigsfare. Bøndergårdene var alle selvejergårde, skønt en del af dem havde gammelt navn af „vornedgård“. På disse

gårde bode væbningens lieutenanter, kapitainer og ritmestre, alle sammen bønder med fornøden uddannelse og udnævnelse til disse militære poster. En anden ting, som vakte min opmærksomhed, var, at der ikke fandtes den forskel mellem by og land, som i det øvrige rige. Disse væbningsofficerer omgikkes købmænd, herreds- og byfogeder i købsteder som ligemænd. Alle talte de bornholmsk, og alle var omtrent ens klædt; men desværre havde forfinelsen fra byerne trængt stærkt ud på landet; gårdmandssønnerne tog del i købstadsballerne og mødte ofte dér i sort spidskjole, ligesom døtrene heller ikke stod tilbage for byens damer på deres vis.

Tyendeforholdet var ikke godt; som i Skåne kaldtes tjænestekarlen for „dreng“. Gårdmandssønnerne skøttede ikke om det navn; de blev derfor gjerne håndværkere eller sømænd, mens deres fædre søgte sine „drenge“ blandt de indvandrede Svenskere, der overalt på gårdene var henviste til „borgestuen“ sammen med tjænestepigerne. Kun husets egne børn levede sammen med familien.

Den første søndag, jeg opholdt mig på Bornholm, var der folkemøde i statsskoven Almindingen, hvor der blev holdt foredrag. Her traf jeg de fleste af de mange bornholmske unge, som allerede da havde været elever i Vallekilde. I Almindingen så vi os godt om og var på Kongemindet, et kampestenstårn, bygget til ære for Frederik den 7 på øens højeste punkt og med udsigt til havet alle vegne. Vi var på de gamle kamppladser Lilleborg og Gamleborg; vi var ved rokkestenen og i Ekkodalen, før vi atter vendte tilbage.

Slutningen af mit ophold blev en såkaldt „landtur“, en rejse langs kysten øen rundt. Kristian Kofod spændte en dejlig hvidskimlet hingst for enspænder-

vognen og kørte for mig i tre samfulde dage. Først gik det østerud gennem Bodilsker, hvor vi især så havnen, der tildels er sprængt ud imellem sandstensklipper og granitsten. Fra Neksø kørte vi forbi Helligsøgaard, hvor jeg besøgte to Vallekilde-elever, og hvor jeg fik lejlighed til at se et stort stenbrud i den faste klippe. Jeg så, hvordan man sprængte hele, store stenvægge, 16—20 alen i længden, 6—8 alen i højden og indtil 2 alen i tykkelsen. Hullerne blev boredede ud med stålstænger, og sprængladningen antændtes elektrisk. Senere deltes væggen i mindre og mindre stykker ved kilesprængninger for derefter at tilhugges efter ønske.

Vi tog nu ind på den gamle Kofod-gård i Øster-Marie sogn. Der bode en slægtning af min kusk, en ætling af den gamle Jens Pedersen Kofod, som ledede øboernes frigørelse fra Svenskerne i Svenskerkrigen. Denne første Kofod var en af de tre, som igen overgav øen til Frederik den 3., og hvorfor hver af dem fik et stort sølvbæger. Her så vi det ene af disse bægre; det andet skulde findes oppe nord på øen, og det tredje på nationalmusæet.

Fra Kofod-gård besøgte vi Randkløvsåret, og næste morgen kørte vi til Øster-Lars kirke. Denne mærkelige rundkirke har ligesom flere andre rundkirker på Bornholm hvælvinger i to højder, og allerøverst har den et galleri rundt af dobbelte mure, hvorfra der er skydehuller ud. Kirken er altså tillige en lille fæstning. Andre af kirkerne herovre har forsvarskamre i de firkantede tårne. De er næsten alle indrettede til forsvar.

Vi kom nu til Gudhjems fiskerleje, en ejendommelig by, strøt ned over en klippeskråning, hvor foden af det ene hus ligger i højde med nabohusets rygning. Vi kom nu til de såkaldte Helligdomsklipper, et kyst-

parti mod Østersøen. Fra Helligdomsgården overså vi Dynddalen, hvor ud over man har den herligste udsigt fra „Amtmandens sten“. Det er især udsigten ned over dalens tætte skovtoppe, særlig de fine birkekroner, der er så skøn.

Dagen endte vi på en gæstgivergård i Allinge, og næste morgen vandrede vi til fods forbi Sandvig ud på Hammeren og så fyrtårnet og gik derfra til de vældige ruiner af Hammershus. Derfra tilbage til køretøjet, hvori vi så kørte sønderud forbi den højtliggende Ruths kirke til Jons kapel. Således kaldes en ejendommelig, stejl klippeskrænt, der mod vest skyder sig som en formur ud i havet foran det høje bakkeparti. Den eneste nedgang til havet er gennem en klippekløft, hvori der er indsat lange stiger.

Nu gik rejsen videre sydover forbi Hasle med de tidligere sten- og brunkulsgruber tilbage til Sigård.

Kristian Kofod indbød mig til at komme igen og atter foretage en lignende landtur, når vi engang bægge var gifte og hjemfarne. Dette skete også om end sent, 24 år derefter; men da var vi bægge anden gang gifte, også denne rejse blev smuk.

Fra Bornholm gik min vej til København; der var bleven mig bevilliget understøttelse til et ti ugers ophold derinde med fri undervisning i kemi på landbohøjskolen. Det blev iøvrig en anstrængt optagetid med 8—10 timers daglig undervisning og forsøg. Jeg fik dog aldrig synderlig brug for denne undervisning; andre fag skulde snart optage mig.

I sommeren 1872 havde man i Ubberup-kredsen besluttet sig til at danne en valgmenighed med pastor V. J. Hoff som præst. Allerede i det andet møde kom jeg ind i byggeudvalget; det blev overdraget til mig foreløbig at fremskaffe et tegneudkast; og efter at jeg havde ført en kort forhandling med arkitekt

Fenger i København, bad man mig at tegne bygningen og lede arbejdet ved opførelsen, hvad jeg også påtog mig. William Holm, Ubberupgården, skænkede en td. land dertil midt i hans hvedemark, og her blev grund- en til kirken nu afsat. Den 25. juli, mens folk var i færd med at køre kampesten til kirkepladsen, kom jeg til Ubberupgården for at begynde mit arbejde. Her skulde jeg have mit fri standkvarter, og foruden mig fik fire håndværkere ligeledes frit ophold dér, så- længe arbejdet varede.

Snart var arbejdet med kirken i fuld gang; grund- en var lagt, og vi klemte nu på med en rejsestald, for at vi kunde udføre arbejdet til kirken under tag.

En dag, som jeg lå og lagde spån på rejsestalden, hører jeg nede under mig en røst lyde: „God dag Bentsen!“ Jeg så ned; dér stod lærerinden for Bur- chardis børn Frederikke Lavigne; sammen med den lille Emma Burchardi var hun på vej hen til Ubberup- gård i et ærinde for Holms tante, som styrede huset.

Jeg kom ned i en fart for at være vejviser på pladsen.

Den næste søndag havde vi besøg henne på Ubberupgård af Burchardi, hans kone og lærerinden, Frederikke. Da de atter skulde køre hjem, sagde jeg til Burchardi, at han snart kunde vente mig i besøg på Birkendegård. Næste dag fik jeg et brev fra ham, hvis indhold havde den virkning på mig, at jeg på vejen der over fik betænkeligheder ved mit besøg, så jeg blev på toppen af Bøgebjerg, til det var for sent at gå derover den aften.

Næste morgen tidlig fik jeg bud, at der var ind- kommen skib til Kalundborg, fuldt lastet med tømmer, spån og brædder til kirken i Ubberup, og der skulde losses straks. Det var midt i høst; men alligevel spændte alle, som var med i kirkebyggeriet, for høst-

vognene og kørte til Kalundborg efter varerne. Jeg påtog mig at få alle fra Røsnæs af sted, og i løbet af onsdag og torsdag var hele ladningen hjemme på kirkepladsen og delvis i hus. Folk rystede på hovedet af denne høstkørsel; men deltagerne hjalp hverandre indbyrdes med høstarbejdet og blev i reglen færdige dermed før andre på egnen.

Det blev således først fredag aften, at jeg fik tid at komme til Birkendegård. Blandt andet blev det den aften aftalt, at Burchardi næste søndag skulde køre til Vallekilde, og at jeg kunde få lejlighed til at køre med.

Den næste aften var jeg igen på Birkendegård, og denne aften, d. 24. avgust 1872, fæstede jeg mig min brud. Søndag morgen kørte så vi to lykkelige, Frederikke Lavigne og jeg, til kirke i Vallekilde. Det blev en dejlig tur; vi sad på det bageste sæde vi to. Vor trolovelse meddelte vi foreløbig kun til pastor Hoff og til fru Marie Trier. Jeg vilde nemlig først henvende mig til Frederikkes forældre, de gamle Lavignes; allerede onsdag morgen kom der brev fra Frederikkes far med hans faderlige velsignelse. Burchardi lånte os et køretøj for straks at besøge de gamle i Slagelse. Vi fik en udmærket modtagelse; gamle lærer Lavigne udtalte de bedste ønsker for os og udbrød til sidst: „Men er det virkelig Filips søn!“ Hjemvejen lavede vi over Vinde-Helsingø for at hilse på min søster Sine og hendes mand.

Frederikkes fader, Otto Kristian Lavigne, stammede fra Frankrig, hvor hans forfædre som Hugonotter (reformerte kristne) under frygtelige forfølgelser måtte flygte ud af landet og blev senere bosat i Brandenburg, hvorfra de over Berlin omsider kom til Danmark. Selv fødtes han den 24. juli 1804 og blev i 1826 optaget på Jonstrup seminarium, netop samtidig med min

fader, Filip Bentsen. Efter tre års forløb blev de i 1829 bægge demitterede derfra. For sin munterheds skyld fik min far på seminariet navn af „kommerce-råden“, medens min svigerfar for sin stiltfærdige, høviske optræden kom til at hedde „jægermesteren“. Hans første embede var som lærer ved borgerskolen i Helsingør; men en begyndende brystsvaghed tvang ham til at flytte på landet, først i Sørbymagle ved Slagelse og senere i Ljunge ved Sorø, og her fødtes den første maj 1851 Emilie Sofie Frederikke som hans fjortende barn; endnu en datter, Hanne, fulgte efter, hun fødtes den 23. oktober 1852. Hun blev den sidste.

Min ældre søster, Sine, har fortalt, at i 1851 kom min fars seminariekammerat, Lærer Mandrup Povlsen fra Pedersborg kørende over til fader i besøg; ved den lejlighed fortæller han da en nyhed om deres fælles ven, læreren i Ljunge. „Har du hørt Bentsen“, siger han, „at nu har Lavigne fået det 14. barn?“ „Herregud, har han det“, svarer min fader beklagende; han anede jo ikke, at netop denne 14. skulde blive hans svigerdatter.

Jeg havde engang i mine unge år bedt fader, om jeg måtte følge med til Ljunge; men jeg fik kun lov til at følge med til Pedersborg. Havde jeg den gang kommen ned til Lavignes, vilde jeg have truffet Frederikke i vuggen.

Da Frederikke var 20 år gammel, kom hun i 1871 som elev på Vallekilde højskole, hvor jeg jo var lærer. Fra højskolen tog hun straks som lærerinde hos Burchardis, men i sommeren 1872 afløste hun min søster Sine som sommerlærerinde på højskolen i Vallekilde, men var nu atter kommen tilbage til Burchardi for på ny at optage arbejdet med børnene.

Frederikkes og min første udflugt sammen blev

en rejse til København i anledning at biskop Grundtvigs død i september samme år; vi var med til jordefærden fra Frelsers kirke på Kristianshavn. Vi fulgte Grundtvigs kiste forbi Vartov til banegården; men da der her var så stærk trængsel for at komme med i særtoget til Køge, blev Frederikke og jeg tilbage; men vi indrettede os til gengæld på at være med til vennemødet i Kasino den følgende dag.

I det hele havde Frederikke og jeg mange fornøjelige samvær i det følgende årstid, først på Ubberupgård, hvor jeg under kirkebyggeriet bode til 1. nvbr. og senere den følgende vinter, da jeg hveranden lørdag aften fik Hoff's køretøj for at tage ud at se til kirken. Jeg blev da natten over hos Burchardis og kørte atter hjem søndag aften.

Med arbejdet på kirken gik det udmærket; jeg havde for at overtage ledelsen af arbejdet herved, stillet det krav, at jeg måtte sikre mig arbejdere, som enten hørte Ubberup-kredsen til, eller havde været elever hos os på højskolen. Dette lykkedes mig på få undtagelser nær; næsten alle arbejderne var af vor nærmeste bekendtskabskreds.

Allerede i oktober 1872 rejstes tagværk og kirkespir, hvorved der holdtes et rejsegilde, der blev som et helt vennemøde. Først blev der talt og sunget i selve kirkebygningen. Jeg fik dér lejlighed til at takke menighedskredsen for den tillid, de viste mig ved at overdrage mig ledelsen af dette arbejde; men særlig skulde min tak dog gælde Gud, der havde opfyldt min ungdoms ønske at få lov til at være med at bygge ham kirker.

Det var nu ellers Hoff, som holdt indvielsestalen. Vi flyttede nu over i den store, tomme rejsestald, hvor der var dækket op af kærlige kvindehænder; og her blev så holdt et helt festmåltid. Mange alvorlige ord

blev talt; og man mærkede den alvorlige stemning fra Grundtvigs jordefærd og fra det store vennemøde, hvor fremtiden for folk og menighed særlig havde været drøftet.

Blandt talerne her ved bordet var også provst Jensen fra Ubby. Han udtalte som sit håb, at valgmenigheden måtte blive en støtte for kirkelivet i det hele.

Inden 1. nvbr. var kirkebygningen allerede kommen under tag, pudsearbejdet sattes i gang, og gulvet blev lagt. Senere tog vi fat på stolestader, alter og prædikestol; og palmesøndag 1873 var alting færdigt. På den dag fandt kirkeindvielsen sted under stor højtidelighed.

Og således var da den første valgmenighedskirke på Sjælland bygget.

Nu tog vi fat på opførelsen af præsteboligen, der fik en skøn beliggenhed ved foden af Bøgebjerg bakke. Den 29. septbr. drog et helt vogntog af sted fra Vallekilde; det medførte hele familien Hoff med dens bohave og forskellige sager. Vi kom derud tidlig på formiddagen, og i løbet af få timer havde vi stillet alt på foreløbig plads. Derefter blev der spist til middag, hvortil alle de hjælpende var indbudt som deltagere. Derpå drog toget atter hjem, og vi nåde endda i god tid tilbage til Vallekilde.

Jeg havde nu en lille ferie for mig og bestemte mig til i den at foretage en rejse til Norge. Hertil modtog jeg en pengegave 75 rdlr. (150 kr.). Det var rigeligt, hvad jeg behøvede til rejsen; jeg kunde endda yde lidt af summen til min rejsefælle, friskolelærer Anders Jørgen Pedersen. Jeg tog imod pengene som en påskønnelse; jeg havde nemlig altid tænkt at ville ofre dette års arbejde som mit bidrag til kirkebyggeriet. Mit ophold på Ubberupgården havde jeg jo frit. Men

nu kunde jeg altså foretage Norges-rejsen. I de sidste dage af juli rejste jeg til København, men følte mig så træt af mit skolehold og øvrige sommerslid, at jeg på opfordring af Frits Trier slog mig ned hos ham et par dage og således fik mig hvilt ordentlig ud. Vi tog med dampskib til Gøteborg, som vi nåede til den 31. juli. Her skulde skibet vente nogle timer, som vi brugte til at se os om i byen. Mod aften afsejlede vi atter og kom til Kristiania om formiddagen den 1. avg. Vi havde i følge med os frøken Petra Meyer fra Toten; hun havde den sommer været elev på Vallekilde.

Vi fik tilladelse til næste nat atter at sove i vor 2. kl. kahyt, hvorefter vi gik i land for at opsøge komponisten Lindemann, hvis datter også den sommer havde været elev i Vallekilde. Desværre traf vi ingen hjemme. Nu hørte vi, at netop den dag skulde den nylig kronede kong Oskar d. 2. holde sit indtog i Kristiania. Dette måtte vi naturligvis ud at se. Vi lagde vejen om forbi den gamle Akkerhus fæstning. Her havde man travlt med at gøre kanonerne rede til kongesalutten; og det samme holdt man også på med lige udenfor fæstningen på fregatten St. Olaf. Hen på eftermiddagen, da tiden til indtoget nærmede sig, søgte vi op i Karl Johansgaden, som toget vilde komme igennem fra banegården til slottet. Lidt efter drøede kanonerne, og snart så vi optoget. Først kom „det gule korps“; derefter fulgte kongen i åben vogn med fire heste for. På bagsædet sad ved kongens side hans dronning; på forsædet havde de to ældste sønner plads, kronprins Gustav og prins Karl. Vognen efterfulgtes af en trop ryttere, og efter dem det øvrige følge.

Næste morgen tog vi til Ejdsvold og herfra med en damper gennem Lougen, over Mjøsen til Lillehammer, hvor vi spurgte om vej til rektor Langes ved latinskolen. Men også de var borte på rejse. Dog

traf vi datteren Julie, som jeg kendte fra København, samt sønnen Johan Lange. Her slog vi os ned et par dage, og allerede den første eftermiddag var vi ude ved Mesnafossen. Den var, hvad vandmængden angik, lille mod Troldhætten men gjorde dog et stort indtryk.

Så gik rejsen videre for os to til Gausdalen, hvor vi traf både Kristoffer Bruun og Kristoffer Jansen, de to højskolemænd hjemme. Bruun bode på gården, men Jansen havde lejet en husmandsplads, Loshaugen, hvor han havde indrettet sig hyggeligt og godt. Fru Kari Bruun vandrede rundt med os i stabbur, i fjøs og alle vegne. Lad mig tilføje, at jeg kendte både ægteparret Bruun og Jansen fra besøg på Vallekilde. De var alle så flinke imod mig. Bruun gik stadig og grundede; den dag vi var der, havde han begyndt at læse Grundtvigs „Den kristelige børnelærdom“, og han mente, at det muligt skulde blive en mærkedag i hans liv, for der havde under læsningen glimtet noget nyt frem for ham, som han ikke før havde haft klarhed over i spørgsmålet om menighedens tro og bekendelse.

Da vi atter skulde rejse, forærede Bruun mig et lille lommekompass og lånte mig et stort kort over amtet; begge dele blev os til megen nytte. I en hyggelig morgenstund den 6. avg. fulgte Jansen os på vej op mod Torsdalsætrene og gav os den sidste besked om vejen. Vi nåede sætrene ved middagstid, gik ind i en af dem og fik os nogen mad, hvorefter vi fik os en lille lur. Vi var nu ved foden af Præstekampen, et 4000 fod højt fjæld; der vilde vi op; men tågen var tæt, og vi væntede ikke meget af turen. Dog, da vi havde hvilt os lidt på toppen og vilde til at gå ned igen, lettede tågen pludseligt, og alt lå for os i det herligste solskin. Her var milevid udsigt mod sollyse fjældtoppe, store, vide fjældmarker og fjærne snetinder. Et

sådan syn kan ikke beskrives; det må ses. Da vi atter vendte tilbage, stødte vi en stor flok ryper op. Vi fortsatte vor gang, til vi nåde Svinslåsætrene. Her fik vi nattely i den yderste sæterhytte hos Eline Øjstensdatter. Hendes gamle farfar var med hende på sæteren; men det var let at mærke, at her var det hende, der var selv hjemme. Først blev vi budt en skål mælk, og så gik hun straks i gang med at koge fin melgrød til os. Da vi lidt senere havde spist, fyrede hun op på pejsen, så ilden lyste ud i stuen. Vi tog nu plads på skamlerne rundt omkring ilden, og så gik det løs med at synge. Hun, gamle Ole og budejen fra nabosæteren og vi to rejsende blev siddende dér til klokken var 11. Gamle Ole fortalte om tiden før 1814, da rigerne endnu hørte sammen.

Om morgenen da jeg vågnede, brasede ilden på pejsen, og jenten sad med ryggen til os og bagte vafler ved ilden, mens kaffekedelen snurrede ved siden af.

Jeg fik nu listet min lommebog frem, og på et blad af samme tegnede jeg hende, som hun sad ved pejsen og kiggede i vaffeljærnet. Denne tegning rakte jeg hende, da hun kom for at byde os kaffe på sængen. Hun skyndte sig hen til den anden sæng og råbte: „Farfar, se hvad han, karen her har tegnet!“ „Ja“, sagde den gamle, „du er en snild karl, du!“

Vi fik os så senere en god frokost og besked om vejen til Ringebo kirke. Den nåde vi om eftermiddagen; vi trådte ind i en tilsyneladende høj kirke med røde trævægge; men loftet her, der var af tynde brædder, var malet som en skyhimmel. Dette gav anledning til, at dette loft, der i virkeligheden var lavt, så meget højt ud. Gennem en lem slap jeg op på loftet, og her så jeg, at stolperne eller pillerne, som bar loftet, gik op gennem dette, var meget høje og forsvandt

i det mørke tagværk. Der øverst oppe endte de som udskårne mandehoveder med rødmaledede kinder og sort hår og skæg. De så drabelige ud. Men jeg forstod, at Ringebo kirke var en ombygget stavkirke med alt det gamle tømmerværk skjult oppe under det ny-modens loft.

På gården Skæggestad sad vi og ventede på den bestilte mad, da vi pludselig så et lille køretøj komme forbi vore vinduer, og i det sad to landsmænd, friskolelærer Peder Olsen og en søn af Triers morbror pastor Nansen i Taps. Vi fik dem standset og enedes nu alle fire om at følges den næste morgen op gennem Gudbrandsdalen til Kringen. I Nærheden af Kringen, hvor jo oberst Sinklar og hans skotter faldt, står endnu mindesmærket for bøndernes sejr med årstallet 1612. Vi overnattede hos de to kendte brødre Blekastad. Af dem var Sigurd ubetinget den mandigste og den skønneste gut, jeg så på min Norgesfærd. Jeg kan forstå, han havde mod til at skrive om soldatervæsenet, og at han, da han blev anklaget derfor, selv turde føre og forklare sin sag for krigsretten. Efter at have set det historiske sted, skiltes vi atter fra vore to landsmænd, idet vi drejede over broen ind i Ottadalen. Vi standsede i Våge hos førstelæreren; kirken blev taget i øjesyn; men vi fandt dog, at den ikke kunde måle sig hverken med den i Ringebo eller endnu mindre med kirken i Lom. I Våge gæstede vi også Sigurd Sivertsen, der sammen med Sigurd Blekastad havde været elev både hos Kold i Dalum og Schrøder i Askov. Sivertsen var i Askov bleven kendt med en dansk præstedatter fra Salling. Hun blev senere hans hustru. Da vi mødte hende i døren og hilste goddag, udbrød hun: „Hvor det dog er godt at høre dansk igen“. Hun havde ellers tillagt sig en gudbrandsdalsk dragt; den klædte hende overordentligt smukt med det hvide kjoleliv, den

røde trøje, søljen og det sorte skørt. Hun og hendes mand tog overordentligt godt imod os. Vi kom nu videre til Lom og lagde her særlig mærke til de kunstige vandingsanlæg, som i høj Grad havde forbedret landbruget. Det er noget af det mærkeligste, jeg har set af den slags. Vandledningerne er af træ; de strækker sig ofte i hen ved en halv mils længde. Mange steder er det luftledninger, bygget indtil 10—12 alen fra jorden, og ført hen over huse, elve og veje. På den måde bøder man på det regnfattige vejr og kan ved vandledningernes hjælp kornføde ikke alene sig selv men hele den nærliggende Romsdal ved den nordlige ende af Gudbrandsdalen.

Nu gik turen op gennem Bæverdalen til Røjshejm, og her begyndte den flere mil lange fjældtur.

Fra Røjshejm kom vi i følge med en norsk præst, der red på en rød hest, og da han tillige var fulgt af en stor rød hund og selv havde et stærkt rødt skæg, kaldte min rejsefælle dem det røde kløverblad. Næste morgen drog vi af sted. Her måtte vi rette os efter varderne. Disse bestod af et tyndt lodret stykke tømmer, som blev holdt i stilling af en stor stenbunke. De stod med en indbyrdes afstand, der var afpasset således, at man fra den ene kunde se hen til den anden. Præsten var godt udrustet med to store „skræpper“ foran sig på hesten; vi andre to havde hver sin på ryggen. Hunden fulgte altid med os to fodgængere, hvad enten vi var forrest eller bagerst. Snart var vi oppe af dalene og oppe på fjældvidderne; her passerede vi den mægtige Smørstabsbræ med sin grønne farve i iskanterne om de dybe rævner. Vi så senere mange lignende. Desværre blev det nu gråvejr og begyndte at regne, så de mægtige fjældtoppe indhyledes i skyerne. Vejret blev værre og værre, til sidst

øste det formelig vande ned; jeg mindes aldrig at have været ude i værre vejr.

Præsten ynkede sin hest og vilde helst hvile; men vi andre to ilede stadig frem foran for at finde vej. Der skulde nemlig ligge en fjældbod her oppe ved elven; den vilde vi helst til for at holde hvil i tørre-vejr. Vi nåede den da også kl. 2 om eftermiddagen. Vi havde da vandret over to store snefonner, hver på over 1000 alen. Der var kun en ridesti, hvor vandet skyllede på grund af det stærke regnvejr; flere småbække måtte vi vade over, så vi havde lige så meget vand i støvlerne som udenfor.

I fjældboden delte vi vor kognak med præsten, og han sin stegte kylling med os. Imens græssede hans røde hest udenfor; men den skælvede på grund af den kolde regn; det var næppe mer end 5—6 graders varme. Da vi atter skulde af sted, havde hesten revet sig løs; jeg fik fat i dens manke, men den svingede mig rundt så længe, til jeg trillede hen ad jorden, så lang jeg var; den røde hund deltog i kapløbet efter hesten og kyste den hver gang videre. Omsider fik vi den da fat. Min rejsefælle drog forud; men jeg fik nu min skræppe på ryggen og travede af sted for at indhente ham; i det jeg forlod fjældboden, satte jeg krogen på døren for at hindre ulv og bjørn i at søge ly der. Præsten, der sidst var bleven færdig med op-pakningen, nåede os efter en halv times forløb. Han spurgte efter sin hund; men den var ikke med os. „Måske den kan have lagt sig i hytten“, sagde præsten. Jeg oplyste ham da om, at jeg havde sat krogen på døren. „Vil De da ikke atter gå tilbage og åbne den“, sagde præsten. Men jeg havde fået nok af at rende efter hans hest og syntes, at han som ridende bedst kunde gøre denne venderejse. Sådan blev det; og en times

tid efter havde vi den røde hund i hælene og lidt efter dukkede de andre to røde frem.

Vi overnattede på gården Optun.

Næste morgen var vejret klart, og vi kunde nu se bag os de mægtige Horungtinder, som i går havde været fuldstændig indhyllet i regnskyer. Under nedstigningen fra højfjældet kom vi ad en fjældsti, som til dels var indsprængt i klippen, og som kun var beregnet for fodgængere. Vi kom nu ned ved Lysterfjorden og sejled nu med damperen ud gennem Sognefjorden. Ved et af landingsstederne her traf vi en norsk præst Sverdrup, som havde besøgt os i Vallekilde for et års tid siden. Han blev siden en tid Norges kirkeminister. Vi sejlede hele dagen og den påfølgende nat og nåde først hen mod næste dags middag til Bergen.

Her opsøgte vi først en købmand Otland, hvis søn vintren før havde besøgt os i Vallekilde. Vi bode på et hotel men var ellers gæster hos en anden købmand, som hed Rosendal. Hans datter fulgte os omkring på byens malerisamling og museum, hvor jeg især lagde mærke til gamle sølvsmykker, søljer og sølvbrudekroner.

Det var et par behagelige dage, vi tilbragte dér i Bergen; men allerede søndag morgen den 17. avgust gik sejlturen videre ind på Hardangerfjorden. Her fik vi lejlighed til at se noget af det skønneste på hele vor rejse. Hvor damperen lagde til land, stod der altid en mængde søndagsklædte mennesker i deres forskellige folkedragter. Skønt himlen var skyfuld med enkelte byger, var dog denne tur den skønneste, jeg nogensinde har gjort; særlig var solglimtene over fjældene prægtige. Mange af lierne var skovklædte, mest med løvskov; ind imellem lå de smukke rød-malede huse med hvide vinduer i. Højere oppe ragede

fjældryggene frem med snefonner på toppene. Længst mod syd tittede den store Folgefond frem; dens udløbere hang ned som hvide linnedhjørner ad liens sider, mens den ene fos efter den anden brusede ned ad skråningerne og ud i fjorden.

Den 18. om formiddagen gik vi i land i Ejd fjord og gik det par mil derfra op til Vørringfossen. Den falder 477 fod i lodret højde. Fra randen, hvorfra elven styrter sig ud, opløser vandene sig efterhånden i skum og bliver som den fineste damp, før den når bunden. Og alt imens buldrer og brager ja dunderer det som torden, og på grund af det stærke lufttryk står der som en vældig storm ned ad dalen. Det var os på grund af denne storm og skumregn ikke muligt at komme vandfaldet nærmere forneden end på 2—300 alens afstand.

På den modsatte fjældvæg kom en mindre fos ned fra samme højde; men nået halvvejen, blev den af den opgående luftstrøm fra den store Vørringfos splittet til støvregn og stod som en sky højt over fjældet, hvad vi kunde se på lang afstand. Fra en fjældklat, vi var stegen op på, så vi den vidunderligste lille regnbue i fossens støvsky; denne dannede en fuldstændig ring, i hvis midte vi selv stod.

Da vi kom tilbage til fjorden, tog vi „bådskyds“, og i det klareste blikstille vejr rodes vi om natten til Ulvig. „Ærværdig står kirken på tangen og signer med klokkeklangen“. Det var altså dette sted, sangeren havde tænkt på med nævnte linier.

Næste dag lagde vi vejen over Graven videre til Vossevangen, hvor vi overnattede, for næste dag at nå frem til Gudvangen ved Sognefjord. Fra Stalhejmsklevlen går vejen brat ned mellem to fjælde med en fos på hver side. I tretten store „klev“ eller sving bugter vejen sig her ned til bunden af Nærødalen; en

gang måtte den endogså løbe rundt ind under sig selv for ikke at få for meget fald.

De er dygtige vejbyggere de Nordmænd.

Nærødalen er noget af det vildeste og goldeste, man kan tænke sig; ikke en plet græs, ikke en busk eller et træ kun noget hvidgråt lav farvede de nøgne, øde stenmasser. Vældige nedstyrtninger af klippestykker, „ur“, lå langs fjældenes fod. Fra fosser og bække langs dalens side strømmede vandet tværs over vejen, hvor på vi gik. Kun en eneste lille gård traf vi der nede på dalens bund mellem Stalheim og Gudvang.

Fra Gudvang fik vi skyds med en stor otte-årers båd, som netop skulde gå tilbage fra Gudvangen til Lærdalsøren. Ude på Nærøfjorden lukkede de mægtige fjælde sig udenom os, så det så ud, som om vi sejlede på en lukket sø; over os den stjernefyldte nattehimmel, og lige så dybt under os det samme syn; mageløst! Jeg rode den ene åre, og mandskabet kaldte mig derfor en robonde; mens de kaldte min kammerat en fjældbonde.

Fra Lærdalsøren gik vi nu over Filefjæld ad Valders til. Ved middagstid nåde vi den mærkelige Borgunds kirke, som nu er fredet. Det er det ældste og skønneste minde, jeg endnu har set af den slags. Den er kun meget lille men særdeles velbevaret. En ny moderne trækirke er bygget ved siden af den til menighedens brug. Vi passerede nu Marristuen og nåde sent på eftermiddagen vejens højeste punkt over Filefjæld med skydsstationen Nystuen. Vejret var godt, og udsigten til Jøtunfjældene var strålende. Dog kunde højfjældenes toppe kun ses glimtvis, da små skyer stadig kredsede over dem. En dagstid senere nåde vi Vestre-Slidre præstegård, hvor vi blev hjertelig modtaget af præsten Frederik Vinsnæs, den gang trolovet, senere gift, med stiftprovst Fr. Helvegs datter i Dan-

mark. Vinsnæs havde i besøg hos sig kandidat Tommesen, den senere kendte redaktør af bladet „Verdens gang“. Her blev vi i fire dage; jeg væntede så sikkert på brev fra min fæstemø d. 24. august, årsdagen for vor trolovelse; men der kom intet brev og heller ikke d. 28., som var næste postdag.

Fra en nærliggende klippetop havde vi for sidste gang udsigt til Jøtunfjældene med deres skinnende hvide bræer og tinder. Atter gik turen videre; og vi kom til gården Strand. Her hørte vi, at en bjørn fornylig var slået ned, just som den havde nedlagt en ko.

En af de følgende dage, da vi var på vej til Gøvik, hørte vi en underlig støj, der efterhånden blev til et tordenlignende bulder; det kom fra den store tømmerflodning i elven. Store, vældige tømmerstokke gik her gennem elven, som man her hos os kunde se et bundt tændstikker tumle af sted i en af vore småbække. Når tømmerstokkene standses af klipperne, ser man „fløderne“ springe omkring der ude på tømmerstokkene; de er væbnet med lange stænger, forsynet med jærnspejls og krog som på en brandhage. Snart skyder man, og snart haler man stokkene for at løsne dem igen; men når dette sker, og de på ny begynder at skride, gælder det om hurtig at redde sig i land, idet man springer fra stok til stok.

D. 30. august kom vi til Majer i Toten, hvor vi blev udmærket modtaget. Den gamle Torkild Majer var en rigtig storbonde, en kakse, som Nordmændene siger. Her blev vi i tre dage. Vi kørtes derpå til kapelnen ved Hoff's kirke, præsten Albert Lange (fra Lillehammer), som var gift med Georgia Birkedal fra Ryslinge på Fyn. Hos dem fik vi en herlig modtagelse. Den følgende dag kom vi til Hamar og tog ind til højskolemanden Herman Anker, hvor jeg forblev et par dage, mens min rejsefælle, Anders Jørgen

Petersen, nu drog hjem. Her fik jeg endelig efter over en måneds forløb breve hjemmefra. Hos Anker traf jeg Nørregård fra Testrup. Endelig nåde jeg atter tilbage til Kristiania, hvor jeg denne gang traf komponisten Lindemann hjemme; hans voksne børn fulgte mig nu ud i Byen; vi var på Bygdøen og inde i den dejlige Oscars hal, hvor jeg især lagde mærke til Tidemanns berømte malerier af norsk folkeliv. En aften var jeg på Kristiania theater og så Ibsens „Kongsæmnerne“. Det blev spillet af norske skuespillere.

Men nu var også fodturen forbi; den 6. september gik jeg om bord for at sejle til København. Da vi kom ind mod Kronborg, sprang vinden om, og et utal af sejlskibe, som havde ligget dér for modvind, lettede nu og stod samtidig sundet ud, idet de med alle flag hilsede fæstningen. Det var et herligt syn!

Fra København rejste jeg straks tilbage til Vallekilde, hvor jeg traf min kære fæstemø. Min herlige norgesrejse var endt.

Den følgende vinter beredte jeg mig til at fæste bo. Jeg havde dog ingen byggeplads, og det var småt med kontanterne. Trier tilbød mig en skæppe land, som jeg måtte bygge et hus på for hans regning. Det var i begyndelsen af 1874, at jeg tog fat på opførelsen af huset, og i avgust måned stod det færdigt. Det var jo ellers netop i de år, Berliner-byggeriet gik løs, efter at de 5 milliarder var modtaget fra Frankrig. Tyskerne havde i 1873 opkøbt alle de mursten der kunde skaffes fra Danmark. Jeg kunde ingen få og bestemte mig da til at mure væggene op af rå mursten med en udvendig beklædning af tagspån på spinkle stolper og lægter. Taget lagde jeg af spån. Til skorstenspiberne købte jeg nogle få hundrede teglsten i

Holbæk men måtte betale dem med en pris af 44 kroner pr. tusind.

Huset blev 17¹/₂ al. lang og 13 al. bredt. Det var indrettet med komfur i spisestuen.

Mens jeg byggede, kom Trier hen på vinteren og spurgte mig, om min fæstemø atter måtte blive lærerinde på den kommende sommerskole.

„Ja gærne“, svarede jeg, „dersom vi kan holde bryllup, før skolen begynder; men huset er jo ikke færdigt, og vi har ingen steder at bo før august“.

Men Trier vidste udvej. Når vi vilde tage til takke med et lille nybygget hus som den gang tilhørte den gamle hjulmand, så kunde vi godt gifte os. Og det blev så bestemt; jeg var jo som 35årig mand gammel nok til at gifte mig.

Vinteren 1873—74 var Frederikke Lavigne i hjemmet hos sine forældre i Slagelse, nærmest for at sy udstyr. Til dette havde hun modtaget en gave på 200 kr. fra sin fars slægtning, general P. C. Steinmann i København. Et lignende beløb havde jeg modtaget som løn for noget arbejde på Vedbygård; jeg havde tegnet en friskole for frk. Storck (senere bispinde Madsen) og et skovfogedhus for hendes tante fru Lund samme steds. Desuden havde jeg samlet mig nogle få hundrede kroner af min lærerløn ved højskolen de foregående år. Med disse penge måtte jeg nu forberede vor bosættelse.

Denne sidste vinter før vort giftermål var den skønneste del af vor forlovelsestid, og mange dejlige breve fik jeg fra min vordende brud.

Der blev nu lyst til ægteskab for os i Vørslev kirke, mens min brud samtidig flyttede over i Bøgebjerg præstebolig hos valgmenighedens præst, og her kom da vort bryllup til at stå hos pastor Hoff. Vi blev viet i den lille Bethlehemskirke, som jeg havde

bygget. Af bryllupsgæster var der Burchardi (brudefører) og hustru, Holm og frk. Buckholtz, Ubberupgård, Ernst Trier, Hans Iversen og Magdalene Flensted fra Vallekilde, friskolelærer Thomsen og hustru med flere. Af Frederikkes Slægt var hendes to søstre Marie og Hanne med; af min slægt kom mine tre søstre Johanne, Karen og Sine samt dennes mand. Det var et livligt og fornøjeligt gæstebud; ved bordet talte blandt andre Trier og Hoff. Samme dags aften lod Holm på Ubberupgården spænde for sin halvlukkede vogn og kørte selv for os til Vallekilde. Næste morgen kom han og Trier for som vore første gæster at hilse på os i Mosehuset og spise frokost dér.

(Fortsættes).

INDHOLD:

	Side
Meddelelser	2
Fra Vallekilde folkehøjskole	3
Lærlingebesøget	22
Ved sommerskolens afslutningsmøde 1919	23
Vintergækken	27
Nogle af mine oplevelser ved fronten	28
Små minder om små ting. V	34
Ved vinterskolens åbningsmøde	41
„Ørken blomstre anden gang“	45
Af min mødrene slægts saga	47
Optegnelser om mit levned	101

